

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra pastorálních oborů a právních věd

Bc. Daniel Zídek

Porovnání pastorační a charitativní péče o seniory v pražské arcidiecézi

Diplomová práce

Vedoucí práce: PhDr. Kateřina Lachmanová, Th.D.

Praha 2013

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

10. dubna 2013, Bc. Daniel Zídek

Bibliografická citace

Porovnání pastorační a charitativní péče o seniory v pražské arcidiecézi: diplomová práce / Daniel Zídek; vedoucí práce: PhDr. Kateřina Lachmanová, Th.D. -- Praha, 2013. -- 99 s.

Anotace

Diplomová práce „Porovnání pastorační a charitativní péče o seniory v pražské arcidiecézi“ zkoumá vzájemný vztah pastorační a charitativní péče o seniory a úroveň nabízených služeb v pražské arcidiecézi. Klade si otázku, co to znamená být seniorem v současném světě, věnuje se problematice stárnutí a stáří a vnímání těchto pojmů v celospolečenském kontextu. Zamýšlí se nad otázkou důstojnosti starého člověka a jeho specifických psychologických a duchovních potřeb. Ve druhé části se pak práce zabývá specifiky charitativní a pastorační péče a charakterizuje jednotlivé druhy nabízených služeb. Poslední, empirická část obsahuje metodiku, interpretaci a zhodnocení realizovaného terénního výzkumu mezi charitativními organizacemi a farnostmi. V samém závěru autor shrnuje poznatky všech jednotlivých částí.

Klíčová slova

senioři, pastorační péče, charitativní péče, katolická církev, pražská arcidiecéze

Abstract

The diploma thesis „Comparison of the pastoral and charitable care for the elderly in the Archdiocese of Prague“ enquires into the relation between the pastoral and charitable care for the elderly in the Archdiocese of Prague and the quality of accessible local services. It seeks to define the meaning of being old in the 21st century, deals with the questions of ageing and old age and the perception of these phenomenons in the broad social context. The thesis underlines the dignity of old men as well as their specific psychological and spiritual needs. The second part of the paper inquires into the

principles of the charitable and pastoral care and it tries to sort out the accessible services. The last, empirical part contains the methodology and interpretation of the research among the charitable and pastoral institutions and parishes. The Conclusion summarizes informations from the previous chapters.

Keywords

elderly, pastoral care, charity care, the Catholic Church, Archdiocese of Prague

Počet znaků (včetně mezer): 137 166

Poděkování

Tento text by pravděpodobně nikdy nevznikl, nebýt velkorysé podpory mého okolí. Rád bych na prvním místě poděkoval PhDr. Kateřině Lachmanové, Th.D., za laskavé a vstřícné vedení práce a možnost seznámit se s touto, pro mne jedinečnou látkou. Velký dík rovněž tak náleží mé rodině a nejbližším, za trpělivost a podporu, kterou mi na této cestě věnovali, ať již v momentech přímé jízdy na cíl, či občasného autorského bloudění.

Obsah

Úvod.....	8
I. ČÁST: Být seniorem ve 21. století	10
1. Podzim života.....	10
1.1 Definice stáří	10
1.2 Stáří v periodizaci lidského života	122
1.2.1 Kalendářní věk.....	13
1.2.2 Sociální věk	13
1.2.3 Biologický věk.....	14
1.3 Stáří optikou svých projevů.....	144
1.3.1 Fyziologické změny.....	15
1.3.2 Kognitivní změny	166
1.3.3 Emoční změny	17
1.3.4 Sociální změny	188
1.4 Stárnutí populace.....	19
1.4.1 Demografická situace v České republice.....	20
1.5 Pohledy na stáří	211
1.5.1 Stáří v Bibli.....	22
1.5.2 Stáří v teologii Jana Pavla II.....	24
1.5.3 Současný pohled.....	26
2. Senior a jeho specifické potřeby	29
2.1 Psychologické potřeby	29
2.4 Vyrovnávání se se stářím	32
II. ČÁST: Charitativní a pastorační péče o seniory: témata, specifika	34
4. Charitativní péče o seniory.....	34
4.1 Charita jako souhrnný celek pomoci druhým.....	34
4.2 Křesťanská služba potřebným v dějinách.....	35

4.3 Současné charitativní působení Římskokatolické církve v ČR:	
Charita Česká republika	36
4.3.1 Náplň činnosti.....	3737
4.4 Arcidiecézní charita Praha.....	422
4.4.1 Sociální a zdravotnické služby Arcidiecézní charity Praha.....	43
5. Pastorační péče o seniory	46
5.1 Pastorace a její specifické úkoly	46
5.2 Pastorace seniorů.....	49
III. ČÁST: Praktický výzkum	462
6. Metoda výzkumu.....	52
6.1 Místa výzkumu	55
6.2 Dotazníky	57
7. Analýza výzkumu.....	5859
8. Závěry výzkumu.....	65
Závěr	6868
Seznam literatury	70
Přílohy	74

Úvod

Tématem mojí diplomové práce je srovnání pastorační a charitativní péče o seniory v pražské arcidiecézi. Moje prvotní volba byla učiněna za poněkud impulzivních okolností a přišel okamžik, kdy jsem se musel vážně tázat sám sebe, zdali jsem se neunáhlil až příliš. Následovalo období hledání si vztahu k problematice a již v této etapě jsem počal zjišťovat, že obě oblasti se mne dotýkají více, než jsem si byl zpočátku ochoten připustit. Z náročné až nepříjemné povinnosti se postupně přece jen stalo „téma“, které mě zaujalo, oslovilo a místy až „chytlo“. Na této cestě byly dva zlomové okamžiky. Prvním z nich bylo uvědomění si skutečnosti vlastního stárnutí v jednom konkrétním životním okamžiku a související zkušenost vlastní nemohoucnosti, neschopnosti učinit to, co jsem až do této doby považoval za samozřejmé. Druhým významným momentem, který mi potvrdil správnost mé volby a stal se i mohutným impulzem pro práci, bylo lidsky silné setkání v rámci získávání podkladů pro diplomovou práci s několika pracovníky o seniory pečujícími.

Za cíl práce jsem si ve shodě se zadáním stanovil zjistit, jaké rozdíly existují v pastorační a charitativní péči o seniory v pražské arcidiecézi. Dále jsem toto zadání rozvinul o doplňující otázky jako odkud pramení a jaké jsou důvody nebo hlubší příčiny těchto rozdílů tam, kde to není explicitně stanoveno. Snažil jsem se najít současně také možné kolizní momenty, které by následně mohly být případným zdrojem podnětů pro poskytovatele obou druhů péče, pro jejich rozvoj, vhodné přizpůsobení se potřebám. Pokusil jsem se také velmi skromně naznačit možnosti rozvoje nebo jen většího důrazu v oblasti, kde bych to na základě získaných informací považoval za prospěšné.

Základní podklady pro teoretickou část jsem získával standardním způsobem z dostupné odborné společenskovední i teologické literatury, kterou v závěru práce uvádím. Samotné tělo teoretické části vznikalo jako kompilace těchto pramenů a já jsem se ještě stále s každým dalším dozvídal nové informace nebo souvislosti. V části empirické jsem pak jako jistý kompromis volil pro zjišťování metodu kvalitativního výzkumu, konkrétně osobního dotazování se, interview, protože dobrat se komplexních statických dat dalece přesahovalo mé možnosti zejména časové. Věřím, že mnou zvolený klíč výběru respondentů je dostatečně reprezentativní a dobře mapuje zkoumanou oblast po všech stránkách.

Diplomovou práci tvoří celkem tři hlavní části. V první části se zaměřuji v rámci oboru na pokud možno co nejkomplexnější popis toho, co představuje být seniorem v současném světě. Věnuji se problematice stárnutí a stáří, zaměřuji se na potřeby člověka a za pomoci soudobých literárních pramenů se pokouším popsat potřeby duchovní. Dotýkám se spirituality, náboženství a smyslu života, zmiňuji duchovní a pastorační péči, krátce se zamýšlím nad důstojností starého člověka.. Ve druhé části se pak rozepisuji o specifikách samotné práce se seniory, vymezení jednotlivých přístupů a druhů služeb a v neposlední řadě nabízím i pohled na stručný dějinný vývoj. Část třetí je částí empirickou. Obsahuje metodiku, interpretaci a zhodnocení realizovaného zkoumání. V samém závěru pak shrnuji poznatky všech jednotlivých částí.

I. ČÁST

Být seniorem ve 21. století

1. Podzim života

1.1. Definice stáří

Stáří je pojem, který provází člověka od samých počátků lidstva. Je jedním z pólů, mezi nimiž se napíná osa pozemského lidského života, *omegou* křesťanské tradice, obdobím sklizně plodů i bilance vlastních činů. Jako takové nese v sobě pochopitelně pro člověka mohutný emocionální náboj, ale také mnohé protikladné významy, kterými může být chápáno – od období klidu, k období strnulosti, od symbolu zralosti, k symbolu zániku.

Papež Jan Pavel II. ve svém *Listu starým lidem* nazývá stáří v souladu s antickou tradicí „podzimem života“.¹ Upomíná všechny věřící, že i tato životní etapa má svá bohatství, protože – jak poznamenává svatý Jeroným – tím, že zmírnila naléhavost vášní, „prohlubuje moudrost a dává zralejší rady“.² V jistém smyslu je právě stáří výsadním obdobím oné moudrosti, která je obvykle plodem zkušenosti. *List starým lidem* připomíná smysl, který každý člověk svému stáří může vetknout, a evokuje bohatství, jež nám může tato životní fáze na oplátku přinést, je-li prožita upřímně. Ne každému z nás se však dostává sil tento potenciál naplnit. Působivá je v tomto evokace benediktinského mnicha Anselma Grüna, pro kterého zima lidského života může být plná ticha a míru, naplněná teplem lásky, ale také krutým mrazem, který odnáší vše, co bylo člověku blízké.³ Stáří je neoblomné, je obdobím nevyhnutelné bilance, kdy již není možné sám před sebou nikam utéci, a proto mu není vždy snadné zpřímá pohlédnout do tváře. Od stárnoucích a starých lidí můžeme odtahovat ruce a tvářit se, že se nás jejich problematika netýká, stáří se ale dříve nebo později začne týkat každého z nás. Je také slovem, které se v posledním staletí v důsledku populačních trendů v hospodářsky rozvinutých zemích Evropy stává heslem demografického vývoje a ztělesněním z něj plynoucích obav starého kontinentu. Stáří tak stále častěji ve společenské dikci získává podobu společenského „problému“, jakési „hrozby“ budoucnosti, ba „demografické

¹ JAN PAVEL II. *List starým lidem*. Praha: Sekretariát České biskupské konference, 1999, čl. 5.

² SV. JERONÝM. *Commentaria in Amos*, 2.

³ GRŮN, Anselm. *Umění stárnout*. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 8–9.

časované bomby“.⁴ V souvislosti s prodlužováním lidského života pak nabývá zvláštního významu také problematika životní smysluplnosti a seberealizace.

Ačkoli v průběhu své práce opakovaně pracuji s pojmy jako *stáří* a *senior*, sluší se v úvodu této kapitoly poznamenat, že vnímání stáří je ve skutečnosti silně subjektivní – přestože každý člověk má o tomto období lidské existence zdánlivě zcela konkrétní představu, jeho ukotvení v čase, kontext a v neposlední řadě i konotace, jež mu připisuje, se názor od názoru liší. Paradoxní rozdíly v chápání stáří a jeho nezávislost na fyzickém věku výstižně popisuje Marie Svatošová: „Známe mladé starce, kteří nás svým humorem a jiskrou v očích přitahují a oblažují. Můžeme mezi sebou vidět i staré mladíky, kteří sotva někoho okouzlí.“⁵ Známe sedmdesátníky, kteří svým vzhledem odpovídají stereotypu starého člověka, ale také lidi „zachovalé“, kteří nijak nevypadají na svá léta (tento jev nazýváme *agerázie*) i jedince „předčasně zestárlé“. Liší se také pohledy, které k této vývojové fázi zaujímá jediný člověk v průběhu svého života. Jinýma očima hledí na stáří dítě, pohupující se na prarodičovských kolenou, jinýma šedesátník, blížící se důchodovému věku. Jiné je nám v obdobích optimismu a rozkvětu fyzických sil, jiné v dobách osamění a bolesti, které pro soudobou společnost často nabývají podoby jeho atributů. Vedle vnímání samotného starého člověka je ovšem pro definici stáří určující také jeho vnímání okolní společností. Proto jej vědci, kteří se zabývají výzkumem tohoto životního období (gerontologové), obvykle vymezují pohledem zvenčí, očima těch, kteří staří nejsou. Touto cestou postupuje předsedkyně francouzské Národní gerontologické nadace (Fondation nationale de gerontologie) Françoise Forettová, když starého člověka definuje jako toho, „kdo v určitém společenství žije déle než ostatní“.⁶

Je také na místě uvědomit si vztah mezi pojmy *stáří* a *stárnutí*. To druhé je kontinuálním procesem, kterým *de facto* člověk prochází od samého narození a který probíhá u každého jedince trochu jinak. *Stáří* je pak výsledným stavem vlastního stárnutí, bodem v tomto procesu, ke kterému dospěje každý z nás jinak rychle a který uzavírá přirozenou vývojovou etapu lidského života.⁷

---

⁴ STUART-HAMILTON, Ian. *Psychologie stárnutí*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999, s. 14.

⁵ SVATOŠOVÁ, Marie. *O naději s Marií Svatošovou*. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 76.

⁶ PICHAUD, Clément, THAREAUOVÁ, Isabell. *Soužití se staršími lidmi*. vyd. Praha: Portál, 1998, s. 25.

⁷ MINIBERGEROVÁ, Lenka, a DUŠEK, Jiří. *Vybrané kapitoly z psychologie a medicíny pro zdravotníky pracující se seniory*. 1. vyd. Brno: NCO NZO, 2006, s. 5.

Přechod do stáří mohou někteří vnímat, jako určitý klíčový moment – odchod do důchodu, úraz, propuknutí vyčerpávající či život ohrožující nemoci, daleko častěji se však do pokročilejšího věku přesouváme postupně a nevědomky. Protože je stáří součástí takto kontinuální proměny, je nesnadné lokalizovat jej jako uzlový bod a uspokojivě definovat, ve kterém okamžiku přesně začíná. Ian Stuart-Hamilton přirovnává tuto otázku k známému vědeckému problému, jak rozdělit kontinuum v podskupiny. Podobně jako nelze v barevném spektru přesvědčivě stanovit bod přechodu mezi oranžovou a červenou, dvěma svébytnými barvami, ani lidé nezestárnou přes noc.⁸ Jak uvádí Neville Smith, život v pokročilejším věku je zároveň stejný, a přitom jiný. Proměny člověka autor připodobňuje slavným malbám Clauda Moneta, který ve stáří maloval daný výjev v nesčetných variantách. Obraz byl ve své podstatě stejný, a přesto se lišil světlem, barvami a úhlem pohledu.⁹

Osobně se domnívám, že ústřední otázkou stáří není samotný fyzický věk jedince, ale spíše atributy připisované stáří okolní společností a fakt, nakolik senior dovede nalézt rovnováhu mezi těmito atributy a vlastní realitou. V ideálním případě může každý z nás dosáhnout stavu, který francouzští gerontologové Clément Pichaud a Isabelle Thureauová výstižně popisují jako „*realismus, který není rezignací, a optimismus, který není iluzí*“.¹⁰ Neodmyslitelná role při tomto hledání rovnováhy přísluší právě pastorační a charitativní péči. Posledně zmíněné proto, že seniorům ulehčuje leckdy nelichotivou sociální situaci a pečuje o ně i v období bolestí a nemoci. Pastoraci potom proto, aby seniory vedla k plnohodnotnému prožití tohoto životního období a pomáhala jim naplnit jeho specifický duchovní potenciál. Stane-li se stáří pro nás klidným podzimem života, je také ideální příležitostí k tomu, abychom tuto životní etapu využili k zamyšlení se nad svou vírou a k prozkoumání nových směrů a témat v jejím rámci.

1.2 Stáří v periodizaci lidského života

Dříve než přistoupím k analýze stáří a jeho fyzických, psychologických a sociálních projevů, chtěl bych na tomto místě shrnout metody, kterými je v současnosti členěn lidský věk a definovat stáří jako rámec své studie. Ačkoli lidský věk je, obecně vzato,

---

⁸ STUART-HAMILTON, Ian. *Psychologie stárnutí*, s. 18.

⁹ SMITH, Neville. *Šedesátka není hřích*. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012, s. 11–12.

¹⁰ PICHAUD, Clément, THAREAUOVÁ, Isabell. *Soužití se staršími lidmi*, s. 25.

pouze jeden, dnešní gerontologie (věda zabývající se projevy stárnutí) rozeznává celou řadu hledisek, kterými jej měřit. Mezi nimi výrazně vystupují následující tři charakteristiky lidského stáří – *věk kalendářní, sociální a biologický*.

1.2.1 Kalendářní věk

Nejběžnějším měřítkem stárnutí je tzv. *kalendářní (chronologický) věk*, odpovídající prostému počtu oběhů Země kolem Slunce od okamžiku zrození člověka. Ačkoli chronologický věk sám o sobě dozajista nemůže být pokládán za spolehlivý předpoklad životního stavu konkrétního jedince, většina vědců se jej přidrží coby průměrné hodnoty při definování jednotlivých úseků lidského života. Obecně panuje názor, že „plovoucí práh“ stáří lze lokalizovat do prostoru mezi šedesáti a šedesáti pěti lety. Vlastní stáří potom gerontologové obvykle dále rozčleňují na *stáří mladší* (zahrnující období do zhruba 75 let věku) a *pokročilé stáří* (75 a více let), někdy ještě následované obdobím *dlohověkosti* (po devadesátém roce). Světová zdravotnická organizace (World Health Organization) tak například uvádí následující periodizaci lidského života:

- 45–59 let: střední, nebo též zralý věk,
- 60–74 let: vyšší věk, rané stáří,
- 75–89 let: pokročilé stáří, *senium*,
- 90 a více let: dlouhověkost.¹¹

1.2.2 Sociální věk

Odhlédneme-li od kalendářního věku člověka, je jiným běžně zohledňovaným faktorem stáří *věk sociální*. Ten postihuje proměnu sociálních rolí, potřeb, životního stylu i ekonomického zajištění člověka. Pro stanovení sociálního věku daného jedince je určující chování, které společnost předpokládá u lidí určitého biologického věku. Z hlediska sociálního věku je například počátkem stáří moment odchodu do důchodu, počínajíc kterým se od daného jedince očekává klidný a usedlý způsob života.

Sociální věk pracuje s jinou variantou členění lidského života, a sice s rozdělením na *první věk* (mládí, profesní příprava), *druhý věk* (produktivní dospělost), *třetí věk* (postproduktivní stáří) a na *čtvrtý věk* (závislost). Tato periodizace si získala jistou oblibu proto, že pracuje se zcela neutrálními termíny (někteří lidé mohou totiž

---

¹¹ HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Manuálek sociální gerontologie*, 2002.

v označení „pokročilé“ nebo „vyšší stáří“ vnímat pejorativní nádech), ve svém důsledku však tato periodizace lidský věk člení podle míry závislosti člověka na druhých. *Třetí věk* označuje aktivní a nezávislý život ve stáří, zatímco ve *věku čtvrtém* je při zajišťování svých základních potřeb člověk odkázán na druhé.¹²

V souvislosti s prodlužováním lidského života nabývá dnes zvláštního významu právě období *třetího věku*, neboť mnozí v něm mohou pokračovat v tvůrčí činnosti. Řada známých osobností podala ve stáří své vrcholné tvůrčí výkony. Leonardo da Vinci, Giovanni Bellini, Tizian i Michelangelo, ti všichni pracovali na sklonku života na svých mistrovských dílech. Johann Wolfgang von Goethe ve svých 83 letech dokončil druhý díl svého *Fausta*. Také hudební skladatel Leoš Janáček dospěl na zenit své tvorby až v pozdním věku. Jinými osobnostmi, které ke své tvorbě přispěly nejzásadnějšími díly teprve ve stáří, byli Paul Cézanne a Charles Darwin. Nesmíme zde zapomínat ani na biblické příklady dlouhověkosti.¹³ Mojžíš žil aktivním životem až do věku 120 let. Jak praví *Deuteronomium*, „*Mojžíšovi bylo sto dvacet let, když umřel. Zrak mu nepohasl a svěžest ho neopustila.*“¹⁴

1.2.3 Biologický věk

Poslední z hledisek, podle kterých lze měřit stáří člověka, je *biologický věk*. Podobně jako věk kalendářní je i tento vyjadřován v letech, narodil od něj však označuje konkrétní míru fyzických změn daného jedince a hodnotí jeho skutečný funkční stav a výkonnost. Poukazuje na objektivní stav fyzického vývoje či degenerace člověka a je vázán k celkovému stavu lidského organismu.

1.3 Stáří optikou svých projevů

Zatímco stárnutí jsme popsali jako stěží postihnutelný proces, stáří začíná člověk vnímat obvykle poté, co narazí na některé z jeho specifických projevů. Ačkoli je stáří souhrnem celé řady proměn, které zasahují lidské tělo, duši i vzorce chování v sociálním životě, na první pohled nejhmatatelnějším projevem stáří bývá fyzická proměna člověka. Stáří je v očích společnosti neodmyslitelně spjaté se svou vizuální podobou, s obrazy vrásčité tváře a šedin ve vlasech, a do popředí v něm vystupuje

¹² STUART-HAMILTON, Ian. *Psychologie stárnutí*, s. 20–21.

¹³ Biblickým obrazům stáří se budu podrobněji věnovat v kapitole 1.5.1 *Stáří v Bibli*, s. 22n.

¹⁴ Dt 34,7.

hodnota zdraví. Podle Pavla Webera¹⁵ je stáří procesem, při kterém nastupují v jednotlivých orgánech těla specifické degenerativní, funkční a morfologické změny. Definice Světové zdravotnické organizace stařecký věk označuje za „*období života, kdy se poškození fyzických či psychických funkcí stává ve srovnání s předešlými obdobími významně patrné*“.¹⁶ Je třeba vzít ovšem v úvahu, že úpadek biologických funkcí organismu nezačíná ve stáří, ale již v období rané dospělosti (po třicátém roce věku). Pro pozvolnost celého procesu však nelze zaznamenat tuto změnu před šestou dekadou lidského života.

1.3.1 Fyziologické změny

Co se tedy ve stárnoucím organismu konkrétně odehrává? Proces stárnutí s sebou přináší změny na několika úrovních, v rovině fyziologické, kognitivní, emoční a sociální. Fyziologické změny se projevují v celém organismu, přičemž dochází ke zpomalení a úbytku funkcí na úrovni buněčné, tkáňové, orgánové i systémové.¹⁷ V první řadě se zpomaluje proces obnovy (tzv. reduplikace) buněk a dochází k vyčerpání buněčných rezerv organismu. Buňky lidského těla se po celý život v pravidelných, přibližně sedmiletých intervalech obnovují, umírají a jsou opětovně nahrazovány novými. Počet těchto reduplikací však není nekonečný – v průběhu lidského věku se postupně vyčerpává (tuto skutečnost nazýváme tzv. Hayflickovým jevem).¹⁸ Následkem zpomalení buněčné obnovy ve stáří klesá rezervní kapacita tělesných orgánů a dochází k jejich atrofii. Tělesné tkáně, jako jsou pokožka a svaly, začínají ztrácet pružnost. Dochází k úbytku svalové hmoty, snižuje se míra okysličení organismu.

Také trávicí soustava je méně zdatná v procesu vstřebávání živin a vylučovací soustava naopak zpomaluje proces vylučování odpadních produktů z těla. Oběhová soustava je postupně paralyzována v důsledku slábnutí srdce a zužování a snížení pružnosti cév. Proces atrofie samozřejmě postihuje také mozek (výzkumníci se shodují na poznatku, že lidský mozek při standardním průběhu stárnutí ztrácí 10–15 procent své váhy), nelze jej však vykládat tak, že se intelektuální funkce člověka ve stáří

---

¹⁵ WEBER, Pavel, et al. *Minimum z klinické gerontologie pro lékaře a sestru v ambulanci*. 1. vyd. Brno: IDVPZ, 2000, s. 15.

¹⁶ HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1990, s. 54.

¹⁷ KLEVETOVÁ, Dana, DLABALOVÁ, Irena. *Motivační prvky při práci se seniory*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008, s. 32.

¹⁸ STUART-HAMILTON, Ian. *Psychologie stárnutí*, s. 22.

jednoznačně zhoršují. Na psychologické úrovni může dále pokračovat dozrávání osobnosti.

Jak upozorňuje Marie Vágnerová¹⁹, stáří není samo o sobě chorobným stavem, avšak v průběhu stárnutí dochází k nahromadění nepříznivých vlivů, které přispívají k oslabení obranných sil organismu. Zdraví má ve stáří jiné dimenze, lze jej vymezit spíše negativně – za zdravého lze považovat člověka, který netrpí žádnou zjevnou chorobou, necítí se nemocný a je soběstačný. Základním znakem nemocnosti ve stáří je takzvaná *polymorbidita*, při níž starý člověk trpí současně větším počtem různých, zpravidla chronických onemocnění. Mezi nejčastější onemocnění seniorů náleží kloubní změny degenerativního rázu (artróza), poruchy hybnosti, srdeční infarkt a poruchy vzniklé v důsledku kornatění cév, vysoký krevní tlak, diabetes, různé formy demence, Alzheimerova choroba, nádory, rozedma plic a katary průdušek, zbytnění prostaty, onemocnění močových a žlučových cest, problémy s pamětí, nespavost a deprese.²⁰ Všem těmto těžkostem lze předejít nebo je alespoň zmírnit včasnou a bedlivou prevencí, tedy osvojením si správných stravovacích návyků, životosprávy, spánkové hygieny, a v neposlední řadě pak péčí o duši a psychickou harmonii.

Sluší se také zmínit, že mezi lidmi jsou značné rozdíly v rychlosti fyzického stárnutí. Do jisté míry lze jeho průběh ovlivnit enviromentálními faktory a životosprávou – tedy umírněností ve spotřebě i výkonu, stáří je však rovněž podmíněno geneticky. Déle žijící jedinci mají tendenci plodit déle žijící potomstvo.²¹

1.3.2 Kognitivní změny

Stárnutí se projevuje také v rovině smyslových orgánů, což nepříznivě ovlivňuje naši schopnost kontaktu s okolním prostředím a možnosti plně prožívat okolní svět. Staří lidé často trpí ztrátou zrakové ostrosti, zúžením zorného pole, šedým nebo zeleným zákalem. Úbytek sluchu se může projevovat nedoslýchavostí nebo tinitem (tedy „zvoněním v uších“), přičemž někteří vědci²² poukazují na fakt, že sluchově postižení bývají sociálně znevýhodněni daleko silněji nežli slepci, neboť nevidomí jsou odříznuti

---

¹⁹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, s. 448.

²⁰ TVAROH, František. *Všichni stárneme*, vyd., Praha: Avicenum, 1971, s. 174–175.

²¹ STUART-HAMILTON, Ian. *Psychologie stárnutí*, s. 17.

²² Například K. G. Herbst ve své studii „Social attitudes to hearing loss in the elderly“, In: GLENDENNING, F. (ed.). *Acquired Hearing Loss and Elderly People*. Keele: Beth Johnson Foundation Publications, 1982.

od věcí, zatímco neslyšící od lidí. Navíc, společnost je vůči sluchově postiženým zaujata již od pradávných dob. Pro rané křestany byla hluchota prokletím, neboť v pregramotných společnostech vylučovala člověka z naslouchání svatému učení.²³ Také chuťové, čichové a hmatové vjemy jsou méně intenzivní. Neapanuje prozatím jednotný názor, zda stáří vede ke zvýšení, či snížení prahu citlivosti na bolest.

Změny kognitivních funkcí jsou patrné také v oblasti paměti a učení. Zhoršuje se především krátkodobá paměť, starší vzpomínky zůstávají zachovány, mohou však být emočně i obsahově zkresleny. Ve stáří stoupá takzvaná *krystalická inteligence*, která zahrnuje naše životem nabyté zkušenosti a vědomosti, jichž jsme dosáhli, zatímco takzvaná *fluidní inteligence*, schopnost zpracovávat nové podněty a řešit problémy, naopak klesá, a to již po třicátém roce věku. Tyto procesy starého věku lze do běžného jazyka převést jako narůstající moudrost a klesající bystrost.²⁴ S přibývajícimi léty se snižuje psychomotorické tempo a úměrně tomu zvyšuje reakční čas starých lidí, senioři proto podávají horší výkon v čase oproti mladším jedincům a v důsledku toho dosahují nižších hodnot ve standardních inteligenčních testech.

1.3.3 Emoční změny

V souladu s fyzickými projevy stáří se proměňuje také emoční svět starého člověka. Citové změny ve stáří přinášejí v první řadě snížení intenzity emocí a menší sklon k výkyvům nálad. Člověk se stává emočně stabilnějším, často však může být i lhostejnějším oproti vnějšímu světu. Zde je pak otázkou každého z nás, zda se tato lhostejnost rozvine v klid a vyrovnanost, nebo vyústí v nežádoucí apatii až strnulost. Starý člověk se začíná stahovat sám do sebe a soustřeďuje se převážně na vlastní problémy, částečně následkem faktu, že v období stárnutí přestává společnost vyhovovat jeho potřebám. Vzhledem k proběhlým změnám dochází ke snižování odolnosti vůči zátěži a starý člověk je více ohrožen sociální izolací či emoční deprivací.

Německý psycholog židovského původu Erik Erikson,²⁵ na základě své teorie, že lidská osobnost se vyvíjí v průběhu celého života a v různých jeho fázích je vystavena odlišným úkolům, připisuje stáří za cíl takzvanou *integraci ega*. Jinými slovy, starý člověk musí přijmout, že dřívější cíle jeho snažení byly naplněny a uzavřeny a že nadále

---

²³ STUART-HAMILTON, Ian. *Psychologie stárnutí*, s. 33.

²⁴ STUART-HAMILTON, Ian. *Psychologie stárnutí*, s. 49–50.

²⁵ Ve svém díle *Životní cyklus rozšířený a dokončený*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 1999.

neexistují žádné „otevřené konce“. Přesto však konečná fáze lidského života není pouhou pasivní přípravou na smrt a Erikson ji chápe jako prostor k neustálému učení.

Robert C. Peck, který na Eriksona později navázal, vidí v emoční sféře starého člověka především tři problémy. Prvním je ztráta společenského statutu a vysokého sebehodnocení, které si starý člověk asocioval se svým zaměstnáním. Důchodci musí nalézt novou oblast činnosti, ve které by se cítili jedinečnými a zasloužili si vážnost dříve plynoucí z jejich pracovního zařazení. Druhým problémem je vyrovnání se se zhoršováním zdraví a celkové tělesné kondice a nalezení potěšení v aktivitách, při nichž je tělesný výkon prakticky bezvýznamný. Třetí z Peckových problémů stárí, který nazývá *transcendence ega versus zabývání se egem*, v podstatě spočívá ve vyrovnání se s faktem, že dříve či později člověk nevyhnutelně zemře. Smíření se s touto myšlenkou je podle Pecka možné v momentě, kdy člověk „domyšlivý zájem“ o vlastní já a vlastní osud překoná snahou pečovat o své bližní a odkaz, který po něm na světě zůstává.²⁶

Emocionálním výzvám, kterým musí čelit starý člověk, se ve své knize *Umění stárnout* věnuje také Anselm Grün. Mezi předními tématy stárí jmenuje *sebe přijetí*, včetně smíření se s vlastní minulostí a samotou, která mnohdy ve stárí nabývá na intenzitě, a *odevzdání* (majetku, moci, zdraví, vztahů, sexuality a ega).²⁷

1.3.4 Sociální změny

V souvislosti s ukončením pracovního procesu, odchodem do penze a následnou nevyhnutelnou změnou sociálního zařazení, bývá starý člověk konfrontován také se změnami v oblasti sociální. Ty jsou náročné zvláště proto, že senioři se musí přizpůsobit novým stereotypům v době, kdy jejich adaptační mechanismy celkově klesají. Zároveň s tím, jak se omezuje sociální rádius člověka a do popředí vystupují vztahy s jeho nejbližšími, se leckdy mění také rodinné vztahy: dospělé děti odcházejí z rodiny, dochází k úmrtí životního partnera, vrstevníků, přátel. Časté jsou změny bydlení, stěhování, popřípadě odchod do domova pro seniory. Tyto a jiné změny mohou přinášet zvýšené nároky seniora na okolí a objevují se s nimi pocity opuštěnosti a osamocení.

---

²⁶ Tamtéž s. 156.

²⁷ GRÜN, Anselm, *Umění stárnout*.

1.4 Stárnutí populace

Jedním z faktorů, které výrazně ovlivňují vnímání stáří a pozici seniorů v dnešním světě, jsou populační a demografické trendy současné Evropy. V demografických studiích posledních desetiletí se často setkáváme s konstatováním, že Evropa „šediví“. Naše česká, evropská i celosvětová populace stárne a průměrný lidský věk dožití se kontinuálně prodlužuje. Jak výstižně uvádí britský psycholog Ian Stuart-Hamilton, „stárnutí není záležitostí moderní doby, avšak stáří se až v posledním století stalo v západních zemích běžnou zkušeností“.²⁸ Zatímco v prehistorickém období byl pokročilý věk prakticky nedostižnou metou a až do osvíceného 17. století zřejmě překročilo pětadesátý rok života pouhé jedno procento populace, dnes se stárnutí v důsledku snížení kojenecké úmrtnosti a zkvalitnění zdravotní péče a životního stylu stává zkušeností většiny. Podíl starších lidí v evropské populaci dosahuje v současnosti zhruba 18 procent (v roce 2012 tvořily osoby starší 65 let v Evropské unii 17,9 % populace, tj. celkem 90 173 139 osob²⁹) a očekává se jeho další nárůst. V Německu, Itálii, Rakousku, Španělsku a Švédsku je potom tento poměr blízký až dvaceti procentům. Jediná z evropských zemí, kde v současnosti nedochází k demografickému stárnutí populace, je Albánie. Zhruba sedmdesát pět ze sta Evropanů může dnes doufat v dožití důchodového věku a čtyřicet tři jich dosáhne věku nad 80 let. Průměrný věk dožití Evropanů v roce 2012 dosahoval 82,7 let u žen a 76,9 let u mužů.³⁰

Demografie postihuje tento proces jako proměnu *pyramidální společnosti*, ve které tvořili mohutnou základnu příslušníci mladších věkových dekad, ve *společnost obdélníkovou* s vyrovnaným zastoupením všech věkových kategorií. K tomuto výkladu je ovšem třeba poskytnout dvě upřesnění.

Zaprvé, proces stárnutí zasahuje naši planetu v různé míře. „Šednutí populace“ zůstává významným fenoménem především v ekonomicky vyspělých státech Západu. Jak upozorňuje Susan McHale, zatímco industrializované země se vyznačují stoupajícím koeficientem závislosti stáří³¹, v globálním měřítku dosud umírá většina lidí na této planetě do svých pátých narozenin.³²

---

²⁸ STUART-HAMILTON, Ian. *Psychologie stárnutí*, s. 13.

²⁹ *Index mundi. European Union Demographics Profile 2013*. Dostupné online na http://www.indexmundi.com/european_union/demographics_profile.html. (4. 2. 2013)

³⁰ Tamtéž.

³¹ Koeficient závislosti stáří se rovná poměru lidí starších šedesáti let a lidí ve věku 20–64 let.

³² STUART-HAMILTON, Ian. *Psychologie stárnutí*, s. 13.

Zadruhé, vysoký věk je ve větší míře záležitostí žen, které žijí v průměru o něco déle než muži. Příčina silnějšího zastoupení žen mezi dlouhověkými není dosud přesvědčivě vysvětlena. Teorie, které ji v minulosti vykládaly v souvislosti s účastí mužů ve válečných konfliktech, v dnešní mírové Evropě nemohou obstát. Navzdory ženské dlouhověkosti je zde však větší riziko, že kvalita jejich života nebude v této době příliš vysoká – staré ženy žijí delší dobu jako vdovy, často ve špatném zdravotním stavu, bezmocné a závislé a mohou trpět samotou a sociální izolací.

1.4.1 Demografická situace v České republice

Obdobné výsledky jako v evropském kontextu získáme také při konkrétním pohledu na náš stát. Česká republika v demografickém vývoji kráčí ve šlépějích západních zemí. Podle výsledků *Sčítání lidu, domů a bytů* z 26. března 2011³³ žije v současnosti na našem území 1 644 836 osob starších 65 let. Poměr starých lidí k mladým spoluobčanům rovněžtak odpovídá celoevropským trendům. V roce 2007 dosahoval index stáří³⁴ v České republice hodnoty 102,4 seniorů na 100 dětí, a tato hodnota kontinuálně narůstá. Zvýšil se rovněž ukazatel naděje dožití při narození: v roce 2010 se muži v Česku dožívali v průměru 74,4 let, ženy potom v průměru 80,6 let.³⁵ Odhaduje se, že Česká republika bude v polovině 21. století jednou ze zemí s nejstarší populací na světě – podle některých, snad mírně nadhodnocených analýz by podíl obyvatel starších 60 let měl dosahovat až 40%.³⁶

Tyto populační ukazatele přirozeně do jisté míry předurčují životní podmínky starých lidí. Podle nedávného šetření Českého statistického úřadu³⁷ je v České republice zhruba 1,5 milionu (tj. 38 % z celkového počtu) domácností se starobními důchodci. Zhruba jednu třetinu z nich tvoří osaměle žijící důchodci, zde převážně (77,4 %) ženy. Právě tyto domácnosti jsou daleko více než průměrná populace ohrožené příjmovou chudobou a položky jako týdenní dovolená, ceny za některé potraviny nebo neočekávané výdaje pro ně představují hmatatelný problém. Naopak nejméně chudobou ohroženou skupinou jsou domácnosti pracujících seniorů, ty však tvoří pouhých 7,6 %

³³ *Sčítání lidu, domů a bytů 2011*. Dostupné online na: <http://www.scitani.cz/>. (7. 2. 2013)

³⁴ Index stáří vyjadřuje, kolik obyvatel ze starších věkových skupin připadá na sto dětí.

³⁵ *Naděje dožití a průměrný věk*. *Metodika*. Dostupné online na: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/nadeje_dozeni_a_prumerny_vek. (17. 2. 2013)

³⁶ HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Manuálek sociální gerontologies*, s. 14.

³⁷ KALMUS, Jaromír. *Příjmy a životní podmínky domácností starobních důchodců*. Kulatý stůl ČSÚ, Praha 15. 3. 2013. Dostupné online na: [http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/bce41ad0daa3aad1c1256c6e00499152/cc3022aee9082cfec12579d8002aad25/\\$FILE/%C4%8CS%C3%9A%20CERGE-EI%20Kalmus.pdf](http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/bce41ad0daa3aad1c1256c6e00499152/cc3022aee9082cfec12579d8002aad25/$FILE/%C4%8CS%C3%9A%20CERGE-EI%20Kalmus.pdf). (18. 3. 2013)

důchodcovských domácností. V roce 2011 bylo v České republice ekonomicky aktivních 98 528 seniorů.

V souvislosti se stoupajícím věkem svých obyvatel a snížením počtu mladých lidí, kteří mohou o své seniory pečovat, musí evropské státy, Českou republiku nevyjímaje, čelit novým úkolům. Většina vlád logicky hledá způsob, jak tento negativní demografický trend zvrátit a jak se na jeho důsledky připravit. Vznikly a i nadále vznikají také nejrůznější organizace, občanská sdružení a nadace, které se věnují programům pro seniory a snaží se ovlivnit celospolečenský pohled na stárnutí a stáří. OSN v roce 2002 přijala *Mezinárodní akční plán pro problematiku stárnutí*, poradní sbor vládních resortů v České republice vypracoval *Národní program přípravy na stárnutí*, existuje celoevropský program zdravotní výchovy *Stárnout zdravě v Evropě*, program WHO *Zdraví 21* aj. V popředí všech programů je prosazování principů solidarity a celospolečenských opatření ve prospěch seniorů.³⁸

1.5 Pohledy na stáří

Každé lidské společenství si vytvářelo své specifické pojetí stáří, od kterého se odvíjelo také konkrétní sebepojetí starých lidí. Ať už obraz stáří v daném prostředí klade důraz na hodnoty tohoto životního období, nebo se spíše kriticky staví k jeho nedostatkům, obvykle neponechává bez povšimnutí jistý paradox, který je v pojmu stáří ukryt. Stárnutí přináší nárůst obecných vědomostí a zkušeností, dalo by se označit za období zralosti a s ní nastupující moudrosti. Umělecká díla se po staletí uchylují ku zobrazení moudrosti, ať už světské nebo duchovní, jako zamyšleného zdravého starého muže a pro člověka západní kultury je neskutečné představit si pod pojmy filosof, světec, či dokonce Bůh někoho jiného nežli starce. Tento cenný potenciál stáří je však vykoupený rovněž ztrátami, ať už na poli fyzickém, nebo v podobě delšího času, po který je třeba věci promýšlet. Jinými slovy, stáří s sebou nese větší moudrost, ale zároveň také menší důvtip nebo bystrost.³⁹ Staří lidé, kteří jsou na jednu stranu nahlíženi jako jakási „živá knihovna“ a rezervoár životních zkušeností, tak na stranu druhou mohou zároveň paradoxně být líčeni jako těžkopádní v myšlení a pomalu chápající.

---

³⁸ KLEVETOVÁ, Dana, DLABALOVÁ, Irena. *Motivační prvky při práci se seniory*, s. 14–16.

³⁹ STUART-HAMILTON, Ian. *Psychologie stárnutí*, s. 47.

Abych plně ilustroval širokou škálu stanovisek, která lidská společnost může zaujímat ke stáří, budu se nyní podrobněji zabývat dvěma extrémními póly na tomto hodnotovém žebříčku – tradičně pozitivním pohledem na stáří coby požehnání, jak se nám zachoval v Písmu svatém, a posléze kritickým pohledem na stáří s negativní konotací, jak nám jej předestírá současný *ageismus*, který je palčivým problémem také v soudobé české společnosti.

1.5.1 Stáří v Bibli

Bible přikládá lidskému věku významnou úlohu. V první řadě neopomíná věřící upozorňovat na omezené trvání jejich pozemské cesty a čas, který neúprosně ubíhá. „*Pomíjivost, samá pomíjivost (...), pomíjivost, samá pomíjivost, všechno pomíjí*“, praví kniha Kazatel.⁴⁰ A o trochu později: „*Mládí a úsvit jsou pomíjivé*“.⁴¹ Navzdory tomuto střízlivému realizmu si však Písmo jako celek uchovává velmi kladný pohled na hodnotu života. Stáří je zde vykládáno jako zvláštní Boží požehnání.⁴² „*Může-li člověk žít dlouho a plně a zavřít oči teprve tehdy, když je nasycen životem, je to důvod k děkování.*“⁴³

Písmo svaté se však nevyhýbá ani specifickým těžkostem, které se stářím přicházejí... „*Pamatuj na svého Stvořitele ve dnech jinošství, než nastanou zlé dny a než se dostaví léta, o kterých řekneš: „Nemám v nich zalíbení“*“.⁴⁴ Když Ježíš předpovídá v Novém zákoně mučednictví apoštola Petra, praví: „*Amen, amen, pravím tobě: Když jsi byl mladší, sám ses přepásával a chodil jsi, kam jsi chtěl; ale až zestárneš, vztáhneš ruce a jiný tě přepáše a povede, kam nechceš.*“⁴⁵ Otevřený nárek nad svízelností stáří a pomíjivostí lidského věku nacházíme v Knize žalmů: „*Počet našich let je sedmdesát roků jsme-li při síle, pak osmdesát, a mohou se pyšnit leda trápením a ničemnostmi; kvapem uplynou a v letu odcházíme.*“⁴⁶ Bible přináší rovněž některá nabádání a pokyny určená adresně starým lidem. „*Starší muži ať jsou střídmí, vážní, rozumní, ať jsou zdraví ve víře, lásce a trpělivosti. Podobně starší ženy ať se chovají důstojně.*“ praví svatý Pavel v listu korintskému biskupovi Titovi.⁴⁷

---

⁴⁰ Kaz 1,2.

⁴¹ Kaz 11,10.

⁴² Gn 11,10–32.

⁴³ FIŠER, Zdeněk Cyril. *Plný život ve stáří*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 21.

⁴⁴ Kaz 12,1.

⁴⁵ Jan 21,18.

⁴⁶ Ž 90,10.

⁴⁷ Tt 2,2–3.

Na mnoha místech se objevuje hodnocení stáří jako věku zralosti. „*Od mladosti, Bože, jsi mě vyučoval a já dosud oznamuji tvoje divy. Ani ve stáří a šedinách mě, Bože, neopouštěj, dokud neseznámím toto pokolení se skutky tvé paže*“ praví se v Knize žalmů.⁴⁸ Působivým svědectvím o zralosti stáří je žalm 92: „*Spravedlivý roste jako palma, rozrůstá se jako libanonský cedr (...) ještě v šedinách ponesou plody, zůstanou statní a svěží, aby hlásali, že Hospodin je přímý.*“⁴⁹ O dlouhověkosti rozmlouvá také Kniha moudrosti: „*Ctihodné stáří nezáleží v dlouhém věku ani se neměří počtem let. Ty pravé šediny pro člověka je rozumnost a život bez poskvrny je ten pravý dlouhý věk.*“⁵⁰ Pro ilustraci této hodnoty Bible uvádí celou řadu příkladů dlouhověkých. Jejich vysoký věk je přitom svědectvím o významné roli, která jim byla přisouzena v dějinách spásy.

Mezi praotci, jež Bůh obdaroval výsadou stáří, stojí na prvním místě Abrahám: „*Učiním tě velkým národem, požehnám tě, velké učiním tvé jméno. Staň se požehnaním! Požehnám těm, kdo žehnají tobě, prokleji ty, kdo ti zlořečí. V tobě dojdou požehnání veškeré čeledi země*“, slibuje Hospodin, když Abraháma povolává z Cháranu.⁵¹ Po boku Abrahámově stojí jeho žena Sára, žena, které Bůh v pokročilém věku a navzdory neplodnosti jejího lůna dopřeje narození syna Izáka.⁵² Jiným příkladem člověka, který své poslání naplňuje teprve v období životní zralosti, je Mojžíš, kterého Bůh vyzývá, aby vyvedl vyvolený národ z Egypta. Biblický Tobiáš je příkladem starce, který pokorně a udatně nasazuje svůj život pro zachování Božího zákona a pomoc potřebným. Když je ve stáří postižen slepotou, trpělivě ji snáší až do příchodu Božího posla a vlastního uzdravení.⁵³ Ve druhé knize Makabejské zas vystupuje postava ušlechtilého starce Eleazara, který svými činy podává důkaz vytrvalosti a odvahy. „*Jistému Eleazarovi, jednomu z předních znalců Zákona, který byl pokročilého věku a ušlechtilých rysů tváře, otevřeli násilím ústa a nutili ho pozřít vepřové maso. On však zvolil raději čestnou smrt než život s potupou a dobrovolně šel na popraviště.*“⁵⁴ Na jiném místě zas promlouvá Hospodin o stáří ústy proroka Izaiáše: „*Já sám až do vašeho stáří vás budu nosit. Já jsem vás učinil a já vás ponesu, budu vás nosit a zachráním.*“⁵⁵

Mezi obrazy požehnaného stáří v Novém zákoně vystupují na prvním místě Alžběta a Zachariáš, kteří jsou v pokročilém věku a navzdory Alžbětině neplodnosti požehnaní

---

⁴⁸ Ž 71,17–18.

⁴⁹ Ž 92,13;15–16.

⁵⁰ Mdr 4,8–9.

⁵¹ Gn 12,2–3.

⁵² Gn 21,1–3.

⁵³ Tb 3,16–17.

⁵⁴ 2 Mak 6,18–31.

⁵⁵ Iz 46,4.

narozením syna, Jana Křtitele. „*Oba byli spravedliví před Bohem a žili bezúhonně podle všech Hospodinových příkazů a ustanovení. Neměli však děti, neboť Alžběta byla neplodná a oba již byli pokročilého věku,*“ píše evangelista Lukáš.⁵⁶ Jan Pavel II. dává oba manžele za příklad jako „*úchvatnou dvojici starých lidí, proniknutou hlubokým duchem modlitby*“.⁵⁷ Jiným pozitivním obrazem stáří je v Novém zákoně stařec Simeon, kterému je Duchem svatým předpovězeno, „*že neužije smrt, dokud nespatří Hospodinova Mesiáše.*“⁵⁸ Když se pak v jeruzalémském chrámu setkává s malým Ježíšem, kterého jeho rodiče přinesli k obřezání, rozpozná v něm Vykupitele a dává mu své požehnání. Ihned za Simeonovým příběhem následuje příklad jeho ženské obdoby, staré prorokyně Anny: „*Byla již pokročilého věku; když se jako dívka provdala, žila se svým mužem sedm let a pak byla vdovou až do svého osmdesátého čtvrtého roku. Nevycházela z chrámu, ale dnem i nocí sloužila Bohu posty i modlitbami,*“ praví o ní evangelista.⁵⁹

Lze tedy shrnout, že jak ve Starém, tak v Novém zákoně v teologii stáří jednoznačně převažuje pozitivní hodnocení tohoto životního období jako věku požehnání a sklízení plodů. Vysoký věk zároveň není v Písmu pouhou hříčkou přírody, náhodně vygenerovaným číslem, nýbrž Bohem danou hodnotou, kterou věřící nesmí odmítnout a promarnit, ale naplnit ji a prožít upřímným a harmonickým způsobem.

1.5.2 Stáří v teologii Jana Pavla II.

Svědectvím o tom, že církev svatá se dosud drží hodnot stáří ukotvených v Bibli, a jedním z nejkrásnějších projevů úcty ke stáří v jeho silných i slabých stránkách vůbec je list papeže Jana Pavla II. určený starým lidem.⁶⁰

Poselství, jež Svatý otec sám sepsal v pokročilém věku 79 let, v roce 1999, který Organizace spojených národů zasvětila seniorům, je adresováno všem starým lidem, bez ohledu na jazykové a kulturní hranice moderního světa. Jan Pavel II., který v něm promlouvá ke svým vrstevníkům a poukazuje na analogie ve svém vlastním životě, se nejprve dotýká soudobého prodlužování lidského věku v důsledku pokroků v medicíně a lepších sociálních a hospodářských podmínek. Navzdory těmto faktům lidský život rychle ubíhá a stáří nadále přináší mnohé zkoušky, jeho pomíjivost však máme mít na

---

⁵⁶ Lk 1,6–7.

⁵⁷ JAN PAVEL II. *List starým lidem*, čl. 8.

⁵⁸ Lk 2,26.

⁵⁹ Lk 2,36.

⁶⁰ JAN PAVEL II. *List starým lidem*. Praha: Sekretariát České biskupské konference, 1999.

paměti ne proto, abychom se vydali na pospas neúprosnému osudu, nýbrž abychom plně zhodnotili roky, které nám zbývají. Podobně jako období předcházející má i stáří svoji specifickou krásu a hodnotu. „*Přestože je dar života spojen s námahou a bolestí, je příliš krásný a vzácný, než abychom se jím mohli unavit.*“⁶¹

Po vzoru antických klasiků spatřuje Jan Pavel II. ve stáří jedno ze čtyř ročních období, kterými prochází krajina lidského těla, a sice podzim života. Člověk je ponořen do času: v něm se rodí, v něm žije a umírá. Mezi specifické hodnoty stáří náleží zkušenost a moudrost. Ve světle učení a v jazyku Bible je stáří „příznivým časem“ k dovršení lidského dobrodružství a zapadá do Božího záměru, je časem, do něhož se všechno sbíhá, a v němž může člověk lépe pochopit smysl života a dosáhnout „moudrosti srdce“. Autor se zde opírá o známou žalmistovu modlitbu: „*Nauč nás počítat naše dny, ať získáme moudrost srdce.*“⁶² Ve světle právě zmíněného, papež odsuzuje současný ageismus a pohrdání třetím a čtvrtým věkem člověka, zmiňuje se také o eutanazii jako nepřijatelném aktu porušení důstojnosti lidského života.⁶³

Pro opětovné zhodnocení stáří je podle Svatého otce naléhavé znovu najít správný úhel pohledu na život jako celek směřující k věčnosti. Vyloučení starých lidí ze společenského celku by znamenalo odmítnout minulost, ve které jsou zasazeny kořeny přítomnosti.⁶⁴ Vyzývá proto především mladé lidi ke vzájemné generační závislosti a nezbytné solidaritě, která spojuje rodinné příslušníky mezi sebou. Jan Pavel II. se zde opírá o slova knihy Sírachovec: „*Nestraň se rozhovorů starců, kteří se též učili od svých otců.*“⁶⁵ Mít v úctě staré lidi zahrnuje především trojí povinnost vůči nim: přijetí, péči o ně a ocenění jejich schopností. Připomíná, že úcta ke starším lidem je vlastní vyspělé a plně lidské civilizaci.

V závěru svého Listu Svatý otec promlouvá o vztahu stáří k etapě bezprostředně následující – smrti a úzkostech, které jej u mnohých ve stínu smrti ovlivňují, a připomíná, že tato není poslední hodnotou, neboť „*zánik existence nabývá v křesťanském pojetí rysy ‚přechodu‘, mostu, který se pne od života k životu*“.⁶⁶ Stáří je dobou ohlédnutí do minulosti, bilancováním po dlouhém putování, je však třeba v něm

---

⁶¹ Tamtéž, čl. 1.

⁶² Ž 90,12.

⁶³ JAN PAVEL II. *List starým lidem*, čl. 9.

⁶⁴ Tamtéž, čl. 10.

⁶⁵ Sír 8,9.

⁶⁶ JAN PAVEL II. *List starým lidem*, s. 16.

pohlížet také druhým směrem, k nadcházejícímu vzkříšení a znovuzrození. „*Lidský život, i když je podroben času, je zařazen Kristem do horizontu nesmrtelnosti*“.⁶⁷

1.5.3 Současný pohled

Předchozí dvě podkapitoly jsem věnoval křesťanské teologii stáří. Na tomto místě bych rád zmínil, že pozitivní pohledy na stáří, jak je líčí Písmo, byly ve velké míře sdíleny i v jiných předmoderních společnostech a úcta ke starším lidem byla rozšířena po celém horizontu starověkého světa. Jak píše římský básník Ovidius: „*Velká byla kdysi úcta před šedivou hlavou.*“⁶⁸ Několik století před ním napomínal čtenáře řecký básník Focilides: „*Měj úctu k bílým vlasům: vzdávej moudrému starci tytéž pocty, jaké vyhrazuješ pro svého otce.*“⁶⁹ Křesťanství v této zažité tradici dále pokračovalo a vtisklo ji svým národům na řadu dalších staletí. Pro národy, které Bible ovlivnila, bylo přikázání desatera: „*Cti otce svého i matku svou*“ po staletí opěrným bodem a z jeho důsledného plnění vyplývala nejen láska dětí k rodičům, ale také silná pouta mezi generacemi.

Zatímco na Východě se tento tradiční náhled uchoval a orientální společnosti dodnes chápou staré lidi jako zřídla životní moudrosti a strážce kolektivní paměti, ideálů a obecných hodnot, v dnešní západní přetechnizované společnosti zacílené na výkon se hodnoty vynášené do popředí radikálně změnily. Stručně řečeno: zralost a zkušenost zde nahradila produktivnost a efektivita.

Jak uvádí psychologka Marie Vágnerová⁷⁰, v současné české společnosti se nevytvořil žádný imponující a obecně akceptovatelný model stáří. Postoj ke stáří a seniorům je dnes spíše negativní. V souvislosti s tím se bohužel stále častěji setkáváme s věkovou diskriminací seniorů, tzv. *ageismem*, který může nabývat nejrůznějších podob. Může jít o hrubé formy diskriminace, jako je odpírání nákladné léčby, ale i o předsudky, myšlenkové stereotypy a nevhodné chování ke starým lidem vůbec.⁷¹ *Ageismus* se v hodnotovém žebříčku pohledů na stáří nachází na jeho konci, neboť z jeho hlediska je stáří obdobím ztrát, celkového úpadku a zhoršené kvality života. Obecně sdílené přesvědčení o nízké hodnotě a nekompetentnosti stáří, které seniorům přiřítá nízký sociální status a převážně negativní osobnostní vlastnosti, ústí

⁶⁷ Tamtéž, čl. 2.

⁶⁸ OVIDIUS. *Fasti*, kniha V., verš 57.

⁶⁹ FOCILIDES. *Sentenze*, XLII.

⁷⁰ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*, s. 446.

⁷¹ KALVACH, Zdeněk, ONDERKOVÁ, Alice. *STÁŘÍ. Pojetí geriatrického pacienta a jeho problémů v ošetrovatelské praxi*. Praha: Galén, 2006, s. 88.

v symbolickou i faktickou diskriminaci stáří. Společnost od starých lidí nic pozitivního neočekává a projevuje tendence izolovat je v oddělených společenstvích.

Ageismus ztrácí schopnost nahlížet na staré lidi jako na svébytné individuality. Ztráty profesních, biologických a ekonomických rolí, ke kterým v penzi dochází, vedou v jeho pohledu u seniorů ke stále větší anonymizaci. Starý člověk postrádá v očích společnosti individuálně specifické znaky a zůstávají mu jen omezené soukromé role. Stává se anonymním důchodcem, jehož život v těch nejvypjatějších pohledech *ageismu* ztratil oficiální význam, a je chápán jako „přítěž“ společnosti, příslušník skupiny, která mnoho vyžaduje a nic nepřináší. I starý člověk však chce vést kvalitní život podle svých představ. Jelikož stáří může být velmi dlouhé, a dnes právem hovoříme o třetím věku, není přijatelné, aby se život seniora v tomto období změnil v „čekání na smrt, která stále nepřichází“⁷².

Velkou roli v negativním pohledu na stáří pochopitelně hrají fyzické aspekty stárnutí, z nichž má dnešní společnost, pachtící se za idolem věčného mládí, doslova iracionální strach. Stáří proměňuje zevnějšek člověka a ovlivňuje tak i jeho sociální status. Okolí ho v důsledku této změny začíná vnímat jako starce a podle toho k němu přistupuje. Negativní postoj k seniorům přitom často posilují i nezpracované obavy z vlastního stáří. V současnosti bývá stáří chápáno jako obraz marnosti, útrap všeho druhu, strádání, bolesti a nemoci. Pojmy *stáří* a *choroba* nelze však v žádném případě ztotožňovat. Podle Pavla Webera je kupříkladu plných 60 % populace ve věku 60 let dosud zdravých a i v devadesáti letech je stále 5 % seniorů bez větších obtíží.⁷³

Jiným motorem *ageismu* je technologický pokrok dnešní společnosti. Jak poukazuje Aleš Opatrný, nenahraditelná role stáří v minulosti byla podporována situací, kdy většina populace pracovala v řemeslech a v zemědělství. Lidé zde byli přímo závislí na zkušenostech, které se s přibývajícím věkem hromadily a mohly být obvykle předávány pouze ústním podáním, neboť písemná a obrazová dokumentace poznatků byla stěží dostupná. Ve dvacátém století však paměť začaly nahrazovat písemné a elektronické záznamy a nad zkušeností samou získala navrch adaptabilita a schopnost rychlého osvojování si poznatků. Slovy samotného autora: „*Kovářův synek před stopadesáti léty byl zřejmě méně zkušený, než jeho otec a proto k němu vzhlížel s úctou. Dnes bude desetiletý synek mnohdy zběhlejší v práci na počítači než jeho čtyřicetiletý otec a svého*

---

⁷² KALVACH, Zdeněk. *Demence a další křehkosti na konci života*, 2009. Dostupné online: <http://www.cestadomu.cz/res/data/008/001076.doc>. (14. 3. 2012)

⁷³ WEBER, Pavel, et al. *Minimum z klinické gerontologie pro lékaře a sestru v ambulanci*, s. 15.

*dědečka, jinak sportovně vyhlížejícího sedmdesátníka, bude učit základním pracím na internetu. Jak to bude s úctou, lze si snadno domyslet.*⁷⁴

Zatímco v dlouhých staletích, která stáří přiznávala vedle mládí přirozené místo, obě strany z daného stavu mohly čerpat, zůstává velkou neznámou, jaké budou důsledky odmítání stáří a absence jeho zkušeností v moderní době. Jan Pavel II. mluví ve svém poselství o alarmujícím „vykořenění přítomnosti“⁷⁵. Daleko popisnější je pak ve svém výkladu Anselm Grün. Na počátku své knihy *Umění stárnout* evokuje odstrašující legendu z ostrova Bali. V ní domorodý kmen postupně obětovává a požívá své starce a dlouho si neuvědomuje skutečnost, že bez jejich vedení brzy nebude nikoho, kdo by nadále uchovával kmenovou moudrost. Nakonec mladí muži stojí sami před úkolem vybudovat nový dům pro svého náčelníka a nejsou toho schopni – nikdo si není jistý, jak kmeny vlastně sestavit.⁷⁶ Poselství Grünova podobenství je zřejmé: Starý člověk může mladším generacím nabídnout (a také nabízí) nesmírnou pomoc z rezervoáru svých životních zkušeností, ovšem za předpokladu, že má společnost o tyto cenné zkušenosti zájem.

---

⁷⁴ OPATRŇY, Aleš. *Slovo „stáří“ zní skoro jako nadávka*, 2009. Dostupné online: <http://www.vira.cz/Texty/Clanky/Slovo-stari-zni-skoro-jako-nadavka.html> . (14. 3. 2013)

⁷⁵ JAN PAVEL II. *List starým lidem*, s. 10.

⁷⁶ GRŮN, Anselm. *Umění stárnout*, s. 5.

2. Senior a jeho specifické potřeby

V předchozí kapitole jsem se pokusil načrtnout obraz stáří z pohledu jeho vnějších projevů, definovat jej jako fenomén kulturně i demograficky a ukotvit ho v kontextu soudobé společnosti. Nyní bych chtěl přistoupit k otázce, jak vnímá své stáří samotný senior, v první řadě pak shrnout specifické potřeby, které s sebou toto životní období přináší v rovině psychologické a duchovní. Pastorační a charitativní činnosti církve, jimž budou zasvěceny následující části mé práce, mohou být posléze nahlíženy jako specifické formy odpovědi na tyto potřeby. Vzhledem k omezenému rozsahu své práce jsem si bohužel nemohl dovolit rozebírat v identickém rozsahu také hmotné (ekonomické) a zdravotní (fyzické) potřeby starých lidí. Snažil jsem se jich proto dotknout již v předcházejících pasážích, které pojednávaly o fyziologických⁷⁷, kognitivních⁷⁸ a sociálních⁷⁹ změnách ve stáří.

2.1 Psychologické potřeby

Jak uvádějí psycholožky Dana Klevetová a Irena Dlabalová, stáří s sebou přináší ne jeden životní zvrát a jako takové znamená pro lidský organismus *de facto* zátěžovou situaci. V souvislosti s tím výrazněji vyvstávají na povrch také potřeby starého člověka, které autorky shrnují a klasifikují do následujícího rámce:

1. *Potřeba místa* zahrnuje potřebu člověka mít v životě své pevné místo. Starý člověk má přirozenou potřebu budovat si prostředí domova, nebo alespoň jeho iluzi, často i za nevhodných podmínek. Potřeba místa taktéž souvisí s rituály (například pozdravy, pravidelným kontaktem s okolím), které dané prostředí dotvářejí a svědčí o bezvýhradném přijetí daného jedince.

2. *Potřeba bezpečí a ochrany*. Jistota, že mu v případě potřeby bude nabídnuta pomoc, umožňuje seniorovi být sám sebou a dodává mu sebedůvěry.

3. *Potřeba podpory*, každý z nás bytostně potřebuje podporu svého okolí, které nás zároveň povzbuzuje a umožňuje nám projevit svá přání. Starý člověk má potom zapotřebí podporu tělesnou, citovou, finanční i společenskou.

---

⁷⁷ Viz podkapitola 1.3.1, s. 15.

⁷⁸ Viz podkapitola 1.3.2, s. 16.

⁷⁹ Viz podkapitola 1.3.4, s. 18.

4. *Potřeba výživy a péče*, nejedná se zde o pouhé přijímání potravy. Starý člověk potřebuje od svého okolí dostávat také podněty pro život, zejména vhodnou péči, něhu a potřebné a zároveň srozumitelné informace.

5. *Potřeba hranic a limitů* souvisí s instinktivní touhou člověka mít jasně dané hranice. Ve stáří člověk potřebuje znát a objevit hranice svých možností – přesně vědět, co umí, co dokáže, co vydrží a co je schopen změnit. Osvojení si nových postupů často vyžaduje delší čas, jejich opakování ale pak přináší důvěru ve vlastní schopnosti, pocit vyrovnanosti a spokojenosti.⁸⁰

Specifickým potřebám seniorů se ve své *Vývojové psychologii* rovněž věnuje psychologka Marie Vágnerová.⁸¹ Stáří podle ní nelze chápat jako regresivní proces, nýbrž jako proces zrání osobnosti. Mluví proto o vývojových potřebách a dělí je do šesti oblastí: *potřeba stimulace novými podněty*, které starý člověk může čerpat především ze styku s mladšími generacemi; *potřeba smysluplného světa*; *potřeba plánovaných činností v denním rytmu*; *potřeba jistoty sociální role a pozice ve společnosti*; *potřeba identity a uznání vlastního „já“* sebou samým i druhými; a konečně *potřeba otevřené budoucnosti*, která může být ve starším věku uspokojována především symbolicky, ve vazbě na život mladších generací, které jsou pokračováním života vlastního.

Současná medicína přinesla pokrok v léčbě akutních i chronických nemocí. Díky ní víme, jaký způsob života mají staří lidé vést, co mají jíst, jaké léky užívat. Stále však zůstává nezodpovězená otázka, jak se má starý člověk s vlastním stářím vyrovnat, jak se na něj připravit a jak ho unést. Stáří přináší nové zkušenosti, které musí každý člověk nějakým způsobem zpracovat. Starý člověk se musí neustále přizpůsobovat novým problémům a nepříznivým změnám, a musí tak činit v době, kdy jsou zároveň jeho kompetence vlivem stáří a eventuálních chorob více či méně limitovány. Stěžejními tématy v tomto vyrovnávání jsou osamělost, izolace a pocity nejistoty z měnícího se světa (technologický rozvoj, se kterým senior již nestíhá držet krok, nový jazyk, kterému nerozumí).

Období stáří s sebou přináší změny mnohých psychických funkcí, aktivační úrovně, úbytek energie a zvýšenou unavitelnost, zhoršení orientace v prostředí a úbytek paměťových kompetencí. Stáří je charakteristické poklesem potřeby změny a vzestupem potřeby jistoty a stability. Starý člověk hůře chápe nové situace, obtížněji se čemukoliv

---

⁸⁰ KLEVETOVÁ, Dana, DLABALOVÁ, Irena. *Motivační prvky při práci se seniory*, s. 57–58.

⁸¹ VÁGNEROVÁ. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří.*, s. 483–484.

novému učí a proto se všemu novému hůře přizpůsobuje. Staří lidé bývají konzervativní, dávají přednost rutině a opakování, protože zaběhaný stereotyp je pro ně méně náročný. Zátěž přitom může představovat jakákoliv změna, dokonce i taková, která je obecně chápána jako pozitivní. Staří lidé často kladou důraz na udržování určitého režimu a pravidelných aktivit, neboť jim tento stereotyp slouží jako důkaz zachování vlastních kompetencí.

Úměrně s poklesem fyzických sil a schopností se zvyšuje potřeba citové jistoty a bezpečí. Pro identitu starého člověka je důležitá příslušnost k určité skupině a místu, přitom však staří lidé bývají ve větší míře izolováni ve svém soukromí a mívají méně sociálních kontaktů. Není snadné seznamovat se s novými lidmi – staří lidé potřebují vlastní soukromí a preferují kontakty s nejbližším okolím. Důraz na vrstevníky je přitom u nich stejně silný, jako býval v dětství a dospívání.

V důsledku zvýšené potřeby emoční podpory dochází často k fixaci starého člověka na vlastní rodinu, na děti a vnuky, a senior potřebuje být neustále utvrzován o existenci citového vztahu a své pozice v rodině. Má výraznou potřebu generační solidarity. Rozpadem rodinných vazeb a z nich vyplývajících tradičních rolí se ztrácí i vědomí kontinuity generací, které se udržovalo dřívějším společným soužitím příbuzných různého věku. Potřeba opory je silnější než dřív, a přitom zároveň často mizí. Běžnou událostí ve stáří je smrt přátel nebo životního partnera, která zvyšuje pocit ohrožení, prázdnoty a osamělosti a vede ke zhroucení struktury navyklého denního režimu a ztrátě jeho smyslu.

Dalším zdrojem stresu bývá zhoršení ekonomické situace. V jeho důsledku si senior přestává důvěřovat a směřuje se s určitou mírou závislosti na svém okolí. Tato závislost pak vede k narušení vztahové symetrie.

Odchod starého člověka z aktivního pracovního života do důchodu bývá často frustrující pro jeho potřebu seberealizace. Pocit nicotnosti současné role může vést k rezignaci, apatii a pocitům méněcennosti. S odchodem do důchodu se bortí také zafixovaná struktura denního režimu a ten nový se může stát podnětově chudým stereotypem, v němž chybí stimulace. Nedokáže-li si senior nově zorganizovat čas, bude jej brzy zatěžovat nuda, pocit zbytečnosti a absence životního smyslu. I v důchodovém věku je proto nezbytné udržet si určitou úroveň aktivity. Potřeba seberealizace, spolu s pocitem smysluplnosti vlastního života a uznání okolím jsou jedny ze stěžejních potřeb stáří. Pokud senior ztratí pocit „že je užitečný“, pak ztrácí také vůli žít.

2.4 Vyrovnávání se se stářím

Jakým způsobem se starý člověk může se všemi těmito psychickými výzvami vyrovnat? Podle Erika Eriksona⁸² je hlavním cílem ve stáří dosáhnout integrity v pojetí vlastního života, přijmout jej jako celek a pochopit jeho smysl. Součástí tohoto integrálního pojetí musí neodvratně být také přijetí vlastní nedokonalosti a smíření se se svými nedostatky. Úspěšná stabilizace a generalizace postoje k životu a prožitým zkušenostem nakonec umožňuje nadhled, se kterým je starý člověk schopen nahlížet život širěji, ve všech jeho souvislostech. Silněji vnímá svůj vztah k minulým generacím, a své zkušenosti je schopen využít ve prospěch těch nastupujících, neboť chápe vlastní život jako nedílnou součást generační posloupnosti. Pozitivní pojetí vlastního života a naděje v budoucí pokračování už není závislá na fyzické existenci starého člověka, ale váže se k pokračování jeho díla jinými lidmi. Naděje, která je základní silou v období dětství, podle Eriksona postupně dozrává a ke konci života se mění ve víru.⁸³

Podle Carla Gustava Junga⁸⁴ je cílem druhé poloviny života především dosažení vyrovnanosti s jeho koncem, tedy se smrtí. Starý člověk je ve větší míře zaměřen do minulosti, jeho postoj k sobě samému i ke světu je převážně bilancující. Prožité zkušenosti se staly trvalou součástí jeho osobnosti, kterou již nelze změnit – je proto nezbytné dospět k určitému „optimismu minulosti“. Vědomí časové omezenosti dává tomuto úseku života jinou hodnotu. Stáří je třeba chápat jako výsledek procesu individuace a mělo by při něm dojít k harmonizaci všech, vědomých i nevědomých složek osobnosti. Zachovaná jedinečnost lidské individuality se pak spojuje s širší zkušeností lidské existence.

Popsal jsem zde ideální modely přijetí a vyrovnání se s vlastním stářím. Je však nutné dodat, že v realitě není toto vyrovnávání se nijak snadné, a jeho model nijak jednotný. Každý člověk totiž reaguje na přicházející stáří jiným způsobem. Základní pěťici přístupů lze podle Vágnerové shrnout zhruba takto⁸⁵:

1. *Konstruktivnost*. U tohoto přístupu, který lze označit za ideální, se člověk smíří s faktem nevyhnutelnosti stáří a zároveň zůstává soběstačný a má přiměřené plány a cíle. Do budoucnosti vyhlíží se zájmem a nepřestává navazovat vztahy s okolím.

---

⁸² ERIKSON, Erik. *Životní cyklus rozšířený a dokončený*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 1999, s. 137.

⁸³ Tamtéž, s. 139.

⁸⁴ JUNG, Carl Gustav. *Výbor z díla*. 1. vyd., Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 2001, sv. 4.

⁸⁵ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*, s. 483.

2. *Závislost.* Závislý senior má sklon k pasivitě a jeho krédem je, „ať se starají druzí“. Proto je obvykle ochoten vzdát se své práce a odejít do důchodu. Jeho pasivní přístup však často vede k neúměrnému zatěžování blízkých a okolí.

3. *Obranný postoj.* Tento model bývá spojený s popíráním nastupujících projevů stáří. Objevuje se zejména u společensky úspěšných a vytížených lidí, kteří často dlouze odmítají pomoc, aby mohli okolí dokázat svou nezávislost.

4. *Nepřátelství.* Nepřátelský postoj se ve stáří obvykle vyvíjí u jedinců, kteří měli již v průběhu života tendence svalovat vlastní chyby na druhé. Stáří jejich charakterové vady ještě podtrhuje. Stávají se podezřívavými, závistivými vůči mladým lidem a stahují se do ústraní.

5. *Sebenávist.* V tomto případě svou zlobu člověk neobrací vůči svému okolí, ale dovnitř, sám k sobě. Na svůj předcházející život pohlíží s pohrdáním. Tito jedinci mají pocit, že si už „užili“ života dost a mladým lidem nijak nezávidí.

Tento závěrečný výčet rozličných přístupů k vlastnímu stáří snad na první pohled působí dojmem, že v praxi závisí pouze na rozhodnutí a chování každého z nás, jakým způsobem se k této životní etapě postaví a jak ji prožije. Přesto je kvalita života starého člověka vždy dílem více faktorů. Tak jako si každá lidská společnost definuje svůj vlastní koncept stáří, je rovněž spoluzodpovědná za podmínky, ve kterých umožní svým seniorům jej prožít. V atmosféře nejistot a existenciální závislosti soudobého stáří je jedním z aktérů, kteří mohou nabídnout východisko, právě římskokatolická církev, neboť v ideálním případě dokáže odpovědět na specifické potřeby seniorů a pomoci starým lidem ve vyrovnávání se s jejich situací. Vždyť v čem jiném leží těžiště její práce, nežli ve zvěstování naděje tváří v tvář smrti a strachu z nemoci a osamění? Jaké jsou cíle, úspěchy, ale také možná úskalí tohoto díla v praxi a v kontextu naší nejstarší diecéze, to se pokusím demonstrovat v následující části své práce.

II. ČÁST

Charitativní a pastorační péče o seniory: témata, specifika

4. Charitativní péče o seniory

Dříve než přistoupím k praktické části své práce, rád bych obě velká témata, která v ní budou vystupovat, tedy charitativní péči a pastorační, stručně charakterizoval v obecném slova smyslu, dotkl se hlavních témat, kterými se zabývají, a popsal specifika, která u obou vykazují péče o seniory. V následující třetí části pak metodou komentované analýzy ilustruji, jaký konkrétní stav obou dvou vyplynul z odpovědí v mém terénním výzkumu v pražské arcidiecézi.

4.1 Charita jako souhrnný celek pomoci druhým

Termín „charita“ pochází z latinského výrazu *caritas*, který se do českého jazyka obvykle překládá jako „slitování“ nebo „smilování“. V současnosti jím označujeme dobrovolné a dobročinné akce na pomoc trpícím lidem a to převážně dětem, starým a nemohoucím lidem, sociálně slabým a nemocným. Ve své praxi může charita nabývat mnoha různých forem – od peněžitých a věcných darů až po práci, která je vykonávána zdarma pro dobročinné či humanitární organizace.

Nezapomenutelný úkol církve leží ve zvěstování naděje tváří v tvář smrti, existenciální nejistotě, strachu z nemoci a stáří – neboť tehdy naději potřebují všichni lidé. Charitativní péče o staré a nemocné je v křesťanství ukotvena teologicky i právně. V *Kodexu kanonického práva* se o ní uvádí: „*Aby farář pečlivě plnil službu pastýře, snaží se poznat sobě svěřené věřící. Proto navštěvuje rodiny a má účast hlavně na jejich starostech, úzkostech a zármutku a posiluje je v Pánu. Nemocným, a to hlavně blízkým smrti, se věnuje se zvláštní láskou, posiluje je pečlivě svátostmi a jejich duše pomáhá odporoučet k Bohu...*“⁸⁶

Charitu jako takovou můžeme rozdělit do několika odvětví, která se dále dělí dle svého zaměření a role dané instituce ve společnosti. V první řadě se charita uplatňuje v církevních organizacích, kde zahrnuje široký okruh spolků, které se zabývají pomocí

⁸⁶ Kánon 529, o povinnostech faráře na sboru.

druhým. Mezi tyto církevní a náboženské organizace můžeme začlenit například rytířské církevní řády, sekulární řády, III. řády, církevní školy, organizace reformovaných církevních společenství a společnosti jiných církví.

4.2 Křesťanská služba potřebným v dějinách

Služba potřebným je podstatnou dimenzí života Kristovy církve po celé dva tisíce let její existence. O pomoci a vzájemné solidaritě mezi křesťany v prvotní církvi podávají svědectví četné texty, mezi jinými *Skutky apoštolů* nebo novozákonní listy. Projevy lásky k bližnímu jsou zde projevem následování Ježíšova odkazu, ale také působení Ducha svatého. Podle profesora Pospíšila je nutné chápat projevy křesťanské lásky a péče o potřebné v souvislosti s působením Ducha svatého v církvi a s jeho darem uzdravování: „Každý, kdo ve svém nitru soucítí s trpícím a postiženým a kdo se jim snaží pomoci Kristovou láskou a co nejlépe jim sloužit, má v jistém slova smyslu podíl na daru uzdravování.“⁸⁷

V době církevních otců náležela charitativní služba do kompetencí biskupů. Mezi jejich úkoly tehdy patřilo spravedlivé rozdělování almužen mezi sirotky, vdovy, postižené a cizince bez jakýchkoli prostředků, péče o opuštěné a nemocné bez ohledu na to, zda se jednalo o přátele anebo nepřátele, starost o výchovu sirotek a zprostředkování jejich adopcí do nových rodin. Měli se však rovněž pokoušet najít zaměstnání lidem bez práce, sytit hladové, odívat nahé, starat se o ty, co byli uvrženi do vězení, poskytovat pohostinství cizincům, řádně pohřbívat zemřelé křesťany do země, aby jejich tělo mohlo být vzkříšeno, a organizovat sbírky na pomoc pronásledovaným a na podporu ostatních církevních obcí. Jelikož biskup pochopitelně nemohl zastávat všechny tyto funkce sám, začaly se brzy objevovat tzv. diakonie⁸⁸, které biskupství pouze řídilo a spravovalo. Od roku 313, po vydání Milánského ediktu, se křesťanství stalo státem uznávaným náboženstvím a křesťanské charitativní principy začaly postupně pronikat do státní struktury.

Ve středověku se o potřebné starala především špitální bratrstva, řeholní a rytířské řády. Jejich péče se zaměřovala na chudé, nemocné, staré, sirotky nebo na vojáky, kteří byli pro slávu Boží raněni v boji. Inspirátory charitativního díla byly tehdy významné osobnosti, které se osobně podílely na pomoci potřebným např. František z Asissi,

---

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ Diakonie je církevně organizovaná služba pomoci, fungující na principech lidských práv a sociální spravedlnosti.

Benedikt z Nursie, v českém prostředí pak Anežka Přemyslovna. Později katolická církev tyto charismatické osoby přijala za své a prohlásila za svaté. Na samém soumraku středověku ve 14. a v 15. století se charita dostává do krize. S příchodem renesance a humanismu přišlo také nové pojetí člověka, který nebyl nadále vnímán jako součást Boha, a jeho hodnoty začaly být odvíjeny od toho, nakolik byl užitečný. V této době se k myšlence pomoci druhým připojila i nově vzniklá protestantská teologie, která sice omezovala úlohu církve, v otázce charity a pomoci druhým však zastávala jednotný postoj.

4.3 Současné charitativní působení Římskokatolické církve v ČR: Charita Česká republika

V současnosti se nachází na území České republiky celkem 13 registrovaných církví, které se profesionálně angažují v sociální oblasti. Často přitom neexistuje přímá úměra mezi velikostí církve a rozsahem její sociální činnosti. Největší sociální organizací katolické církve je Charita Česká republika. U ostatních církevních organizací jsou to tzv. diakonie ČR, jejichž úkolem je zprostředkovávat výměnu zkušeností a informací formou schůzek, seminářů či konferencí a spolupracovat v oblasti duchovní a sociální péče nebo se i navzájem podporovat.

Charita Česká republika byla založena Českou biskupskou konferencí v roce 1919 na Moravě jako nezisková humanitární organizace. Její vnitřní struktura se rozděluje na šest diecézních (DCH) a dvě arcidiecézní charity (ACH), devátým subjektem je pak Česká katolická charita – Domovy duchovních a řeholnic. Všech devět členů sdružení má vlastní právní subjektivitu. V čele každé ACH/DCH stojí ředitel a prezident, který se stará o duchovní formaci a pastorační činnost.

V každé ACH/DCH je základní složkou farní, oblastní nebo městská charita (FCH, OCH nebo MCH). Způsob existence těchto charit je v jednotlivých diecézích rozdílný. Jsou charity dobrovolné, jejichž základní činností je organizování jednorázových charitativních akcí a sbírek, dále existují malé charity s jedním či jen několika zaměstnanci, provozující jednu činnost, až po velké FCH, OCH či MCH čítající i více jak sto zaměstnanců, provozující až sedm a více projektů. I míra samostatnosti je různá, dle místních zvyklostí a potřeb. Tato pestrost činnosti i forem existence zaručuje trvalý vývoj a růst charitativního díla. Principem všech charit však zůstává základní poslání – šířit svou službou milosrdenství, tedy z lásky k bližnímu pomáhat v nouzi.

Dnes existuje více jak tři sta padesát FCH, OCH a MCH. Dohromady provozují a zřizují v ČR přes pět set projektů (charitativních domovů, stacionářů, domácích služeb, poraden a nejrůznějších středisek pomoci).⁸⁹

4.3.1 Náplň činnosti

Následující odstavce bych chtěl věnovat zmapování náplně charitativní činnosti poskytované Charitou Česká republika, a potažmo Pražskou arcidiecézní charitou. Není zde pochopitelně prostor k vyjmenování všech aspektů a druhů sociální pomoci, proto se zaměřím jen na to nejzákladnější rozdělení služeb.⁹⁰ Patří mezi ně sociální poradenství, služby sociální péče a prevence, charitativní služby, humanitární pomoc a pomoc cizincům v nouzi na území ČR.

1) Sociální poradenství:

a) *Základní sociální poradenství* – poskytuje osobám potřebné informace přispívající k řešení jejich nepříznivé sociální situace.

b) *Odborné sociální poradenství* – je poskytováno se zaměřením na potřeby osob v občanských poradnách, manželských a rodinných poradnách, poradnách pro seniory, poradnách pro osoby se zdravotním postižením, poradnách pro oběti trestných činů a domácího násilí; zahrnuje též sociální práci s osobami, jejichž způsob života může vést ke konfliktu se společností.

2) Služby sociální péče:

a) *Osobní asistence* – Terénní služba poskytována osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu věku, chronického onemocnění nebo zdravotního postižení, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby. Služba se poskytuje bez časového omezení, v přirozeném sociálním prostředí osob a při činnostech, které osoba potřebuje.

b) *Ošetrovatelská péče* – Domácí zdravotní péče je odborná ošetrovatelská péče v domácím prostředí poskytovaná obvykle zdravotními sestrami dle indikace registrujícího praktického lékaře. Je hrazena z veřejného zdravotního pojištění.

c) *Pečovatelská služba* – Terénní nebo ambulantní služba, která je poskytována osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu věku, chronického onemocnění

---

⁸⁹ Dostupné online: <http://www.charita.cz/o-charite/organizacni-struktura-charity-cr/>. (20. 3. 2012)

⁹⁰ Toto rozdělení je uvedeno na webových stránkách Charity ČR.

nebo zdravotního postižení, a rodinám s dětmi, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby.

d) *Tísňová péče* – Terénní služba, kterou se poskytuje nepřetržitá distanční hlasová a elektronická komunikace s osobami vystavenými stálému vysokému riziku ohrožení zdraví nebo života v případě náhlého zhoršení jejich zdravotního stavu nebo schopností.

e) *Podpora samostatného bydlení* – Terénní služba poskytovaná osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu zdravotního postižení nebo chronického onemocnění, včetně duševního onemocnění, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby.

f) *Odlehčovací služby* – Terénní, ambulantní nebo pobytové služby poskytované osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu věku, chronického onemocnění nebo zdravotního postižení, o které je jinak pečováno v jejich přirozeném sociálním prostředí; cílem služby je umožnit pečující fyzické osobě nezbytný odpočinek.

g) *Centra denních služeb* – Ambulantní služby poskytované osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu věku, chronického onemocnění nebo zdravotního postižení, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby.

h) *Denní a týdenní stacionáře* – Ambulantní služby poskytované osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu věku nebo zdravotního postižení, a osobám s chronickým duševním onemocněním, jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby.

j) *Domovy pro osoby se zdravotním postižením* – Pobytové služby poskytované osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu zdravotního postižení a jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby.

k) *Domovy pro seniory* – Pobytové služby poskytované osobám, které mají sníženou soběstačnost zejména z důvodu věku a jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby.

l) *Domovy pro řeholnice a duchovní České katolické charity* – Pobytové služby poskytované řeholním sestrám a duchovním, kteří mají sníženou soběstačnost zejména z důvodu věku a jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby.

m) *Domovy se zvláštním režimem* – Pobytové služby poskytované osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu chronického duševního onemocnění nebo závislosti na návykových látkách, a osobám se stařeckou Alzheimerovou demencí a ostatními typy demencí, které mají sníženou soběstačnost z důvodu těchto onemocnění, jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby. Režim v těchto

zařízeních při poskytování sociálních služeb je přizpůsoben specifickým potřebám těchto osob.

n) *Chráněné bydlení* – Pobytová služba poskytovaná osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu zdravotního postižení nebo chronického onemocnění, včetně duševního onemocnění, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby. Chráněné bydlení má formu skupinového, popřípadě individuálního bydlení.

o) *Sociální služby poskytované ve zdravotnických zařízeních ústavní péče* – Pobytové sociální služby se poskytují osobám, které již nevyžadují ústavní zdravotní péči, ale vzhledem ke svému zdravotnímu stavu nejsou schopny se obejít bez pomoci jiné fyzické osoby a nemohou být proto propuštěny ze zdravotnického zařízení ústavní péče do doby, než jim je zabezpečena pomoc osobou blízkou nebo jinou fyzickou osobou nebo zajištěno poskytování terénních nebo ambulantních sociálních služeb anebo pobytových sociálních služeb v zařízeních sociálních služeb.

p) *Hospice* – jsou speciální lůžková zařízení, která zajišťují paliativní a symptomatickou léčbu osob v terminálním stavu, zejména s onkologickými, kardiologickými a neurologickými diagnózami. Nevyléčitelně nemocní, umírající a jejich příbuzní prožijí v těchto zařízeních nejobtížnější chvíle svého života v bezpečí, bez bolesti, se svými nejbližšími v klidu a v bezpečí.

3) Služby sociální prevence:

a) *Raná péče* – Terénní, popřípadě ambulantní služba poskytovaná dítěti a rodičům dítěte ve věku do 7 let, které je zdravotně postižené, nebo jehož vývoj je ohrožen v důsledku nepříznivé sociální situace. Služba je zaměřena především na podporu rodiny a podporu vývoje dítěte s ohledem na jeho specifické potřeby.

b) *Telefonická krizová pomoc* – Terénní služba poskytovaná na přechodnou dobu osobám, které se nacházejí v situaci ohrožení zdraví nebo života nebo v jiné obtížné životní situaci, kterou přechodně nemohou řešit vlastními silami.

c) *Azylové domy* – Pobytové služby poskytované na přechodnou dobu osobám v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení.

d) *Domy na půl cesty* – Pobytové služby poskytované zpravidla osobám do 26 let věku, které po dosažení zletilosti opouštějí školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, popřípadě pro osoby z jiných zařízení pro péči o děti a mládež, a pro osoby, které jsou propuštěny z výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranné léčby.

Způsob poskytování sociálních služeb v těchto zařízeních je přizpůsoben specifickým potřebám těchto osob.

e) *Kontaktní centra* – Tato nízkoprahová zařízení poskytují ambulantní, popřípadě terénní služby osobám ohroženým závislostí na návykových látkách. Cílem služby je snižování sociálních a zdravotních rizik spojených se zneužíváním návykových látek.

f) *Krizová pomoc* – Terénní, ambulantní nebo pobytová služba na přechodnou dobu poskytována osobám, které se nacházejí v situaci ohrožení zdraví nebo života, kdy přechodně nemohou řešit svoji nepříznivou sociální situaci vlastními silami.

g) *Intervenční centra* – Terénní, ambulantní nebo pobytová služba na přechodnou dobu. Na základě rozhodnutí o vykázaní ze společného obydlí nebo zákazu vstupu do něj vydaného podle zvláštního právního předpisu je osobě ohrožené násilným chováním vykázané osoby nabídnuta pomoc nejpozději do 48 hodin od doručení opisu tohoto rozhodnutí intervenčnímu centru. Pomoc intervenčního centra může být poskytnuta rovněž na základě žádosti osoby, ohrožené násilným chováním jiné osoby, obývající s ní společné obydlí, nebo i bez takového podnětu, a to bezodkladně poté, co se intervenční centrum o ohrožení osoby násilným chováním dozví. Součástí služby je zajištění spolupráce a vzájemné informovanosti mezi intervenčními centry, poskytovateli jiných sociálních služeb, orgány sociálně-právní ochrany dětí, obcemi, útvary Policie České republiky a obecní policie, jakož i ostatními orgány veřejné správy.

h) *Nízkoprahová denní centra* – Ambulantní, popřípadě terénní služby poskytované osobám bez přístřeší.

i) *Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež* – Ambulantní, popřípadě terénní služby poskytované dětem ve věku od 6 do 26 let ohroženým společensky nežádoucími jevy. Cílem služby je zlepšit kvalitu jejich života předcházením nebo snížením sociálních a zdravotních rizik souvisejících se způsobem jejich života, umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky k řešení jejich nepříznivé sociální situace. Služba může být poskytována osobám anonymně.

j) *Noclehárny* – Ambulantní služby poskytované osobám bez přístřeší, které mají zájem o využití hygienického zařízení a přenocování.

k) *Služby následné péče* – Terénní služby poskytované osobám s chronickým duševním onemocněním a osobám závislým na návykových látkách, které absolvovaly ústavní léčbu ve zdravotnickém zařízení, absolvovaly ambulantní léčbu nebo se jí podrobují, nebo osobám, které abstinují.

l) *Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi* – Terénní, popřípadě ambulantní služby poskytované rodině s dítětem, u kterého je jeho vývoj ohrožen v důsledku dopadů dlouhodobě krizové sociální situace, kterou rodiče nedokážou sami bez pomoci překonat a u kterého existují další rizika ohrožení jeho vývoje.

m) *Sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením* – Ambulantní služby, popřípadě terénní služby poskytované osobám v důchodovém věku nebo osobám se zdravotním postižením ohroženým sociálním vyloučením.

n) *Sociálně terapeutické dílny* – Ambulantní služby, poskytované osobám se sníženou soběstačností z důvodu zdravotního postižení, které nejsou z tohoto důvodu uplatnitelné na otevřeném, ani chráněném trhu práce. Jejich účelem je dlouhodobá a pravidelná podpora zdokonalování pracovních návyků a dovedností prostřednictvím sociálně pracovní terapie.

o) *Terapeutické komunity* – Pobytové služby i na přechodnou dobu pro osoby závislé na návykových látkách nebo osoby s chronickým duševním onemocněním, které mají zájem o začlenění do běžného života.

p) *Terénní programy* – Terénní služby poskytované osobám, které vedou rizikový způsob života nebo jsou tímto způsobem života ohroženy. Služba je určena pro problémové skupiny osob, uživatele návykových látek nebo omamných psychotropních látek, osoby bez přístřeší, osoby žijící v sociálně vyloučených komunitách a jiné sociálně ohrožené skupiny. Cílem služby je tyto osoby vyhledávat a minimalizovat rizika jejich způsobu života. Služba může být osobám poskytována anonymně.

q) *Sociální rehabilitace* – Je poskytována formou terénních a ambulantních služeb nebo formou pobytových služeb poskytovaných v centrech sociálně rehabilitačních služeb. Jedná se o soubor specifických činností směřujících k dosažení samostatnosti, nezávislosti a soběstačnosti osob a to rozvojem jejich specifických schopností a dovedností, posilováním návyků a nácvikem výkonu běžných, pro samostatný život nezbytných činností alternativním způsobem využívajícím zachovaných schopností, potenciálů a kompetencí.

4) Charitativní služby:

Charita poskytuje také další charitativní služby sociálního charakteru, především humanitární sklady oblečení, půjčovny kompenzačních pomůcek, provozuje chráněné dílny či mateřská centra.

5) Humanitární pomoc:

Jednotlivé složky Charity ČR se podle svých možností zapojují do pomoci lidem, kteří jsou postiženi přírodní či humanitární katastrofou na území ČR (zejména povodně) a to v součinnosti s ostatními složkami Integrovaného záchranného systému, jehož je Charita ČR součástí. Patrně mezi nejznámější projekty této organizace patří Adopce na dálku^{®91}. Nejvíce se na programu adopce podílí přímo Arcidiecézní charita Praha.

4.4 Arcidiecézní charita Praha

Arcidiecézní charita Praha pod zkratkou ADCH Praha byla založena v roce 1993 a je neziskovou humanitární organizací, jež je zřizována arcibiskupstvím pražským podle Kodexu kanonického práva č. 114 a č. 116 jakožto církevní právnická osoba. ADCH Praha je členem Sdružení České katolické charity a také součástí Římskokatolické církve. Činnost pražské arcidiecéze se logicky zaměřuje především na Pražský kraj, podílí se však také na humanitární pomoci pro rozvojové země.

Náplní ADCH je služba a pomoc lidem v nouzi a to bez ohledu na jejich rasu, národnost, náboženství, státní a politickou příslušnost. Pracovníci arcidiecézní charity se soustřeďují převážně na sociálně-zdravotní projekty, humanitární pomoc (stavbu a provoz nemocnic, stavbu silnic, adopce na dálku podporující děti z Indie, Thajska, Ugandy, Běloruska, Litvy a Kazachstánu)⁹² a na Tříkrálovou sbírku. Podle výroční zprávy z roku 2009 pražská arcidiecéze poskytuje také pomoc těm, již se ocitli v tíživé životní situaci anebo na okraji společnosti – zvláště rodičům s dětmi v tísní, lidem se zdravotním postižením, seniorům, lidem bez domova, dětem z dětských domovů, obětem obchodování s lidmi, obětem domácího násilí a migrantům.⁹³

4.4.1 Sociální a zdravotnické služby Arcidiecézní charity Praha

Arcidiecézní charita Praha poskytuje zdravotní a sociální služby celkem v devíti střediscích v Praze a ve Středočeském kraji. Pracovníci Charity pomáhají všem, kteří se ocitli v tíživé životní situaci anebo na okraji společnosti, starají se o matky s dětmi

---

⁹¹ Zhruba od roku 2000 začala Charita ČR poskytovat humanitární pomoc rozvojovým zemím postiženým určitou katastrofou nebo nemocí a to většinou formou Adopce na dálku®. V řadě míst (Gruzie, Indonésie, Moldavsko, Mongolsko, Senegal, Severní Kavkaz) pokračuje v dlouhodobých projektech, ale zároveň reaguje i na okamžité potřeby způsobené např. katastrofou.

⁹² Dostupné online: <http://praha.charita.cz/res/data/001/000244.pdf?seek=1300970400> (3. 12. 2010).

⁹³ Tamtéž.

v tísní, o lidi bez domova, o osoby se zdravotním postižením, o oběti domácího násilí a obchodu s lidmi a v neposlední řadě o seniory.⁹⁴

Pražská arcidiecéze má rozlohu 8.990 km², při sčítání lidu v roce 2001 do ní spadalo 2,1 miliónu obyvatel.⁹⁵ Arcidiecézní charita Praha působí nejen na území Prahy, ale také ve Středočeském kraji. Součástí charitní sítě pomoci v pražské arcidiecézi jsou profesionální a dobrovolnické farní charity, kterých zde pracuje 40.⁹⁶ Abych načrtl přehled charitativních činností, které spadají do působnosti pražské arcidiecéze, uvádím následující tabulku. Vybral jsem zde 23 farních charit, jejichž služby jsem dále analyzoval.

Z oblastních a farních charit pražské arcidiecéze vyčnívá činnost neratovické charity, která pod sebou sdružuje několik dalších farních charit a významně tak přispívá řešení sociální problematiky tohoto regionu. Zajímavé projekty ale nalezneme ve všech níže uvedených farních charitách, příkladem může být sbírka vyřazených autolékárniček nebo realizované projekty podpořené Operačním programem Lidské zdroje a zaměstnanost.

Všechny v tabulce uvedené Charity se věnují pečovatelské službě, sociálnímu poradenství a osobní asistenci. Častou službou je i sociální rehabilitace a terénní programy. V menším rozsahu jsou pak zastoupeny azylové domy, domovy pro seniory, denní stacionáře nebo nízkoprahová zařízení pro mládež. I s ohledem na tento fakt je nabídka sociálních služeb v tomto regionu velmi pestrá a rozsáhlá. Chybí zde ale zařízení hospicového typu, které pražská arcidiecéze neprovozuje. Pro farní charity by tato sociální služba byla finančně velmi náročná.

---

⁹⁴ Dostupné online: <http://iregistr.mpsv.cz/socreg/> (25. 4. 2010).

⁹⁵ Dostupné online: <http://www.apha.cz> (1. 3. 2012).

⁹⁶ Dostupné online: <http://praha.charita.cz/sluzby/> (1. 4. 2012).

ARCIDIECÉZNÍ CHARITA PRAHA

ARCIDIECÉZNÍ CHARITA PRAHA SOCIÁLNÍ SLUŽBY	PEČOVATELSKÁ SLUŽBA	ODLEHČOVACÍ SLUŽBA	OSOBNÍ ASISTENCE	DOMOVY PRO SENIORY	DOMOVY PRO OSOBY SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM	CHRÁNĚNÉ BYDLENÍ	CENTRA DENNÍCH SLUŽEB	DENNÍ STACIONÁŘE	AZYLOVÉ DOMY	NOCLEHÁRNY	NÍZKOPRAHOVÁ DENNÍ CENTRA	DOMY NA PŮL CESTY	NÍZKOPRAHOVÁ ZAŘÍZENÍ PRO MLÁDEŽ	KONTAKTNÍ CENTRA	TERÉNNÍ PROGRAMY PRO PROBLÉMOVÉ SKUPINY	SOCIÁLNĚ AKTIVIZAČNÍ SLUŽBY PRO SENIORY A HANDICAPOVANÉ	SOCIÁLNÍ REHABILITACE	INTERVENČNÍ CENTRUM	SOCIÁLNÍ PORADENSTVÍ	CHARITNÍ ŠATNÍK
	FCH BENEŠOV	•		•												•				•
FCH BEROUN	•		•				•	•	•	•						•			•	•
FCH BRANDÝS NAD LABEM	•	•	•		•				•						•	•		•	•	
FCH ČELÁKOVICE	•	•	•											•		•	•		•	
FCH ČERNOŠICE	•							•							•				•	
FCH DOBRŠÍ	•	•	•	•											•	•	•		•	•
FCH Kladno	•		•					•							•	•	•		•	
FCH KLECANY	•		•												•		•		•	
FCH KOSTELEČ NAD LABEM	•		•												•		•		•	
FCH KRALUPY NAD VLTAVOU	•	•	•						•			•					•		•	•
FCH LIBIŠ	•		•												•		•		•	
FCH LYSÁ NAD LABEM	•		•												•		•		•	
FCH NERATOVICE	•	•	•					•				•				•	•	•	•	
FCH NYMBURK	•		•	•											•	•	•		•	
FCH OBŘÍSTVÍ	•		•				•	•									•		•	
FCH ODOLENÁ VODA	•	•	•	•				•											•	
FCH OTVOVICE	•		•												•		•		•	
FCH PŘÍBRAM	•	•	•					•							•		•		•	
FCH ROUDNICE NAD LABEM	•	•	•						•		•	•			•	•	•		•	
FCH ŘEVNICE	•		•												•		•		•	
FCH ŘIČANY U PRAHY	•		•												•		•		•	•
FCH STARÝ KNÍN	•		•						•						•	•	•		•	
FCH VLAŠIM	•		•												•		•		•	•
SOUČET JEDNOTLIVÝCH VYKONÁVANÝCH SLUŽEB V DIECÉZI	23	8	23	3	1	0	2	7	7	3	2	0	3	1	16	8	18	2	23	5

ARCIDIECÉZNÍ CHARITA PRAHA ZDRAVOTNÍ SLUŽBY A OSTATNÍ SLUŽBY	OŠETŘOVATELSKÁ SLUŽBA	HOSPICOVÁ SLUŽBA	DOBROVOLNICKÁ CENTRA	MULTIFUNKČNÍ CENTRUM	MATEŘSKÉ CENTRUM	HUMANITÁRNÍ POMOC
FCH BENEŠOV	•					
FCH BEROUN	•				•	
FCH BRANDÝS NAD LABEM	•					
FCH ČELÁKOVICE	•					
FCH ČERNOŠICE	•					
FCH DOBŘÍŠ	•					
FCH Kladno	•					
FCH KLECANY	•					
FCH KOSTELEČ NAD LABEM	•					
FCH KRALUPY NAD VLTAVOU	•				•	
FCH LIBIŠ	•					
FCH LYSÁ NAD LABEM	•					
FCH NERATOVICE	•					•
FCH NYMBURK	•					
FCH OBRĚSTVÍ	•					
FCH ODOLENÁ VODA	•					
FCH OTVOVICE	•					
FCH PŘÍBRAM	•					
FCH ROUDNICE NAD LABEM	•			•	•	
FCH ŘEVNICE	•		•			
FCH ŘÍČANY U PRAHY	•					•
FCH STARÝ KNÍN	•		•		•	
FCH VLAŠIM	•					•
SOUČET JEDNOTLIVÝCH VYKONÁVANÝCH SLUŽEB V DIECÉZI	23	0	2	1	4	3

5. Pastorační péče o seniory

5.1 Pastorace a její specifické úkoly

Slovo *pastorace*, *pastorační péče* většinou nemá v našich poměrech jednoznačné a přesné konotace. Mnohdy jsou pod pojmem pastorace chápány běžné úkony kněze (duchovního), s výjimkou prací technických a hospodářských. Pastorační péče je však ve své podstatě duchovním vedením a uskutečňováním úkolů církve, a není přitom omezena pouze na vedení farností. Mohou se na ní aktivně podílet věřící na všech úrovních církevní hierarchie – biskup, kněží i věřící laici.⁹⁷ Ti poslední přitom v dnešních pastoračních centrech při římskokatolických biskupstvích a arcibiskupstvích přistupují ke svědectví a hlásání evangelia s o nic menší odpovědností. Jak připomíná Aleš Opatrný, úkolem všech křesťanů je „*být svědky i hlasateli evangelia, těšit se z toho, že jejich jména jsou zapsána v nebi, a být tak naději pro lidstvo a poskytovat přímluvnou modlitbu za svět*“.⁹⁸

Podle Opatrného duchovní péči neboli pastorační službou o nemocné rozumíme „*takové jednání s člověkem, ve kterém ho respektujeme v jeho jedinečnosti, přistupujeme k němu z pozice věřících křesťanů, doprovázíme ho v jeho nemoci, utrpení či umírání a pomáháme mu k lidsky důstojnému zvládnutí jeho životní situace, včetně smrti, a to na jemu dostupné úrovni víry s perspektivou jejího možného rozvoje*“.⁹⁹ Naším cílem je přitom „*řešit konkrétní problémy konkrétních lidí ve světle a síle evangelia*“.¹⁰⁰ Pastorační působení tedy nespočívá v pouhém udílení svátostí, jeho akční radius je mnohem širší. Význam pastorační péče spočívá především v tom, že pastorovanému nabízí lidské přijetí, pomáhá zpracovat novou životní situaci, pomáhá mu najít smysl života. Pastorace uvádí do praxe slova prvního odstavce Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes*: „*Radost a naděje, smutek a úzkost lidí naší doby, zvláště chudých a všech, kteří nějak trpí, je i radostí a nadějí, smutkem a*

---

⁹⁷ OPATRŇÝ, Aleš. *Pastorační péče v méně obvyklých situacích*. Část I. Praha: Pastorační středisko Praha, 2001, s. 3.

⁹⁸ OPATRŇÝ, Aleš. *Cesty pastorace v pluralitní společnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 32.

úzkostí Kristových učedníků, a není nic opravdu lidského, co by nenašlo v jejich srdci odezvu.“¹⁰¹

Základní formou pastorační péče je pastorační rozhovor. Duchovní rozhovor napomáhá pastorovanému k tomu, aby se víra stala jeho oporou, aby došlo k jejímu upevnění.¹⁰² Pastorační rozhovor však nemusí mít za všech okolností náboženský podtext. Měl by vycházet z postavení, potřeb a přání člověka, kterému je pastorační péče poskytována.¹⁰³ K nezbytným součástem pastorační péče patří *osobní nasazení* (je nezbytné stavět se k ní aktivně), *správné vzory* (život s vírou lze demonstrovat na konkrétních příkladech současníků), *duchovní doprovázení* (rozhovor o osobních cestách víry, poučená a rozumějící asistence v obtížných životních situacích apod.), *trpělivost pro růst druhého*, *duchovní ohniska*, z nichž pastorační péče vychází (ať už jsou klasická: řeholní domy, poutní místa, nebo moderní: hnutí se stálými členy, akce pro mládež, rodiny...), *možnost účasti ve společenství* (zde je předpokladem sdílení, tolerance a směřování za jedním výrazným cílem v rámci společenství), *trvalé vzdělávání*, *schopnost unést i Jidáše, Ananiáše, Safiry* (přijmout skutečnost, že do církve patří i selhávající) a *nelikvidovat Šavly, chceme-li Pavly* (nevylučovat prostor k možnému obrácení).¹⁰⁴

Při otázkách po „správné“ pastorační péči lze hledat inspiraci u samotného „dobrého pastýře“, Ježíše Krista a jeho nezištné lásky a pomoci druhým. Pastorační péče tak může zahrnovat blízkost lidem v jejich konkrétním životě a blízkost Bohu ve víře a modlitbě, využití zkušeností k pochopení druhých a k hledání způsobu, jak jim prospět, a nahlížení situace z křesťanské perspektivy, což v první řadě znamená počítat s odpuštěním a se vzkříšením.

---

⁹⁹ OPATRŇÝ, Aleš. *Pastorační péče v méně obvyklých situacích*. Část I., s. 4.

¹⁰⁰ OPATRŇÝ, Aleš. *Pastorační péče v postmoderní společnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, s. 9.

¹⁰¹ DRUHÝ Vatikánský koncil, Pastorační konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes*, (ze dne 7. prosince 1965), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, čl. 1.

¹⁰² OPATRŇÝ, Aleš. *Jak zmírnit niterná trápení nemocných? Informace pro zdravotníky o saturování spirituálních potřeb vážně nemocných*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004, s. 12–13.

¹⁰³ OPATRŇÝ, Aleš. *Pastorační péče v méně obvyklých situacích*. Část I., s. 7.

¹⁰⁴ OPATRŇÝ, Aleš. *Pastorační péče v postmoderní společnosti*, s. 34–37.

Akt předávání víry je zakotven v katechismu jako „proces, který probíhá uvnitř společenství věřících, tedy uvnitř církve, pod vlivem Ducha svatého a za asistence učitelského úřadu, a díky tomuto procesu můžeme poznat a správně interpretovat obsahy víry předávané v dějinách.“¹⁰⁵ Věřící člověk může toho, kdo víru postrádá, informovat o obsazích víry, zprostředkovat mu cestu k pramenům víry a svědčit o své vlastní cestě k ní. Může ji demonstrovat na životním stylu věřícího, hodnotovém systému, který z víry vychází, a na svých vlastních zkušenostech nesených vírou. Jádro víry, a sice odpověď zjevujícím se Bohu, však předat nelze, věřící může být pouhým hlasatelem a poučeným instruuujícím interpretem.¹⁰⁶

Pastorace tedy znamená pomoc k pochopení a zvládnutí lidské situace, při které se uplatní víra pastorujícího a posilují se elementy víry pastorovaného. Je to v zásadě křesťanský život, který vnímá potřeby druhého, a zároveň vlastní obdarování, Boží skutečnost a to vše uvádí do souvislosti. Nejde zde zpravidla o práci se skupinou lidí, daleko častější je pastorace „od člověka k člověku“, mnohdy skrytá a bez společenského uznání. Vyžaduje čas, trpělivost, vnímavost a důvěru k pastorovaným. Nejde tedy o organizování, ale o vnímání vnitřního světa druhého, který nemá být „převálcován“, ale křesťansky rozvinut a o využití vlastního bohatství – zkušeností s životní cesty s Bohem.

Dokument o formaci kněží *Pastores dabo vobis* charakterizuje pastoraci pozoruhodnou a jednoduchou větou, jako „účast na milosrdné lásce Ježíše Krista“, kterou účast může mít díky své víře každý křesťan. Tento pohled, vycházející z myšlenek Písma a z učení II. vatikánského koncilu, do jisté míry vyprošťuje pastoraci z úzkého rámce „církevně právního“ provozu a zapojuje do ní široké spektrum křesťanů různého věku. Podle Opatrného nejde o „hraní si na faráře“, o zastupování, suplování či uzurpování cizích rolí, nýbrž o podíl na činné Kristově lásce, na kterou je člověk napojen křtem, biřmováním a Eucharistií a který je vnitřně živen obdarováním Duchem svatým.¹⁰⁷

---

¹⁰⁵ Katechismus katolické církve 74–100.

¹⁰⁶ OPATRŇY, Aleš. *Cesty pastorace v pluralitní společnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 66.

¹⁰⁷ Tamtéž.

5.2 Pastorace seniorů

Je nesporné, že každý člověk bez ohledu na věk si zasluhuje pastorační péči, která mu pomůže dobře zvládat přítomnost a směřovat životem k Bohu. Senioři tvoří v kontextu pastorace nesmírně potřebnou a zároveň specifickou skupinu. Jak upozorňuje Aleš Opatrný¹⁰⁸, cesta stáří je cestou opouštění mnohého, nač byl senior zvyklý a co mu bylo drahé. Ostatně ve smrti člověk opouští vše a zůstává mu, podaří-li se jej navázat, pouze vztah s Bohem. Pastorace seniorů sice není bezprostřední přípravou na smrt, horizont smrti však musí bezpochyby vnímat, nikoli jej popírat, a musí člověka na setkání se vzdálenou smrtí připravovat. Za velmi nemoudrý lze označit názor, podle kterého pastorace seniorů v kontextu jejich stáří postrádá smyslu: „*O babičky v kostele se nestarej, ty už do nebe dojdou.*“¹⁰⁹ Cesta k jádru víry směřuje do poslední chvíle právě intenzivním duchovním životem.

Pastorace nabízí starým lidem také nezastupitelnou pomoc při naplňování jejich duchovních potřeb v období nemoci, neboť v těch chvílích člověk hledá oporu a pomoc nejpalčivěji. Pod náparem krize může senior ztrácet důvěru k sobě samému, a tím také důvěru k lidem kolem sebe a k Bohu.¹¹⁰ Zejména pro věřícího člověka je duchovní rozhovor, modlitba a bohoslužba velkým zdrojem síly a povzbuzení. Při pastorační péči nemocných se duchovní také může stát určitým tlumočnickem mezi pacientem a zdravotníkem.¹¹¹ Duchovní péče a doprovázení by měly nemocného vést ke kýženému přijetí sebe sama. Jak upozorňuje Margaret O' Connor, cílem pastorace však není to, že člověku budou poskytnuty odpovědi na jeho poslední otázky, ani to, že se obrátí na víru.¹¹²

---

¹⁰⁸ OPATRŇÝ, Aleš. *Senioři v církvi – pastorování a pastorující*. Dostupné online na: <http://www.pastorace.cz/Tematicke-texty/Seniori-v-cirkvi-pastorovani-a-pastorujici-Ales-Opatrny.html> (01. 02. 2013).

¹⁰⁹ Tamtéž.

¹¹⁰ PERA, Heinrich, a WEINERT, Bernd. *Nemocným nablízku. Jak pomáhat v těžkých chvílích*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 12.

¹¹¹ DRÁBEK, Marek, František. *Názory pracovníků v zařízeních zdravotní a sociální péče na duchovní službu*. Absolventská práce. Vyšší odborná škola zdravotnická Suverénního řádu maltézských rytířů v Praze. Praha, 2006, s. 23.

¹¹² O' CONNOR, Margaret, a ARANDA, Sanchia. *Paliativní péče – pro sestry všech oborů*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005, s. 67.

Před započítím pastorační péče o seniory je podstatné nejprve navázat s dotyčným starým člověkem správný vztah a vybudovat si přístup k němu jako k individualitě. Situace seniora, jemuž pastorační péči poskytujeme, totiž může případ od případu být velmi různá – jiné potřeby bude mít senior zdravý a aktivní, jiné nemocný, ba nevyčísitelně nemocný.¹¹³ Bez ohledu na to, zda pastorační péči vykonává duchovní (kněz, trvalý jáhen) nebo laický věřící, měl by mít k seniorům úctu a porozumění pro jejich specifickou životní situaci a potřeby. Pastorující, zvláště pokud jde o laika, by měl mít také nezbytné teologické znalosti, povědomí o principech sociální práce a v neposlední řadě i vnitřní přesvědčení o smysluplnosti svého konání a optimistický přístup.

Specifickým odvětvím pastorační péče je u starých lidí péče o nemocné a umírající seniory. Jak upozorňuje Marie Svatošová¹¹⁴, nemocný má potřeby nejen biologické, psychologické a sociální, nýbrž také spirituální a základním úkolem pastoračního pracovníka je brát na ně zřetel a v případě potřeby seniorovi zprostředkovat na jeho žádost přijetí svátosti pomazání nemocných, svátost smíření a svátost eucharistie. Nemocný senior musí čelit mnoha skutečnostem – ztrátě zdraví, aktivity a pohyblivosti, ale často také svých blízkých a důvěrně známého prostředí. Tato psychická zátěž přináší zkoušku jeho víry, ve které každý člověk může, ale nemusí obstát.¹¹⁵ Právě opora a povzbuzení okolí – lékaře, zdravotnického personálu, rodiny a pastoračního pracovníka je zde klíčovou k tomu, aby starý člověk nezůstal ve své nemoci a utrpení sám. Doprovázení by mělo probíhat v adekvátní míře, nemělo by nemocného vyčerpávat nebo k čemukoliv nutit. Pastorační vedení má vést k usmíření se sebou samým, s bližními, kteří již zemřeli, i s těmi, kteří žijí, a u věřícího člověka také s Bohem.¹¹⁶

Vhodnými prostředky duchovního působení na seniory jsou pastorační programy, které vytvářejí správné podmínky k poznání životních hodnot ve stáří a vedou seniory k dalšímu vzdělávání a duchovnímu rozvoji. Mohou fungovat na bázi jednotlivých farností (např. ve farních spolcích pro seniory) i v kolektivních zařízeních (např.

---

¹¹³ OPATRŇY, Aleš. *Pastorační péče v méně obvyklých situacích*. Část II., s. 16.

¹¹⁴ SVATOŠOVÁ, Marie. *Hospice a umění doprovázet*, s. 22–24.

¹¹⁵ OPATRŇY, Aleš. *Malá příručka pastorační péče o nemocné*, s. 12.

¹¹⁶ OPATRŇY, Aleš. *Malá příručka pastorační péče o nemocné*, s. 6.

v domovech důchodců). Tyto programy mohou být koordinovány z center v jednotlivých diecézích a farnostech, která pastorační aktivity pro seniory zaštiťují. Právě této formě pastorační aktivity, tedy činnosti pastoračních center a jejich odpovědi na specifické potřeby seniorů v rámci pražské arcidiecéze bych se chtěl věnovat v následujícím výzkumu.

III. ČÁST

Praktický výzkum

6. Metoda výzkumu

Jaká je úroveň charitativní a pastorační péče o seniory v pražské arcidiecézi? Kdo tyto služby poskytuje, z čeho jsou financovány, co je jejich nejcitlivějším problémem a nakolik mohou tyto instituce poskytnout kýženou odezvu na potřeby seniorů nastíněné v předchozí části textu? To jsou otázky, za kterými se nyní bude ubírat druhá, praktická část mé práce.

Zaměřil jsem se v ní na vlastní srovnání obou druhů péče a to na základě empirických dat, získaných jednak převážně metodou strukturovaného interview a částečně také navazujících nestrukturovaných rozhovorů s respondenty, kteří byli takovému dotazování otevřeni. Mám za to, že obě metody se vhodně doplňují a zatímco plně strukturované interview je zárukou dostatečné přesnosti a objektivity získávaných podkladů, volné rozhovory vhodně pomáhají doplnit a obohatit celkový obraz tam, kde by se jeho jemné nuance již do přesně stanovených otázek nevešly.

Výzkum byl veden jako v zásadě kvalitativní s tím, že jsem se snažil zvolit takový vzorek respondentů, aby byla uplatněna pokud možno co nejrepresentativnější pestrost jednotlivých typů obou druhů zkoumaných organizací a to jak z hlediska velikosti, tak i lokace. Současně jsem cíleně vyhledával respondenty, u nichž byl předpoklad, že jejich angažovanost v dané oblasti je spíše nadprůměrná a bude tedy dostatek potřebné látky ke zkoumání. V rámci dotazování jsem ze čtyřiceti farních charit Pražské arcidiecéze vybral deset vzorků. Při tomto výběru jsem se snažil vystihnout rozličnost prostředí (velké město, vesnice, sídliště, stará zástavba) i odlišnou míru finančního zajištění a frekvence věřících s nimiž mohly být charity v kontaktu. Jelikož mým cílem nebylo pouze zdokumentovat nabízené služby, ale také popsat jejich funkčnost a vnější odezvu, obrátil jsem se vedle pastoračních středisek a charit vždy na příslušné farnosti s cílem vystihnout, jak na nabízené činnosti daná farnost pohlíží a jaké jsou mezi oběma

institucemi vazby. Doplnující informace jsem přitom čerpal z internetových stránek daných farností.

Tak, jak jsem postupně získával podklady, můj pohled na problematiku se s dalšími novými informacemi stále proměňoval a jsem si vědom toho, že dnes bych již své rozhovory částečně vedl i jinak. Na druhou stranu můj základní předpoklad, se kterým jsem do zkoumání vstupoval a to sice, že charitativní péče je v rámci katolické církve natolik specifickým fenoménem, že v mnoha případech může působit i jako oddělená entita, se do jisté míry potvrdil.

Dotazníky měly za úkol primárně vysledovat opakující se, zobecnitelné jevy a to jak z hlediska kvantity, tak zejména i kvality poskytovaných služeb. Podružným cílem pak bylo zjistit případná slabá místa v systému obou péčí a jejich případnou korelaci s nastavením v rámci celku i mezi sebou navzájem. Snažil jsem se tak například prostřednictvím otázek zjistit, zdali má na kvalitu a rozsah poskytovaných služeb nějaký vliv velikost organizace, míra její profesionality, zaměření. V neposlední řadě jsem de facto zkoumal také komplementaritu obou druhů péčí – jejich vzájemnou vazbu, propojení, případně i to, zdali logický přesah jedné do druhé nepůsobí někdy spíše rušivě, konkurenčně.

Část interview se uskutečnila telefonicky, část formou osobního setkání. Osobně vedené rozhovory měly tu podstatnou výhodu, že jsem v těchto případech lépe mohl sledovat i emoční rozpoložení svých partnerů v hovoru, to jak bezprostředně reagovali na určité otázky. Jejich mimika, gesta, dikce, tón hlasu a další neverbální projevy výborně dokreslovaly slovně sdělované a často mi umožnily rozvést hovor směrem, který jsem původně nepředpokládal, ale který původní zadání významně zpřesňoval.

Do sumy respondentů poskytujících oba druhy předmětné péče jsem poněkud neorganicky zahrnul ještě dvě organizace, které se v několika ohledech nastaveným parametrům do jisté míry vymykají. Na druhou stranu, dle mého názoru, podstatným způsobem rozšiřují pestrost zkoumaného pole a nabízejí zajímavé, alternativní pohledy na celou oblast. Jde konkrétně o Nemocnici Milosrdných sester sv. Karla Boromejského v Praze a Domov sv. Karla Boromejského tamtéž. Obě zařízení nespádají do kategorie

farní ani charitativní organizace, ale podstata a systém jejich práce prvky obou druhů péče v sobě zahrnují.

Již v oblasti dostupnosti jednotlivých respondentů se hned v úvodu zjišťování projevovaly první náznaky rozdílů v obou druzích péče. Zatímco smluvit schůzku nebo rozhovor s pracovníky charit bylo obvykle otázkou okamžiku, ve farnostech se nezdálo jednat o anabázi na mnoho pokusů. I to má nepochybně své příčiny a souvisí to se specifiky obou systémů tak, jak jsem je postupně rozkrýval a jak je dále zmiňuji. U dvou z farností (farnosti na pražském Chodově a ve Starém Kníně) se mi nakonec plánovaný dotazník nepodařilo realizovat vůbec.

Zatímco v teoretické části diplomové práce byly mé úvahy vedeny převážně již definovaným prostorem myšlení mých starších a zkušenějších předchůdců, v praktické části jsem se ocitl v terénu do značné míry neprobádaném a pro mne zcela novém. V některých případech byla má nezkušenost a slabší orientace v problematice jistě přítěží, jindy zas, jak alespoň doufám, mi umožnila mít pohled nezastřený a snad i nový. Skutečnou hodnotu výsledku předkládám ke shovívavému posouzení hodnotitelům své práce.

6.1 Místa výzkumu

Svůj výzkum jsem prováděl v následujících charitativních organizacích:

- 01/22) Farní charita Beroun
- 02/22) Farní charita Praha 4 – Modřany
- 03/22) Farní charita Neratovice
- 04/22) Farní charita Holešovice
- 05/22) Farní charita Praha 4 – Chodov
- 06/22) Farní charita Praha 5 – Smíchov
- 07/22) Farní charita Řevnice
- 08/22) Farní charita Říčany
- 09/22) Farní charita Starý Knín
- 10/22) Arcidiecézní charita Praha

K tomu jsem připojil dvě již zmíněná zdravotnická zařízení s rozšířenou duchovní péčí:

- 11/22) Nemocnice Milosrdných sester sv. Karla Boromejského v Praze
- 12/22) Domov sv. Karla Boromejského, web: <http://www.domovrepy.cz/>

Souběžně s nimi jsem praktikoval výzkum v deseti odpovídajících farnostech:

- 13/22) Římskokatolická farnost Beroun

vikariát: vikariát Beroun

web: <http://www.beroun.farnost.cz>

Rok: 2001 Obyvatel celkem/katolíků celkem: 35200 / 4772

- 14/22) Římskokatolická farnost u kostela Nanebevzetí P. Marie Praha – Modřany

www.modranska.farnost.cz

Rok: 2001 Obyvatel celkem/katolíků celkem: 40981 / 5952

15/22) Římskokatolická farnost Neratovice

vikariát: vikariát Podřipsko

Rok: 2001 Obyvatel celkem/katolíků celkem: 22410 / 3046

16/22) Římskokatolická farnost sv. Antonína Praha-Holešovice

web: <http://www.svatyantonin.cz>

Rok: 2001 Obyvatel celkem/katolíků celkem: 34142 / 6676

17/22) Římskokatolická farnost sv. Václava Praha – Smíchov

web: <http://www.farnostsmichov.cz/>

Rok: 2001 Obyvatel celkem/katolíků celkem: 35258 / 7525

18/22) Římskokatolická farnost Řevnice

web: <http://www.revnice.farnost.cz>

Rok: 2001 Obyvatel celkem/katolíků celkem: 18008 / 3528

19/22) Římskokatolická farnost Říčany u Prahy

web: <http://www.ricany.cz/farnost/>

Rok: 2001 Obyvatel celkem/katolíků celkem: 22924 / 4419

20/22) Římskokatolická farnost u kostela sv. Jakuba Staršího Praha-Stodůlky

Rok: 2001 Obyvatel celkem/katolíků celkem: 52006 / 6198

web: www.centrumbutovice.cz

21/22) Římskokatolická farnost u kostela sv. Jakuba Staršího Praha-Petrovice

Rok: 2001 Obyvatel celkem/katolíků celkem: 18003 / 1997

web: www.farnost.petrovice.org

22/22) Římskokatolická farnost u kostela Všech svatých Praha – Uhříněves

Rok: 2001 Obyvatel celkem/katolíků celkem: 9787 / 1753

6.2 Dotazníky

Dotazníky, které jsem distribuoval do jednotlivých farností a charitativních organizací, sestávaly z následujících otázek:

A) Otázky pro charitativní a pastorační střediska:

1) Jak velká je Vaše organizace?

malá – střední – velká

2) Kdo u Vás vykonává charitativní služby (sociální služby) pro seniory?

(Kolik máte přibližně zaměstnanců? Jaké mají Vaši zaměstnanci převážně odborné vzdělání? Pracují u Vás také dobrovolníci?)

3) Jaké poskytuje Vaše organizace charitativní služby (sociální služby, zdravotní služby apod.) pro seniory?

4) Které služby jsou ve Vaší organizaci nejvíce poptávány ze strany seniorů?

5) Má Vaše organizace nějaký specifický projekt pro seniory?

6) S čím se Vaše organizace nejvíce při poskytování těchto služeb potýká, objevují se pro organizace v něčem potíže při poskytování zmíněných služeb?

7) Je něco, čím naopak Vaše organizace vyniká v otázce charitativní péče o seniory?

8) Spolupracujete s farností, která se nachází ve Vašem okolí?

9) Nabízí Vaše organizace nějakou pastorační či duchovní péči pro seniory?

B) Otázky pro farnost

1) Jak velká je Vaše farnost?

malá – střední – velká; přibližný počet členů farnosti dle matriky a počet členů farnosti, kteří navštěvují bohoslužby

2) Kde se farnost nachází?

a) *Praha (centrum) – Praha (okraj) – malé město – vesnice*

b) *stará zástavba – sídliště*

3) Jakou poskytuje Vaše farnost pastorační péči neboli duchovní péči pro seniory?

setkání (jak jsou častá?) – výlety – duchovní obnova – atd.

4) Kdo u Vás tuto pastorační péči vykonává?

laik – pastorační asistent – kněz

5) Které služby jsou ve Vaší farnosti nejvíce poptávány ze strany seniorů?

6) Má Vaše farnost nějaký specifický projekt pro seniory?

7) S čím se Vaše farnost nejvíce při poskytování těchto služeb potýká, objevují se pro farnost v něčem potíže při poskytování zmíněných služeb?

8) Je něco, čím naopak Vaše farnost vyniká v otázce pastorační péče o seniory?

9) Zabývá se Vaše farnost charitativní službou pro seniory, nabízíte nějakou pomoc v oblasti sociálních služeb seniorům? Nebo spolupracujete s farní či arcidiecézní charitou v daném místě?

Konkrétní vyplněné dotazníky tvoří ucelený soubor v příloze méj práce. Protože většina dotazování probíhala ústně (formou osobních interview nebo po telefonu), jde často o přepisy z diktafonu. Usiloval jsem přitom o doslovné a věrné zachycení výpovědí respondentů, a to včetně marginálních poznámek a nespisovných výrazů, neboť podle mého názoru poskytují autentický vhled do dané problematiky. Dříve než však udělím slovo samotným dotazníkům, rád bych čtenáře seznámil se závěry, ke kterým jsem dospěl analýzou provedeného výzkumu a plošným srovnáním obdržených informací.

7. Analýza výzkumu

Na počátku rozhovoru se zástupci charitativních organizací a zdravotnických zařízení, poskytujících sociální, zdravotní a jiné služby pro seniory, jsem se vždy dotazoval na velikost dané organizace. Zde se odpovědi respondentů z pochopitelných důvodů lišily, což odráželo už záměr samotného výzkumu pojmout do něj pokud možno různorodý vzorek farností. Mezi mými respondenty z řad charitativních organizací byly tak zastoupeny různé charity, od velkých organizací, čítajících kolem osmdesáti až sto zaměstnanců, které samy sebe označovaly jako vysoce profesionální¹¹⁷, přes malé skupinky („*Někdy jsme dva, někdy čtyři, maximálně těch deset.*“¹¹⁸), až po ojedinělé dobrovolníky bez institucionalizovaného zázemí.¹¹⁹

Rovněž při otázce po konkrétních poskytovatelních charitativních služeb (počtu zaměstnanců a poměru odborných pracovníků / dobrovolníků mezi nimi) vystupovaly na povrch rozdíly. V širších organizacích byly obvykle zastoupeni profesionálové – zdravotní sestry, pečovatelé a sociální pracovníci s patřičným vzděláním, kteří se mohli prokázat alespoň akreditovaným kurzem pracovníka v sociálních službách, případně někteří specializovaní pracovníci (aktivizační pracovník, ergoterapeut¹²⁰). Byl kladen důraz i na kontinuální vzdělávání poskytovatelů péče formou školení.¹²¹ V menších charitách naopak převažovali neoborní dobrovolníci. Je pozoruhodné, že zatímco některé větší organizace se dobrovolnictví vyhýbaly („*Dobrovolníci u nás nepracují, s dobrovolníky jsem se „rozžehnal“; v tuto chvíli ne.*“)¹²², menší organizace naopak pozitiva dobrovolnictví zdůrazňovaly, ba dokonce považovaly za přínosnější nežli vzdělání a profesionalitu. Signifikantní je zde vyjádření farní charity na Praze 5 – Smíchově: „*Zaměstnance nemáme, vše je dobrovolnické. Odborné vzdělání našťěstí nikdo nemá, to je na tom to krásné. Když má člověk kolem sebe dobrovolníky, je to nejlepší, tak to mohou dělat lidé, co to chtějí dělat, a nikdo jim nepředpisuje takové ty nesmysly jako, že ti lidé musejí mít vzdělání na věci, na které člověk nepotřebuje umět*

---

¹¹⁷ 03/22 a 09/22.

¹¹⁸ 02/22.

¹¹⁹ 06/22, 08/22.

¹²⁰ 01/22.

¹²¹ 05/22, 09/22.

¹²² 05/22, obdobně 09/22.

číst ani psát.“¹²³ Organizace na dobrovolnické bázi pociťovaly jako největší deficit u svých členů chybějící vzdělání z oblasti právnické a sociálního poradenství.¹²⁴

Při tázání na spektrum nabízených služeb se u jednotlivých charit opět projevovala vazba na jejich velikost. U větších organizací byly pravidelně zastoupeny tzv. registrované služby, tedy pečovatelská služba (největší těžiště zde spočívalo v nákupech, doprovodu seniorů, pomoci s hygienou, pomoci s úklidem a podobně), ošetrovatelské služby, osobní asistence, odlehčovací služba, stacionáře (týdenní a denní), vyskytla se i sociálně-aktivizační služba a stylizační služba pro klienty.¹²⁵ U menších organizací byly zastoupeny spíše programy jako sociální šatník, humanitární sbírky, akce (besídky, besedy), a individuální návštěvy v domácnostech seniorů.¹²⁶ U dobrovolnických organizací, které se charitativní péči věnují ve svém volném čase, byl patrný citlivější přístup k psychologickým potřebám seniorů. V jednom případě se nabízené služby snažily reagovat na služby chybějící ve státním sociálním odboru („...služby, na které většinou ve skutečnosti nemají senioři peníze, nikdo neudělá. My potom poskytujeme služby, jako jsou např. drobné domácí opravy, např. když si senior nedokáže vyměnit žárovku, protože nevyleze na štafle. Kdyby to měl dělat někdo oficiálně, tak by musel být elektrikářem a museli by mu to platit.“¹²⁷).

Překvapení přišlo při otázce, které služby jsou ze strany seniorů nejvíce poptávány. Odpovědi zde budily dojem, že někteří dotazovaní patrně seniory nevnímají jako vyhraněnou skupinu se specifickými potřebami – tři z deseti dotazovaných respondentů nebyli schopni podat žádnou odpověď. Ostatní jmenovali na hlavních pozicích různé součásti pečovatelské služby a osobní asistenci. Často byla zdůrazňována také potřeba osobního kontaktu¹²⁸ a drobné pomoci a poradenství¹²⁹, tedy neinstitucionalizované služby. Světlou výjimkou bylo v tomto případě velmi pregnantní vyjádření, které mi poskytl respondent z Arcidiecézní charity Praha: „Péče o seniory je obecně potřebná ve všech farnostech. Tedy alespoň amatérská návštěva lidí nemocných, opuštěných apod.

---

¹²³ 06/22.

¹²⁴ 07/22.

¹²⁵ 01/22, 03/22, 09/22, 10/22.

¹²⁶ 02/22, 08/22.

¹²⁷ 06/22.

¹²⁸ 02/22, 06/22.

¹²⁹ 05/22, 06/22, 07/22.

*Tam, kde lidé říkají, že v místní farnosti není tato služba potřebná, asi zásadně něco nefunguje. Seniori jsou jednou z hlavních skupin osob, kterým charita – profesionální i dobrovolnická pomáhá a má pomáhat. Seniori jsou jednou z nejvíce ohrožených skupin potřebných.*¹³⁰

Nevyhraněnost přístupu k seniorům jako specifické skupině byla ještě patrnější u otázky páte, která zjišťovala přítomnost specifických projektů pro staré lidi. Absenci podobných projektů zde konstatovalo plných šest z dvanácti dotazovaných respondentů.¹³¹ Mezi seniorskými projekty ostatních se objevily např. kurzy počítačů a cizích jazyků¹³², projekty na doplnění vzdělávání a kompenzační pomůcky¹³³, dovážka služebním vozem¹³⁴ nebo organizace sociálních aktivit – výletů a setkání seniorů.¹³⁵

Na otázku šestou, zacílenou na potenciální potíže při poskytování služeb seniorům, zazníval v odpověď stále stejný refrén – a sice potíže finančního rázu.¹³⁶ Totéž se týkalo i obou dotazovaných zdravotnických zařízení s rozšířenou duchovní péčí. Mezi další obtíže náležely problémy personální (především nedostatek kvalitních kandidátů při výběrovém řízení¹³⁷), chybějící informace o možnostech čerpání dotací¹³⁸, a také komplikace v přístupu ze strany lékařů.¹³⁹

U otázky, v čem daná charitativní organizace ve službách seniorům vyniká, se odpovědi velmi různily. Jedna organizace podtrhovala své vzdělávací kurzy¹⁴⁰, jiné zas flexibilitu, individuální a lidský přístup k seniorům.¹⁴¹ Za vše opět cituji odpověď z Arcidiecézní charity Praha: „Charita má z principu jiný vztah ke svým klientům, není to běžná sociální organizace. Těch je mnoho, ale charita vidí za svojí práci lásku

---

¹³⁰ 10/22.

¹³¹ 02/22, 04/22, 07/22, 08/22, 09/22, 11/22, 12/22.

¹³² 01/22.

¹³³ 03/22.

¹³⁴ 05/22.

¹³⁵ 07/22.

¹³⁶ 01/22, 03/22, 04/22, 05/22, 07/22, 09/22, 10/22.

¹³⁷ 01/22, 08/22.

¹³⁸ 07/22.

¹³⁹ 01/22.

¹⁴⁰ 01/22.

¹⁴¹ 03/22, 05/22, 08/22, 10/22, 11/22, 12/22.

k člověku a ne statistiku, kolika lidem pomohla. To je obecný cíl ve všech našich sociálních službách.“¹⁴²

Osmá otázka se dotýkala spolupráce charitativních organizací s jejich příslušnými farnostmi. Zde byly odpovědi v naprosté většině pozitivní: charity se svými farnostmi spolupracovaly, v některých případech byly propojené i personálně, nebo sídlily ve stejné budově. Poněkud rezervovaněji vyzníval kontakt s farnostmi v odpovědích zdravotnických zařízení.¹⁴³

Pastorační a duchovní služby u daných charitativních organizací byly podle respondentů prakticky ve všech případech zprostředkovány faráři dané farnosti.

V dotaznících adresovaných paralelně jednotlivým farnostem směřovaly první dvě otázky na velikost farností a jejich charakteristiku co do typu osídlení (centrum Prahy, periferie, malé město, vesnice, stará zástavba, sídliště). Co se velikosti týče, farnosti se pohybovaly od skromných se 150–200 praktikujícími věřícími¹⁴⁴ po rozsáhlé farnosti čítající až 900 frekventantů bohoslužeb.¹⁴⁵ Většina farností dosahovala ovšem průměrné hodnoty kolem 400 praktikujících věřících.¹⁴⁶ Co se sídelní situace ve farnostech týče, zde byly odpovědi skutečně variabilní, od centra velkoměsta, přes starou zástavbu, vilové čtvrti a satelitní městečka, až na sídliště, což bylo i mým cílem.

Třetí otázka, zaměřená na přítomnost pastorační nebo duchovní péče o seniory ve farnosti, již směřovala ke specifitějším odpovědím. Nejčastějším prostředkem pastorační péče byly osobní návštěvy u nemocných seniorů¹⁴⁷, výlety a farní poutě¹⁴⁸. Standartně v odpovědích figurovaly přednášky a biblické hodiny¹⁴⁹ a setkání seniorů¹⁵⁰. Pouze ve dvou případech z deseti si respondenti nevybavovali pastorační zacílenou specificky na seniory.¹⁵¹ Osobou zajišťující pastorační péči byl ve všech případech na

---

¹⁴² 10/22.

¹⁴³ 11/22, 12/22.

¹⁴⁴ 15/22.

¹⁴⁵ 20/22

¹⁴⁶ 13/22, 14/22, 18/22, 19/22.

¹⁴⁷ 14/22, 15/22, 16/22, 18/22, 21/22, 22/22.

¹⁴⁸ 14/22, 18/22, 19/22, 21/22.

¹⁴⁹ 14/22, 16/22, 19/22.

¹⁵⁰ 16/22.

¹⁵¹ 13/22, 17/22.

prvním místě farář, někdy doplněný akolytou, farním vikářem nebo kaplanem. Čtyři farnosti zmiňují funkci pastoračního asistenta¹⁵², zhruba v polovině farností však byla výrazně patrná i role laiků.¹⁵³

Zamíříme-li k otázkám po nejvíce poptávaných pastoračních službách seniorů, setkáváme se s velmi rozdílným stupněm iniciativy. U některých respondentů se objevovalo hluboké pochopení pro potřeby stárnoucích věřících. „*To, co senioři potřebují vůbec ze všeho nejvíc, [je] mít na ně čas. (...) Senioři potřebují nejen donést nákup a píchnout injekci, ale také si sednout a popovídat. To je služba, která mi přijde, že se tady děje naprosto neformálně, bez jakékoli instituce. Když to řeknu ošklivě, tak já jako farář to mám v popisu práce, ale jsou zde mnozí další, kteří to nemají v popisu práce a dělají to.*“¹⁵⁴ Podobně i odpověď z římskokatolické farnosti sv. Antonína v Praze – Holešovicích: „*Senioři jsou vděční za každou péči nebo nabídnutou pomoc, nebo i aktivitu. Zrovna u nás se ti senioři, zvláště ti, co se scházejí na tom společenství, tak oni tak nějak vítají všechno, i jako obecně si myslím, že jakákoli návštěva seniora, který už není schopen chodit na nějaké společné akce, tak to, že o něho někdo projeví zájem, má na něho čas a povídá si s ním a přijde za ním, je velkou cenností.*“¹⁵⁵ Pravidelně jsou mezi poptávanými pastoračními službami jmenovány liturgické a bohoslužebné úkony (především svátost smíření a pomazání nemocných).¹⁵⁶ V jednom případě vyjmenoval respondent pozoruhodnou řadu aktivit, které si senioři oblíbili: křížové cesty, májové pobožnosti, dopolední akce, návštěvy v prostředí domova.¹⁵⁷ Tři z deseti respondentů však na stejnou otázku odpověděli neurčitě a potřeb seniorů si nebyli vědomi.¹⁵⁸

Na otázku, zda farnosti nabízejí některé specifické projekty pro seniory, přicházely veskrze ve všech případech záporné odpovědi.¹⁵⁹ Jedinou výjimkou byla Římskokatolická farnost u kostela Všech svatých v Praze – Uhříněvsi, která zmiňovala

---

¹⁵² 13/22, 17/22, 19/22, 22/22.

¹⁵³ 14/22, 16/22, 18/22, 21/22.

¹⁵⁴ 14/22.

¹⁵⁵ 16/22. Podobně i 20/22.

¹⁵⁶ 13/22, 15/22, 19/22, 21/22, 22/22.

¹⁵⁷ 21/22.

¹⁵⁸ 13/22, 17/22, 18/22.

¹⁵⁹ 13/22, 14/22, 15/22, 16/22, 17/22, 18/22, 19/22, 21/22, 22/22.

Den starších a nemocných obyvatel Prahy 13 konající se dvakrát do roka (programem je mše svatá, svátost pomazání nemocných a posezení s kulturním pásmem).¹⁶⁰

Potíže, se kterými se farnosti musí potýkat při poskytování pastoračních služeb, byly narozdíl od charit pociťovány velmi různě. Několikrát se ozývaly stesky na nedostatek volného času a prostoru kněží k pastoraaci, důsledkem čehož převažuje poptávka po službách nad nabídkou. Jednou byla vina na této situaci adresně příkládána přetížení administrativou.¹⁶¹ Dvakrát se naopak ozval názor, že o služby není zájem – poprvé v důsledku úpadku zájmu u mladé generace věřících, podruhé kvůli poloze farnosti v tradičně komunistické oblasti, v níž byla víra v minulosti vykořeněna.¹⁶² Ve čtyřech případech nebyly shledávány potíže žádné.¹⁶³

V čem daná farnost vyniká v oblasti pastorační péče? Osm respondentů se spokojilo s šedým průměrem a neshledávalo na své farnosti nic výrazného.¹⁶⁴ Ojediněle se objevil postřeh, že se farnosti podařilo navodit atmosféru vzájemnosti mezi věřícími i mimo tradiční rodinné vztahy, kde ji lze předpokládat,¹⁶⁵ jednou byla oceňována kvalita personálu, individuální přístup k seniorům a bezbarérový přístup do kostela.¹⁶⁶

Poslední otázka se dotýkala angažovanosti samotných farností v oblasti charitativních služeb a jejich případné spolupráce s dotyčnými charitativními organizacemi. Zatímco ze strany charit bylo toto propojení jednoznačně pociťováno, ze strany farností se pohledy různily. K aktivní spolupráci s charitou se hlásily tři farnosti.¹⁶⁷ Čtyři další zmiňovaly částečnou spolupráci, při zprostředkování charitativní pomoci a účasti na finančních sbírkách.¹⁶⁸ Ve dvou případech nefungovala konkrétní spolupráce, přičemž jednou z toho v případě rozsáhlé neratovické charity, pokrývající prakticky celý Středočeský kraj.¹⁶⁹

---

¹⁶⁰ 22/22.

¹⁶¹ 14/22, 19/22, 20/22, 21/22.

¹⁶² 13/22, 22/22.

¹⁶³ 15/22, 16/22, 17/22, 18/22.

¹⁶⁴ 13/22, 15/22, 16/22, 17/22, 18/22, 19/22, 20/22, 22/22.

¹⁶⁵ 15/22.

¹⁶⁶ 21/22.

¹⁶⁷ 13/22, 19/22, 20/22.

¹⁶⁸ 14/22, 16/22, 18/22, 21/22.

¹⁶⁹ 15/22, 22/22.

8. Závěry výzkumu

Jak už jsem uvedl v úvodu praktické části, hlavní linie mého zjišťování byla vedena ve shodě se zadáním diplomové práce tj. šlo mi o porovnání obou druhů péče. Současné bylo mojí ambicí pokusit se v rovině podružného cíle částečně objasnit také jejich vzájemný vztah a některé související mechanismy tento vztah podmiňující.

Výstupy nelze v žádném případě označit za naprosto jednoznačné, byť nemalá část výpovědí respondentů se opakuje tak, že z nich lze dobře dále usuzovat na jevy obecněji platné. V následujícím shrnutí budu popisovat nejprve jednotlivá, z rozhovorů vyplývající zjištění, v samém závěru celé diplomové práce se pak pokusím o celkovou analýzu.

Nepopíratelným společným rysem pastoračních i charitativních služeb v oblasti péče o seniory je poněkud (zdánlivě) paradoxní fakt, že senioři nejsou v naprosté většině případů primárně uvažovanou cílovou skupinou v samotném smyslu definice pojmu. Z dotazování vyplynulo, že i ve službách, kde senioři tvoří jasně převažující část klientely (příjemců těchto služeb) nejde o nastavení systémové, na seniory přímo zaměřené, ale spíše o důsledek objektivní situace. V praxi to znamená, že například logicky největší potřebu pečovatelské a další podobné péče mají přirozeně právě staří lidé s ohledem na svůj obecně horší zdravotní stav, podobně jako jsou zase v nemalé části farností převažujícími návštěvníky bohoslužeb i dalších pastoračních aktivit opět senioři, což je fenomén, jehož interpretace by překračovala rámeček této diplomové práce. Farnosti i charity se tak namísto vytváření nějaké cílené speciální nabídky pro seniory ocitají spíše v roli *ex post* reagujících na objektivně daný stav věcí. Ten je přitom determinován dvěma hlavními kritérii, která stojí za to dále rozvést. Jednak je to již zmiňovaný věkový profil v nemalé části farností a současně kritérium financovatelnosti u služeb poskytovaných charitami. To byla zároveň také nejčastěji uváděná obtíž, výhradně ovšem u charit profesionálních. Zdá se, že problém přímo souvisí s financováním církví a jeho současnou, ještě stále nedořešenou podobou. Zatímco totiž církev, na své duchovní, získává dosud od státu prostředky přímo a v zásadě nepodmíněně a může tak následně sama plně rozhodovat, jak bude jejich služba,

zaměření a nasazení vypadat, u charit je jejich financování daleko složitější. Charity a zde je na místě opět zdůraznit, že ty profesionální (dále bude rozvedeno) získávají sice převážnou část prostředků, se kterými hospodaří také od státu, ale již ne k volnému užití, ale na základě relativně přesného zadání tj. k poskytování služeb, které si u nich stát *de facto* objednal, respektive na ně přenesl plnění svých sociálních nebo zdravotních závazků vůči svým občanům. Velmi zjednodušeně řečeno, (profesionální) charity tak převážně dělají to, na co dostanou od státu peníze! Že je nedostávají garantovaně, ale musí o ně v podstatě neustále soutěžit a to nejčastěji dosud s vyhlídkou na nejkratší možné časové období jednoho roku, je pak jen jeden z mnoha rozdílů mezi poskytováním pastoračních a charitativních služeb.

V této souvislosti jsou také signifikantní opakující se výpovědi dobrovolnických charit, které výslovně uvádějí, že žádný problém s financováním nemají. Zdá se, že zatímco charity profesionální fungují v mnoha případech částečně obdobně jako farní úřady za josefinských reforem, tedy jako jakási elokovaná pracoviště státu na principu vzájemné výhodnosti, tak charity bez napojení na státní rozpočet provádějí péči, která na ně jednak zbyla, protože je nepokrytá z veřejných prostředků (buď redistribuovaných přes církevní právnické osoby), ale zároveň i nepochybně tu, kterou dotyční konkrétní lidé vnímají jako tu nejvíce potřebnou a žádoucí. Nesrovnatelně silnější propojení s místními farnostmi je u dobrovolnických charit také doložitelnou skutečností.

Farnosti díky odlišnému systému financování popsanému již výše neuvádějí vůbec finanční obtíže. V několika případech bylo ovšem možno zaznamenat poukaz na nedostatek času, což byl jev společný s dobrovolnickými charitami, který se zase pro změnu analogicky nevyskytuje u charit profesionálních. Jistě, ve světě platí do značné míry, že čas jsou peníze. Bylo by ale zajímavé v nějakém dalším výzkumu sledovat, jaké je například v profesionálních charitách zastoupení věřících pracovníků a zdali vlastně církve nedělá jakoby více, než na co stačí a jestli tedy všechny ty granty a dotace od státu jsou poskytovány skutečně tak zcela “zadarmo“ a nejedná-li se také o tak trochu zvláštní druh symbiózy?

Další skutečností vyplývající z dotazování je, že kněží ve farnostech si prakticky nejsou vědomi nějakých specifických potřeb seniorů a spíše je zahrnují do všeobecné

pastorace, patrně i v důsledku jejich masivního zastoupení, jak jsem uvedl již výše. Pastorační služby jen pro ně jsou spíše výjimkou, a když, tak jde o specifika vynucená právě zase fyzickým stavem seniorů. Jde nejčastěji o bohoslužby v teplém prostředí, docházku domů a podobně. Ve spíše ojedinělých případech jde o iniciativu někoho z farnosti, která má více ráz osobní angažovanosti než systémové, organizované činnosti. S tím souvisí další závěr, který je možno učinit a to sice, že tato angažovanost je významně vyšší ve farnostech, kde jsou kromě kněze pro pastorační práci k dispozici i laici. V jejich podání pak jde nejčastěji o různá setkání, poutě, ale třeba i návštěvy doma.

Neméně významné zjištění je, že kněží obvykle vnímají přítomnost charity nebo charitativních služeb ve své farnosti jako dostatečné naplnění této úlohy církve a nemají už tak většinou sami potřebu se na tomto poli více angažovat. Do charitativních služeb chodí spíše na pozvání nebo v rámci nějakých pravidelných aktivit, které jsou „tradičně“ dané než, že by sami tyto služby vyhledávali nebo je dokonce iniciovali. Vztah charit k pastoračním službám je ovšem na druhou stranu velmi podobný a také tyto mají tendenci spoléhat se na v zásadě paralelní systém péče, bez větší potřeby se na ní podílet, respektive více kooperovat. Svoji logiku to má minimálně v organizační struktuře, která je de facto propojena až v osobě samotného biskupa. Spíše stopově, nicméně však zaznamenaně bylo možno v několika případech zachytit i jistou rivalitu nebo dokonce nechuť k prolínání pastorace a charity. Jednalo se o vyjádření více podprahová než konkrétně vyřčená a pro skutečně validní posouzení tohoto jevu by bylo nutno se na něj více zaměřit. V mém zjišťování šlo o jakýsi vedlejší produkt, byť částečně předpokládaný.

Zvláštní kapitolou byla otázka, ve které respondenti odpovídali na otázku specifičnosti svých služeb seniorům, případně reagovali na související zjišťování zabývající se výjimečností jejich činností pro seniory. V obojím případě byl nejčastěji udáván lidský přístup k seniorům. V kontextu zkoumaného to znamená nejspíše „lidštější než v obdobných srovnatelných organizacích“. Toto prohlášení by si zasloužilo samostatné přezkoumání, neboť nabízí mnoho zajímavých konotací ve vztahu k vlastnímu chápání i pohledu okolí.

Závěr

Porovnání pastoračních a charitativních služeb v pražské diecézi, které bylo hlavním zadáním mé diplomové práce, jsem provedl na vybraném vzorku farností a charit dostatečně reprezentujícím dle mého názoru šíři jejich jednotlivých typů.

Naprostá většina dotazovaných projevovala převážně velkou ochotu a vstřícnost při spolupráci se mnou, což při pracovním vytížení mnohých z nich považuji za skvělou vizitku jejich nadšení pro svoji práci a chtěl bych jim ještě jednou i touto cestou poděkovat. Při dotazování bylo ve všech případech patrné, že senioři se v církvi, přes veškerá slabá místa, těší starostlivé pozornosti a rozsah péče o ně je snad bez výjimky limitován nikoliv nezájmem nebo přehlížením, ale jednoznačně konkrétními, objektivními důvody.

Za hlavní přínos svojí práce považuji nakonec samotnou komparaci obou druhů péče tak, jak byla zadána s tím, že v průběhu práce vyvstala v mém chápání a pojetí jakoby kategorie třetí, do obou hlavních integrálně vnořená, díky které jsem ovšem dospěl k dalším podstatným zjištěním. Konkrétně jde o specifika a přínosy dobrovolnické práce a to jak v pastorační, tak zejména v charitativní práci. Domnívám se, že její potenciál není nejen zcela využíván, ale možná i pochopen a doceněn. A to nikoliv pro její „nízkonákladovost“, ale spíše pro její potenciál jiný, troufnu si říci i duchovní. Mými empiricky zjištěnými a ověřitelnými podklady dosažený závěr je proto nejen vcelku očekávatelně ten, že jak pastorační tak charitativní péče má své neopomenutelné místo v péči o dobro člověka, ale současně také ten, že tato péče má svůj další velký rozměr právě také v práci nehonorované, zcela prosté jakéhokoliv zisku, dobrovolné v pravém významu slova. Tím nijak nemíním umenšovat význam a potřebnost péče profesionálně pojaté. Obě mají svá úskalí i výhody, jak popisují podrobněji v závěru praktické části. Jde ale o to, že je-li dnes v církvi charita často a pochopitelně chápána také jako výkladní skříň našeho působení ve světě, které je tímto „světem“ nejsnáze pochopitelné a akceptovatelné, je na místě i dopovědět, že charita a pastorec nehonorovaná bude naším okolím bezpochyby přijímána ještě lépe. A nejen to – možnost přinést svůj

osobní dar, možno říci i almužnu konkrétní osobě v mnoha ohledech vysoce překračuje anonymitu sbírek a institucionalizované péče, byť realizované prostřednictvím „mojí“ církve. Zcela tu mimo jiné chybí také třeba moment práce ve „státním úkolu“, za státní prostředky a částečně jistě i pod státní kuratelou. Některé problémy, ale naopak i výhody popisované ve zjišťování jednotlivými respondenty v praktické části diplomové práce o tom vcelku přesvědčivě vypovídají.

Vyrovnaní církví a státu staví v současné době církve a tu katolickou především v očích veřejnosti do nepřilíš lichotivého světla. O příčinách tohoto stavu je na tomto místě zbytečné se rozepisovat, jde o známý a snadno ověřitelný fakt. Vyrovnaní může ovšem přinést snad jeden minimálně teoretický předpoklad a to sice, že má šanci vnést po letech skutečnou svobodu do působení církve ve světě. Svobodu v rozhodování o tom, kam směřovat svoji iniciativu a péči. Svobodu prostou v daleko větší míře svázanosti grantovými výzvami a dotačními programy, které jsou často ohýbány jen, abychom se do nich vešli a uživili své charity nebo pastorační střediska, domy, zaměstnance. Může umožnit svobodu, která je prostá vzájemného obelhávání se a v jistém smyslu i kolaborace se světskou mocí, která není zdaleka vždy tou jen přátelskou, byť se v mnoha etapách a ohledech můžeme a máme naučit s ní žít a přinášet jí svoji daň. V neposlední řadě se možná naše okolí také hmatatelným a pochopitelným způsobem setká s tím, že jsou to prostředky církve, z nichž může mít svět okolo svůj užitek a ne naopak.

Dalším zjištěním vyplývajícím z mé diplomové práce je určitá míra nepropojenosti souběžně fungujících systémů pastorační a charitativní péče. Mám za to, že krom organizačních důvodů vyplývá tento jev mimo jiné především opět z rozdílného způsobu financování a tedy i chápání obou druhů péče tak, jak to popisují v předchozím textu. Možné řešení jsem výše naznačil také, nicméně je zde na místě znova připomenout, že je to i v tomto případě právě ona forma služby prosté finančních obtíží vyplývajících z pokřiveného vztahu církve a státu, tedy služba dobrovolná, která dokáže oba druhy péče propojit daleko snadněji než je tomu u péče profesionální.

Seznam literatury

1. Prameny, církevní dokumenty

BIBLE, český ekumenický překlad. Praha: Česká biblická společnost, 1995.

JAN PAVEL II. *List starým lidem*. Praha: Sekretariát České biskupské konference, 1999.

DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL, Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes*, (ze dne 7. prosince 1965), in: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, čl. 1.

KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001.

2. Odborná literatura

ČEPELKOVÁ, Veronika. *Hlavní úkoly pastorační péče o seniory*. Diplomová práce. Katolická teologická fakulta. Praha, 2007.

DRÁBEK, Marek, František. *Názory pracovníku v zařízeních zdravotní a sociální péče na duchovní službu*. Absolventská práce. Vyšší odborná škola zdravotnická Suverénního řádu maltézských rytířů v Praze. Praha, 2006.

ERIKSON, Erik. *Životní cyklus rozšířený a dokončený*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 1999.

FÍŠER, Zdeněk Cyril. *Plný život ve stáří*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 21.

GRŮN, Anselm. *Umění stárnout*. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009.

HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Manuálek sociální gerontologie*. 1. vyd. Brno: IDVPZ, 2002.

HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1990.

JUNG, Carl Gustav. *Výbor z díla*. 1. vyd., Brno : Nakladatelství Tomáše Janečka, 2001, sv. 4.

KALVACH, Zdeněk, ONDERKOVÁ, Alice. *STÁŘÍ. Pojetí geriatrického pacienta a jeho problémů v ošetrovatelské praxi*. Praha: Galén, 2006.

- KLEVETOVÁ, Dana, DLABALOVÁ, Irena. *Motivační prvky při práci se seniory*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008.
- MINIBERGEROVÁ, Lenka, a DUŠEK, Jiří. *Vybrané kapitoly z psychologie a medicíny pro zdravotníky pracující se seniory*. 1. vyd. Brno: NCO NZO, 2006, s. 5.
- O' CONNOR, Margaret, a ARANDA, Sanchia. *Paliativní péče – pro sestry všech oborů*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005.
- OPATRNÝ, Aleš. *Pastorační péče v méně obvyklých situacích. Část I*. Praha: Pastorační středisko Praha, 2001.
- OPATRNÝ, Aleš. *Cesty pastorační péče v pluralitní společnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006.
- OPATRNÝ, Aleš. *Pastorační péče v postmoderní společnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001.
- OPATRNÝ, Aleš. *Malá příručka pastorační péče o nemocné*. Praha: Pastorační středisko, 1995.
- OPATRNÝ, Aleš. *Jak zmírnit niterná trápení nemocných? Informace pro zdravotníky o saturování spirituálních potřeb vážně nemocných*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004.
- PERA, Heinrich, a WEINERT, Bernd. *Nemocným nablízku. Jak pomáhat v těžkých chvílích*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1996.
- PICHAUD, Clément, THAREAUOVÁ, Isabell. *Soužití se staršími lidmi*. Praha: Portál, 1998.
- SMITH, Neville. *Šedesátka není hřích*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012.
- STUART-HAMILTON, Ian. *Psychologie stárnutí*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999.
- SVATOŠOVÁ, Marie. *O naději s Marií Svatošovou*. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006.
- SVATOŠOVÁ, Marie. *Hospice a umění doprovázet*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2011.
- TVAROH, František. *Všichni stárneme*. Praha: Avicenum, 1971.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010.

WEBER, Pavel, et al. *Minimum z klinické gerontologie pro lékaře a sestru v ambulanci*. 1. vyd. Brno: IDVPZ, 2000.

3. Internetové zdroje

Arcibiskupství pražské, <http://www.apha.cz> , (1.3.2012).

Arcidiecézní charita Praha, <http://praha.charita.cz/sluzby/> , (1.4.2012).

Index mundi. European Union Demographics Profile 2013 (bez autora), http://www.indexmundi.com/european_union/demographics_profile.html , (4. 2. 2013).

KALMUS, Jaromír. *Příjmy a životní podmínky domácností starobních důchodců*, Kulatý stůl ČSÚ, Praha.

[http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/bce41ad0daa3aad1c1256c6e00499152/cc3022aee9082cfe-c12579d8002aad25/\\$FILE/%C4%8CS%C3%9A%20CERGE-EI%20Kalmus.pdf](http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/bce41ad0daa3aad1c1256c6e00499152/cc3022aee9082cfe-c12579d8002aad25/$FILE/%C4%8CS%C3%9A%20CERGE-EI%20Kalmus.pdf) , (15. 3. 2013).

KALVACH, Zdeněk. *Demence a další křehkosti na konci*,

<http://www.cestadomu.cz/res/data/008/001076.doc> , (14. 3. 2012).

Naděje dožití a průměrný věk. Metodika (bez autora),

http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/nadeje_doziti_a_prumerny_vek , (17. 2. 2013).

OPATRNÝ, Aleš. *Senioři v církvi – pastorování a pastorující*,

<http://www.pastorace.cz/Tematicke-texty/Seniori-v-cirkvi-pastorovani-a-pastorujici-Ales-Opatrny.html> , (1. 2. 2013).

OPATRNÝ, Aleš. Slovo „stáří“ zní skoro jako nadávka,

<http://www.vira.cz/Texty/Clanky/Slovo-stari-zni-skoro-jako-nadavka.html> , (14. 3. 2013).

Organizační struktura Charity ČR (bez autora),

<http://www.charita.cz/o-charite/organizacni-struktura-charity-cr/> , (20.3.2012).

Registr Ministerstva práce a sociálních věcí, <http://iregistr.mpsv.cz/socreg/>, (25.4.2010).

Sčítání lidu, domů a bytů 2011 (Český statistický úřad), <http://www.scitani.cz/> , (7. 2. 2013).

Služby poskytované Charitou na území České republiky (bez autora),

<http://www.charita.cz/cinnost-v-cr/> , (22. 3. 2012).

Výroční zpráva ADCH Praha 2009 (bez autora),

<http://praha.charita.cz/res/data/001/000244.pdf?seek=1300970400> (3.12.2010).

Poznámka

Vlastní a místní biblická jména vycházejí z Českého ekumenického překladu Bible, odkud jsou také převzaty biblické citace. Uvedené zkratky knih Písma svatého jsou též podle ekumenického překladu.

Přílohy

01/22 CHARITATIVNÍ ORGANIZACE: Farní charita Beroun

Kontaktovaná osoba: Bc. Veronika Maslíková

- 1) Jedná se o větší organizaci.
- 2) Máme kolem osmdesáti zaměstnanců. Dobrovolníky nemáme, protože nemáme akreditaci využívat dobrovolníky. Máme jednu zdravotní sestru, pak to jsou pracovníci v sociálních službách – pečovatelky a sociální pracovnice. Máme také aktivizačního pracovníka a ergoterapeuta.
- 3) Pečovatelská služba, osobní asistence, odlehčovací služba, denní stacionář a týdenní stacionář a tyto dvě služby jsou zaměřované pro lidi, kteří mají poruchy paměti, takže vesměs lidé s Alzheimerovou nemocí, nebo s nějakým typem stařecké demence a pak ještě sociálně-aktivizační služba.
- 4) To nevím.
- 5) Máme kurzy počítačů pro seniory a jazykové kurzy, což se nenajde všude.
- 6) Klasičnou potíží je zajištění financí. Dalším problémem bývá při výběrovém řízení nedostatek kvalitních zájemců, aby bylo možné si vybrat nového pracovníka, dle očekávání, ale ne vždy to tak je, např. poslední výběrové řízení proběhlo úplně bez problémů. Potýkáme se často také s nedostatky ve zdravotnických zařízeních, se kterými musíme spolupracovat, a problémy nastávají i ze strany přístupu lékařů.
- 7) Ano, asi těmi doplňkovými vzdělávacími kurzy, jako jsou třeba ty počítače.
- 8) Ano, dochází k nám do stacionáře občas pan farář z farnosti anebo pan kaplan.
- 9) V případě zájmu poskytujeme i duchovní péči, vše je na domluvě, ale i bez požádání pan kaplan občas dochází k nám a udělá nějaké povídání. Tyto setkání jsou tak jednou za čtvrt roku, ale občas se stává, že když má pan kaplan čas, zavítá k nám i bez předem dohodnutého setkání a jde pozdravit naše seniory, nebo se zastaví za někým konkrétním.

02/22 CHARITATIVNÍ ORGANIZACE: Farní charita Praha 4 – Modřany

Kontaktovaná osoba: Milada Vernerová

Se seniory pracujeme opravdu jen nárazově, více méně, že se zajde za někým domů, když víme, že je opuštěný, do nemocnice, nebo eventuelně, protože máme farní šatník, tak jim něco poskytneme z toho farního šatníku a tím to zhruba asi tak končí.

1) Zhruba se nás schází nárazově tak do 10. Někdy jsme dva, někdy čtyři, maximálně těch deset.

2) Asi tak 2–3 lidi. Zaměstnance nemáme, máme pouze dobrovolníky, patřičné vzdělání mám jen já, protože já mám sociálně právní školu.

3) Jednak sociální šatník, pak jsou to ty nárazové návštěvy opuštěných lidí.

4) Co se týče zdravotních sociálních služeb, ty v podstatě žádné, protože v naší aglomeraci působí jednak místní sociální služby, které jsou tady obecního úřadu a ještě sem navíc zajíždí charita z Chodova, která provozuje na profesionální úrovni ty služby. Asi jsou ty babičky rády, když za nimi zajde někdo domů, takže ten osobní kontakt.

5) Nemáme.

6) Zatím probíhá pomoc jen nárazově, s určitým projektem si „pohrávám“, ale zatím nemohu na tuto otázku odpovědět.

7) Myslím si, že zatím ne.

8) Vzhledem k tomu, že se jedná o ty stejné lidi, které jsou jak v charitě, tak ve farnosti, tak ano.

9) Zatím jsme nic takového nedělali, v podstatě děláme tříkrálové koncerty a to pro celou farnost. Co se tohoto týče, další aktivita byla, že jsme koupili lístky do zoologické zahrady, ty už nyní jsou pasé, ty byly jak pro děti, tak pro seniory. Ale to už nyní neexistuje, protože nám to zrušili tyhle ty hromadné vstupenky, takže zatím vlastně nic jiného neděláme. Jednou za rok děláme společenský večer, kde se sejde celá farnost, mladí si zatancují a staří si popovídají.

03/22 CHARITATIVNÍ ORGANIZACE: Farní charita Neratovice

Kontaktovaná osoba: pí. Makovcová

- 1) Jsme velká organizace, vysoce profesionální, máme kolem osmdesáti zaměstnanců a sídlíme na území Praha-východ, Praha-západ, okres Mělník a Praha 9.
Farnost Neratovice je docela malá farnost
- 2) Pečovatelky s patřičným vzděláním podle zákona 108 a těch pečovatelek je kolem 35.
Máme asi 2–3 dobrovolníky, ale nejsou za to placeni, ti k nám docházejí a spolupracují třeba s klienty v pečovatelském domě, připravují pro ně různé aktivity, besídky, atd.
- 3) Máme registrované služby, tzn. pečovatelskou službu, stacionáře, v loňském roce jsme zaregistrovali osobní asistenty, odlehčovací službu a stylizační službu pro klienty.
- 4) K těmto sociálním službám máme ještě domácí zdravotní péči, tzn. jako homecare, kterou vykonávají kvalifikované zdravotní sestry a máme na to smlouvy se zdravotními pojišťovnami. To je vlastně služba, která je hlavní dominantou naší organizace.
- 5) Máme hodně projektů, tzn. máme projekty na ministerstvo práce a sociálních věcí, na vzdělávání, projekty na doplnění vzdělávání, projekty na kompenzační pomůcky, které používají naši klienti v tom domácím prostředí a projekty na provoz sociálních služeb.
- 6) Neustále se potýkáme s finanční stránkou, protože tyto služby nejsou financovány dlouhodobě a vlastně my každý rok neustále musíme žádat MPSV o dotace.
- 7) Projekty vyjmenované u otázky číslo 5.
- 8) Spolupracují s okolními farnostmi.
- 9) Nabízíme pouze zprostředkovaně, přes kněze u nás ve farnosti.

04/22 CHARITATIVNÍ ORGANIZACE: Farní charita Holešovice

Kontaktovaná osoba: Terezie Zezuláková

- 1) My se skládáme z pečovatelské a ošetrovatelské služby. Ta pečovatelská má 8 pečovatelek a sestřiček je tady asi 30, ta je daleko větší.
- 2) Pečovatelky a ošetrovatelky. Zaměstnanci mají odborné vzdělání. Dobrovolníci u nás nepracují.
- 3) Máme pečovatelské služby a to jsou služby, které si musí senior hradit, samozřejmě když na to nemají peníze, tak jim to dáme za menší úhradu. Charitativní služby jinak neprovozujeme. Maximálně, když chce někdo odvést oblečení, nebo chce s něčím pomoci, tak to uděláme třeba zdarma, že to odvezeme, ale jinak ty služby, které poskytujeme, jsou donáška nákupu, úklid, doprovod k lékaři, nebo na úřad, anebo péče o osobu, která je ležící (potřebuje hygienu). Poskytujeme skoro všechno, ale za úhradu.
- 4) Hygiena, nákupy a doprovod.
- 5) Nemá.
- 6) Potýkáme se s tím, že senioři by potřebovali daleko více pečovatelských služeb, ale nemohou si je dovolit z finančních důvodů. Tím, že jsou ty služby hrazeny, tak oni na ně nemají finance i když by jich potřebovali daleko více.
- 7) Snažíme se ke každému pacientovi najít individuální přístup, snažíme se k seniorům docházet v tu dobu, kterou potřebují.
- 8) Spolupracujeme.
- 9) Nenabízí, ale pokud by někdo chtěl, tak můžeme zařídit pana faráře.

05/22 CHARITATIVNÍ ORGANIZACE:Farní charita Praha 4 – Chodov

Kontaktovaná osoba: Mgr. Ondřej Fruhbauer

1) Máme zdravotnickou a sociální složku, sociální složka má 14 lidí v tuto chvíli, plus paní ředitelka, tedy 15 lidí. Jinak organizace je samozřejmě větší.

2) Pečovatelky, případně asistentky, protože pod sociální služby patří i asistence. Všichni mají akreditovaný kurz pracovníka v sociálních službách, což je vlastně v podstatě odbornost požadovaná pro výkon terénního pracovníka v sociálních službách. Samozřejmě mají další kontinuální vzdělávání, pečovatelka na šesti hodinový úvazek má povinnost splnit 18 hodin vzdělávání ročně, většinou to překročí, protože na to klademe velký důraz. Dobrovolníci u nás nepracují, s dobrovolníky jsem se „rozžehnal“; v tuto chvíli ne.

3) Standardní pečovatelské služby v podstatě podle vyhlášky. Poskytujeme veškeré služby domácí péče, které jsou zaměřeny na to, aby klient mohl zůstat doma a nemusel do ústavu, to co je v podstatě reálné v podmínkách Prahy 4, 11 a 12. Tzn. zatím jsme nedělali věci typu: donáška uhlí, nebo vody, protože to tam nikdo nepotřebuje. Primárně největší těžiště je nákup, doprovod, pomoc s hygienou, pomoc s úklidem a podobně. Pak také dlouhodobá asistence, ta je vedle, ta nepatří pod pečovatelské služby.

4) Viz odpověď 3).

Také jsme zahájili donášku obědů, kterou děláme autem, to není přímo domácí služba jako taková, ale je to také součást takové standardní palety věcí, které jsou poskytované lidem, nebo které může každá domácí služba poskytovat.

5) Máme dovoz seniorů služebním vozem a to v podstatě kam oni potřebují, většinou je to samozřejmě dovážka k doktorovi s doprovodem, ale kdyby chtěli třeba na procházku, nebo vyvézt někam, tak to také není problém. Jinak při naší farnosti se pořádají dny nemocných, ale to nedělá naše charita jako taková, ta se na tom jenom podílí. To je celodenní program pro seniory a pro lidi, kteří trpí dlouhodobě nějakými zdravotními potížemi. Vyšlo to od našeho faráře a většinou je tam nějaký kulturní program, součástí je mše sv. a pomazání nemocných a podobné věci. Je to jednou ročně maximálně.

6) Samozřejmě problémem jsou finance, když dostaneme menší grant, nebo pozdě vyplacený grant, nebo výplatu od pojišťovny, tak je to samozřejmě veliký problém, někdy se stává, že se musí část lidí obejít bez výplaty nějakou dobu, pak se to samozřejmě doplatí, aby to mohlo vůbec fungovat dál. Kdyby nebylo našich dárců a sponzorů, tak už bychom to museli asi celé zavřít. Každopádně v tom prvoligovém kontaktu s klienty bývají problémy velmi specifické, vždy se to váže k nějakému konkrétnímu případu. Například často jsou problémy se zajištěním přístupu do domácnosti, když klient nám často odvolává službu, když efektivně není zcela svéprávný, ale před zákonem je zcela svéprávný a není možné se s ním efektivně domluvit, jak to bude probíhat.

7) Ničím zvlášť, snad jen, že jsme nejlepší široko daleko. Snažíme se být maximálně flexibilní, vždy „šít službu na míru“ příjemcům péče, snažíme se to dělat tak, pokud je to trochu možné, aby dostávali službu co nejdříve, pokud je potřeba, tak vzít na vyšetření rovnou do nemocnice, to je věc, kterou mi říkali v nemocnici, že nikdo jiný nedělá, což mě překvapilo, čekal bych, že ostatní služby budou toto dělat také, nicméně my to máme tak, že rovnou tu péči domluvíme v nemocnici a toho klienta při příchodu domů už v podstatě ta služba čeká, plynule to naváže.

8) My sídlíme ve stejné budově, jako farnost, takže ano.

9) Nabízí, ale ne samozřejmě přímo my, protože ani jeden z nás není kněz, ale máme kontakt na několik farářů v místě našeho působení, nabízíme jako jednu z možností duchovní pohovor, nebo zpověď a vždy, když toto je potřeba, tak na toho kterého faráře zprostředkujeme kontakt, není u nás nikdo, kdo by dokázal poskytnout přímo sám svátosti.

06/22 CHARITATIVNÍ ORGANIZACE: Farní charita Praha 5 – Smíchov

Kontaktovaná osoba: Petr Chvátal

1) Zaměstnance nemáme, vše je dobrovolnické. Odborné vzdělání naštěstí nikdo nemá, to je na tom to krásné. Když má člověk kolem sebe dobrovolníky, je to nejlepší, tak to mohou dělat lidé, co to chtějí dělat a nikdo jim nepředpisuje takové ty nesmysly jako, že ti lidé musejí mít vzdělání na věci, na které člověk nepotřebuje umět číst ani psát. Děláme tedy pouze dobrovolnickou činnost.

2) V součtu dobrovolníků je nás šest (ale tři jsou línější).

3) My poskytujeme takové služby, které není schopen poskytnout místní sociální odbor. Oni jim sice zajistí takové služby jako např. donesení obědů, nebo jim uklidí. Ale na služby, na které většinou ve skutečnosti nemají senioři peníze, nikdo neudělá. My potom poskytujeme služby, jako jsou např. drobné domácí opravy, např. když si senior nedokáže vyměnit žárovku, protože nevyleze na štafle. Kdyby to měl dělat někdo oficiálně, tak by musel být elektrikářem a museli by mu to platit.

4) Nejvíce drobné opravy v domácnosti (např. výměny žárovek, pověšení obrazu, opravy baterií, přišroubování něčeho, nákup potřebných věcí k opravě). Dále nákupy, protože spousta těch lidí, nemají na to dát 60kč za donesení nákupu, navíc chtějí nejlevnější potraviny a zboží v akcích a tím se nikdo ze sociálního odboru zabývat nebude. Smíchov nemá žádný domov důchodců, má dům „s pečovatelskou službou“, což není dům s pečovatelskou službou. Je to dům zvláštního určení pro seniory, kde má dole v domě někdo službu a sociální odbor na Praze 5 zajišťuje nějaký úklid, rozvoz obědů atd., ovšem za nějaké peníze. Ti lidé mají možnost zavolat si dolů do recepce a oni jim třeba objednájí lékaře, nebo by měli vyřešit něco, co je potřeba. Avšak je to přesně o tom, že paní v tomto domě i s tou „pečovatelskou službou“ (on ten statut nemá), je to dům zvláštního určení pro seniory, potřebuje vyměnit prasklou žárovku a žádnou doma nemá a ani to nedokáže. Zavolá si tedy do recepce a oni ji řeknou, objednejte si elektrikáře. Někteří dobrovolníci chodí také na Palatu, do slepeckého ústavu. Palata je zařízení pro lidi, kteří ztratí zrak vzhledem k věku. To znamená, že už se nikdy nenaučí Braillovo písmo, chodit s doprovodným psem apod. K tomu je tu Palata. Což je jakýsi domov důchodců pro lidi, kteří jsou buď úplně slepí, nebo mají velké problémy se zrakem. Tam chodíme pomáhat v pátky, třeba jim čteme dopisy, nebo píšeme dopisy. Takže toto je taková další oblast naší činnosti. K tomu ty domácí práce těm seniorům. Nebo se stává, že ti lidé najdou třeba byt a potřebují pomoc se přestěhovat z velkého a drahého bytu na nábřeží do menšího. Oni za to třeba něco zaplatí, ty firmy jsou schopni to naložit, převést a vynosit. Ale takové to balení a vybalení věcí to jim už nikdo neudělá, tak takovouto službu jim také poskytneme.

V podstatě je to tak, že já žiji na tomto místě od dětství a starám se o lidi, kteří tam kdysi chodili do kostela. Oni si i mezi sebou třeba řeknou o pomoci, kterou poskytuje naše farní charita.

5) Již bylo zodpovězeno v předchozích otázkách.

6) Pro mě finance nejsou vůbec žádný problém, my máme právní subjektivitu. Takže nevedu účetnictví, já zásadně nepřijímám žádné peníze. Žádné peníze tím pádem ani nevydávám, takže my nemáme konto, my nemáme účet. Kdokoliv se na mě obrátí a chtěl by nějaké peníze přispět, což se mi stalo za 20 let asi tak 3×, tak já ho odkážu na Arcidiecézní charitu Praha, ať pošlou peníze tam. Tím pádem já napíši jednou za rok čestné prohlášení na finanční úřad, že jsem žádné peníze nepřijal ani nevydal jako statutární zástupce a nemusím mít účetnictví, daňové přiznání, nic. Pokud je něco potřeba financovat, nebo pokud je nějaká sbírka, odkážu každého na Arcidiecézní charitu Praha.

7) Pomáháme starým lidem s tím, s čím jim nikdo jiný nechce pomoci, nebo si za to řekne nepřiměřenou finanční odměnu. Hlavně se jedná o potřebné praktické záležitosti.

8) Já tam mám oficiálně sídlo v té budově, co je farní úřad. Když potřebuji něco projednat, nebo když se mnou chce někdo něco probrat, třeba ohledně charity, tak jdu tam a takhle nějak to funguje, že používáme společnou budovu.

9) Tuto péči vykonává asi pan farář, ale otázka je, co pod tím pojmem myslíte. Pan farář je nový, Polák, takže není moc rozkoukaný, takže to je otázka.

07/22 CHARITATIVNÍ ORGANIZACE: Farní charita Řevnice

Kontaktovaná osoba: Petr Komárek

1) Charita Řevnice nemá žádnou profesionální odnož, která by toto zajišťovala. Vždy to proběhne vlastně tak, že vás někam nasměrujeme, protože zaměstnanci v charitě Řevnice jsou všichni jen dobrovolníci.

Z pohledu počtu zaměstnanců nula, z pohledu počtu dobrovolníků aktivně se účastnících všech schůzek je to 10–13 lidí. Jinak do Tříkrálové sbírky se zapojí okolo 150 koledníků.

2) Maximálně děláme poradenství, protože z dobrovolníků na to není nikdo vyškolen. Takže my poradíme, na koho se obrátit, aby dotyčný dostal profesionální službu. Na dobrovolnické úrovni se dá maximálně zajistit to, že jim řeknete, kdo to vykonává. Vlastně takovou pomoc, že by někdo chtěl jednou za týden přinést nákup, nikdo neshání, většinou jsou to lidé v zoufalých finančních situacích, kteří potřebují nějaké ubytování, nebo jsou to lidé, kteří jsou totálně nepohybliví a potřebují profesionální péči, takže je odkazujeme na jiné charity, které se tímto profesionálně zabývají. Co se odborného vzdělání týče, s tím bojujeme a snažíme se radit s odborníky a profesionály. Vzdělání nám chybí většinou právnické a i vlastně v sociálním poradenství co všechno se dá čerpat a kde. Většina těch lidí, kteří jsou v zoufalých situacích, tak nedokáží ani požádat o ty správné dávky, které může poskytovat stát a shání prostředky od charity, která jim toto nemůže zajistit.

3) Spíše poskytujeme poradenství – kam se mají s konkrétním problémem obrátit, pomoc zorientovat se v problematice a navést na někoho, kdo se tím profesionálně zabývá.

4) Nejvíce poradenství. Samozřejmě, že by měli zájem i o to kde získat ubytování, pečovatelský dům, nebo službu, ale my, protože to neposkytujeme, tak je můžeme maximálně někam odkázat a poradit jim, kde tuto věc získat.

5) Není to v rámci charity, ale dělají to stejní pracovníci, protože to fungovalo již dávno před tím už při farnosti, pořádají se pro seniory výlety a setkání seniorů, zhruba jednou za měsíc na faře v Řevnicích, kde mají kulturní program, modlitbu a dělají tak 2–3 výlety za rok na nějaká poutní místa, s tím, že vlastně Mikuláš, Vánoce, tak při takovéto příležitosti, ale není to přímo spojené s charitou, protože to existovalo už dávno před charitou, to jsou zkrátka aktivní svaté ženy, ty jsou schopné všeho.

6) Chybějící znalosti a možnost čerpat nějakou sdílenou, nebo centrální znalost ze všech charit. Narážím na nějaký rozcestník, když někdo požádá o to, že potřebuje pomoci fyzicky s ošetřováním, tak co já udělám jako pracovník charity za a), b), c). Na jaké dávky má nárok za a), b), c). Ono to zní hodně naivně tento požadavek, protože se to za prvé stále mění a za druhé ani sociální pracovníci se v tom nevyznají, ale to je to, s čím my se potýkáme. My se s tím nepotýkáme, protože se o to ani nesnažíme, ale tím, že nevíme ani o jaké granty požádat na takovéto dobrovolnické amatérské úrovni, kterou to

děláme, tak nemáme peníze. My něco vybereme Tříkrálovou sbírkou, dostaneme dar třeba 20.000, ale z toho těžko pomáhat někomu, kdo potřebuje pravidelný příjem, aby mohl fungovat, aby neumřel na ulici. S tímto my pomoci nedokážeme.

7) Myslím si, že ty setkání pro seniory jsou dělané dobře, že tam je i velká účast, že to mají i senioři rádi. Několikrát jsem tam byl a je to hezky udělané. Ale, že by to jinde nedělali, to se říci nedá.

8) Charita je zřízená při farnosti, farář v podstatě o té činnosti ví, může drobně pomoc, ale že by to bylo oddělené, nebo naopak, že by farář pomáhal s těmi projekty úplně sám, to se nedá říct. Zkrátka funguje to při farnosti, farář o té činnosti ví, schvaluje ji, ale samozřejmě sám nemá možnost někde chodit a ošetřovat nemocné. On má jiné úkoly.

9) Charita ne, my se zaměřujeme spíše než na evangelizaci, přes bohoslužby a společenství, tak vlastně konkrétními činy. Charita plní praktickou věc, přes kterou se ukazuje milosrdenství. Ale že by to bylo tak, že bychom každému řekli, tady se pomodli a bude všechno dobré, tak to takhle také není.

08/22 CHARITATIVNÍ ORGANIZACE: Farní charita Říčany

Kontaktovaná osoba: Marie Junková

1) Jsme malá dobrovolnická organizace, nemáme žádné profesionální zařízení, je to jen na bázi dobrovolníků, je nás velmi málo, já to tedy řeknu, členek je šest a z toho jsou už dvě starší, že by už spíše samy potřebovaly pomoc, takže je nás takto málo, ale teď možná nás bude víc, protože se k nám někdo přihlásil, ale to je zatím v jednání, uvidíme.

2) Všichni jsme dobrovolníci a to včetně mě, jako ředitelky, je to jako charita, která není profesionální, takže my vykonáváme ty činnosti, které děláme dobrovolně. Odborné vzdělání má jedna zdravotní sestra v důchodu, ale jinak já jsem úplně mimo obor, já jsem vystudovaná geodetka, takže to je úplně mimo.

3) Vše děláme ve svém volném čase, takže děláme pouze organizační věci, třeba organizujeme 2x za rok humanitární sbírky, ty děláme pro diakonii Broumov a tam vlastně třídí ty věci a ti zaměstnávají i sociálně nezaměstnatelné, nebo jak by se to řeklo, že vlastně sociální lidi, nebo sociálně vyloučené, takže i z hlediska tohoto by se dalo říct, že pro nějaké takovéto případy my pracujeme. Ale tady v Říčanech je to konkrétně DPS Senior, tam vlastně pořádáme každý měsíc, kromě prázdnin jakési besídky, besedy, povídání, máme tam vždy tu tři čtvrtě hodinu vyhrazenou, kterou tam věnujeme seniorům, jednou jsme tam měli hudební těleso, děti ze školy, minule jsme měli paní vzdělavatelku ze Sokola, měla tam přednášku, jsou to různé takovéto akce a my to organizujeme. Pak děláme besídku ke dni matek a besídku vánoční, vždy žádáme hudební školu a ta tam udělá nějaký program a my zase dáváme nějaké dárky. Pro seniory, kteří jsou v domově důchodců v Jenštejně a jsou to bývalí obyvatelé Říčan, tak my vlastně jim tam posíláme kurýra, aby neztráceli kontakt s Říčanama, pak jezdíme do LDN Vojkov navštěvovat nemocné, zejména o Štědrém dnu, to máme už takové tradiční akce.

4) Tím, že my to děláme jako dobrovolníci, tak se po nás nikdo neptá.

5) Nemáme.

6) My děláme vše zdarma i lidé, které já pozvu, přednášející, apod., ty většinou to také dělají zdarma. Nemohu říci, že bychom se nějak potýkali s financemi. Problém vidím spíše v tom, že je nás málo.

7) Snažíme se v těch pár, co tady jsme, nějakým způsobem zpříjemnit seniorům život.

8) Spolupracujeme. Teď máme nový projekt, v kostele máme takovou novou charitní nástěnku a na té jsme udělali prezentaci pro Domov seniorů v Mukařově a vybíráme vlastně pro ně peníze na protiskluzovou dlažbu na rampě u kuchyně, takže potencionální dárce ví na co bude příspěvek použit.

9) To spadá spíš do kompetence farnosti.

09/22 CHARITATIVNÍ ORGANIZACE: Farní charita Starý Knín

Kontaktovaná osoba: Mgr. Antonín Poprik

- 1) Zaměstnanců máme více jak sto a klientů okolo 650.
- 2) Pečovatelky. Dobrovolníky nemáme, to je dost složité. Pečovatelky mají odborné vzdělání, které si stále doplňují, je to podle zákona. Mají školení, které je přesně stanoveno a musí se ho účastnit.
- 3) Pečovatelskou službu, asistenční (osobní asistence), odlehčovací služba, sociální aktivizační služba.
- 4) Největší zájem je o pečovatelskou službu a osobní asistenci.
- 5) Nyní už ne.
- 6) Potíže jsou ve financování. Pro upřesnění, prostředky, které senioři dostávají, nejsou adresné, senior dostane určitou částku a může ji použít dle vlastního uvážení, měl by ji použít na sociální služby, aby si zabezpečil svůj život, ale ve skutečnosti je to tak, že dá něco vnukovi, dětem atd. a pak zbude málo, ale přitom služby chtějí. My s tím máme náklady – pečovatelé cestovné atd. Problém je s tou adresností.
- 7) Asi tou velikostí organizace, protože my obsáhneme oblast od Hutic až po Kladno (celou jižní a jihozápadní část Středočeského kraje). Jsme prakticky jednou z největších charit v republice.
- 8) Samozřejmě a nejenom tady, ale i s dalšími farnostmi, protože my jsme velmi „roztahání“.
- 9) To si zajišťují faráři sami, protože u nás není nikdo s teologickým vzděláním zaměstnaný.

10/22 CHARITATIVNÍ ORGANIZACE: Arcidiecézní charita Praha

Kontaktovaná osoba: Mgr. Pavel Šimek

1) Naše organizace je středně velká.

2) Zdravotní služby může vykonávat pouze zdravotnický personál. Dále sociální služby – poradenství, pečovatelství – vždy lidé vzdělaní v příslušném oboru. Jinak to z hlediska registrace ani nelze. Máme asi 150 zaměstnanců, řadu příležitostných dobrovolníků.

3) Pro seniory máme domov pro seniory, stacionář a domácí péči (zdravotní a sociální.) Také azylové bydlení.

4) Asi domácí péče (pečovatelská i ošetrovatelská služba.) Zájem je o pobytová zařízení.

5) Viz bod č. 3

6) Především nedostatek peněz pro financování projektů. Také by byl zájem o více lůžek v domovech pro seniory. Vše je otázka peněz.

7) Charita má z principu jiný vzat ke svým klientům, není to běžná sociální organizace. Těch je mnoho, ale charita vidí za svojí práci lásku k člověku a ne statistiku, kolika lidem pomohla. To je obecný cíl ve všech našich sociálních službách. Péče o seniory je obecně potřebná ve všech farnostech. Tedy alespoň *amatérská* návštěva lidí nemocných, opuštěných apod. Tam, kde lidé řeknou, že v místní farnosti není tato služba potřebná, asi zásadně něco nefunguje. Senioři jsou jednou z hlavních skupin osob, kterým charita – profesionální i dobrovolnická pomáhá a má pomáhat. Senioři jsou jednou z nejvíce ohrožených skupin potřebných.

8) Ano, snažíme se. Tam kde je zájem a místní podmínky to dovolují, tak zakládáme Farní charity.

9) Charita poskytuje sociální služby, ne pastorační a duchovní. Nicméně v našem domě pro seniory v Mukařově je každý den sloužena mše sv. také v domě kde je stacionář (Praha Barrandov) je jednou za měsíc sloužena mše.

Na požádání zprostředkujeme kontakt s knězem.

11/22 ZDRAVOTNICKÉ ZAŘÍZENÍ S ROZŠÍŘENOU DUCHOVNÍ PÉČÍ:
Nemocnice Milosrdných sester sv. Karla Boromejského v Praze

Kontaktovaná osoba: sestra Mgr. Mirjana Vinšová

1) Jsme církevní nemocnice. Poměrně velká.

2) Charitativní službu nemáme. Máme zdravotnický personál – zdravotní sestry, doktory, lékaře, jedna sociální pracovnice, pak je zde celé technické zázemí, stravovací provoz atd. Máme i dobrovolníky, ale nevím přesně kolik, možná 20 až 50, jsou to studenti, nebo lidé, kteří mají zájem pomoci druhým. Je to většinou na takovou tu doplňkovou péči, třebaže se jdou s nimi projít.

3) Zdravotnické služby.

4) Nevím.

5) Nemáme. Oni když přijdou, tak jsou nemocní, takže my koukáme, abychom je trochu stabilizovali, a jdou pryč. Máme tam ošetrovatelská lůžka a je fakt, že je tam jeden z těch ošetřovatelů má nějakou hudební školu, má tam s nimi musical terapii, občas je tam slyším, že tam zpívají a hrají na ty maličké elektronické varhany.

6) Samozřejmě pro ty nemocnice je zajímavější, když je to mladý člověk, protože ten nevyžaduje tak náročnou péči, ale právě proto, že naše nemocnice má ošetrovatelskou péči poměrně vysokou, takže ty ostatní nemocnice nám sem ty starší lidi posílají. Z toho samozřejmě plynou finanční problémy, protože ta léčba je daleko finančně náročnější, než léčba mladého člověka, který se za 4–5 dní sebere a odejde. Pojišťovny hradí léčbu paušálem, ať je mladý nebo starý. Je daná diagnóza a na tu je daná určitá částka, a jestli to trvá 2× takovou dobu, nebo poloviční čas, tak to už je problém nemocnice.

7) Asi tím, jak to máme zajištěné, protože v ostatních nemocnicích je to tak, aby pacienti byli o té službě informováni, ale možná, že ještě jsou, ale nemají ten přímý kontakt. Například, jestli mají v Motole 2.500 pacientů a jsou tam na to 4–5 lidí jako u nás, tak to nemůžou obejít. Takže oni v nějakých těch vstupních papírech mají, že ta duchovní péče je, ale už to musí skutečně vyjít z jejich iniciativy, aby si je pozvali, zatím co my tedy za nimi zajdeme až na ty pokoje, přivítáme je, nabídneme tu službu, oni ji pak využijí, nebo nevyžijí. Ono u duchovní služby záleží hodně na tom kontaktu. Když si nějak získáte důvěru pacientů, tak oni se vám otevřou, začnou povídat, když si ji nezískáte, tak tam můžete nabízet „hory, doly, černý les“ a oni neřeknou nic. Ale zase ta důvěra není jednorázová záležitost, oni si vás třeba „otukávají“, musíte tam přijít 2×, 3×, 4× a nebo až při další hospitalizaci, protože k nám se ti pacienti vracejí. Někdy až při třetí hospitalizaci využijí naše služby a rozpovídají se.

Velmi těžko odhadnout co považovat za to, že tento člověk má zájem a tento ne, ale pokud to vezmeme tak, že by si sami, aktivně řekli, když já tam přijdu, tak by to bylo asi 10%, ale jestli bych řekla, že jsou to lidé, kteří si se mnou začnou nějak povídat a

„otřukávat“ si mě, tak to by jich mohlo být třeba 60–70%. Takže záleží na tom, co pojmenuji tím zájmem.

Problémem možná malým, nebo v uvozovkách problémem je pro ty lidi, co si představí pod pojmem, slovíčkem spirituální, duchovní péče, tak většinou si ti lidé představí: „Hele, já ještě neumírám, nějaké poslední pomazání nechci.“, takové to povědomí o tom, co to je duchovní péče, je nízké, my vlastně tou prací, nebo tím povídáním vlastně těm lidem přibližujeme obsah té duchovní péče. Seznamujeme je s tím, co to vůbec je a oni následně přemýšlí o tom, jestli to budou chtít využít.

8) To asi těžko, jak pak bychom mohli spolupracovat?

9) Duchovní péče je, já jsem vlastně koordinátor duchovní péče, ale to nemá s farností nic společného. Snažíme se ji nabízet v tom nejširším slova smyslu. Zde máte pár internetových odkazů, kde je vlastně duchovní péče definovaná, je tam vyloženě napsáno, že je to souběžně s tou náboženskou péčí. Jestli je někdo evangelík, tak má evangelického faráře, jestli je katolík, tak má katolickou farnost. Ale duchovní péče v nemocnici, je vlastně péče o to, aby mohli důstojně prožít ten pobyt v nemocnici (aby si mohli povídat o tom, z čeho mají strach, obavy, co je potěšilo, aby měli možnost vyjádřit svoje nitro). To je duchovní péče, jak ji vnímá nemocniční kaplanství obecně, ať je to věřící, nebo nevěřící, na tom nezáleží. Samozřejmě, když mi věřící řekne, že by měl zájem o svátosti, pak ho kontaktuji s katolickým knězem. Kněz tam je, ale chodí jen za těmi, kteří si ho vyžádají. On má v 15hod. mši svatou v našem kostele, tzn., že před a po ní je k dispozici. Kostel je součástí nemocnice a přístup je z prvního i druhého patra. Mše jsou ve všední dny v 15 hod., o víkendu je to trochu jinak. Respektujeme, jací senioři jsou, takže pokud nemají zájem, tak to akceptujeme. V nemocnici je asi 150 lidí, tak ji máme rozdělenou na třetiny, takže jsme tam jako dvě sestry a pak jsou tam ještě dvě pani, které se střídají, ony tam nejsou každý den, střídají se a zajišťují nám tu jednu třetinu nemocnice. Takže jsme tam jakoby čtyři na tu terénní práci.

12/22 ZDRAVOTNICKÉ ZAŘÍZENÍ S ROZŠÍŘENOU DUCHOVNÍ PÉČÍ:
Domov sv. Karla Boromejského

Kontaktovaná osoba: S.M. Konsoláta Mgr. Miroslava Frýdecká

- 1) Naše organizace je malá.
- 2) Máme přibližně 80 zaměstnanců, odb. vzdělání zdravotnické nebo sociální, zapojení dobrovolníků.
- 3) Zdravotní péči na lůžkách LDN a sociální na odlehčovacích pobytech.
- 4) Ty, které poskytujeme – jsme domov pro seniory.
- 5) Nevím, co myslíte slovem „specifické“ – charakteristika zdravotní péče a sociální péče je popsána v příslušných zákonech.
- 6) Nedostatek finančních prostředků.
- 7) Lidským přístupem k seniorům.
- 8) V míře, která nám dovoluje poskytnout naše prostory pro akce farnosti.
- 9) Duchovní péči zajišťuje místní kaplan.

13/22 FARNOST: Římskokatolická farnost Beroun

Kontaktovaná osoba: p. Radim Cigánek

1) Naše farnost je velká, cca 400 lidí chodí na bohoslužby, konáme pro seniory bohoslužby a návštěvy s eucharistií.

2) Kde se farnost nachází?

a) Praha (centrum) – Praha (okraj) – malé město – vesnice

b) stará zástavba – sídliště

) Farnost se nachází ve staré zástavbě.

3) Nic speciálního pouze pro seniory nemáme.

4) Toto vykonává administrátor farnosti a kaplan vesměs a částečně trvalý jáhen, který má na starosti pastorační v domově seniorů.

5) Děláme pouze ty návštěvy v domově seniorů, jinak liturgické a bohoslužebné úkony. Nejsem si vědom, že by měli senioři speciální zájem o něco jiného.

6) Nemáme.

7) Berounsko je poměrně tradičně komunistická oblast a proto, když přijdeme do domova důchodců, tak většina seniorů nemá o aktivity duchovního směru zájem.

8) Ne.

9) Spolupracujeme s velmi aktivní farní charitou Beroun, která provozuje stacionář pro seniory.

14/22 FARNOST: Římskokatolická farnost u kostela Nanebevzetí Panny Marie Praha – Modřany

Kontaktovaná osoba: p. Josef Pecinovský

1) Spíše menší. Lidé, kteří spadají do místního „rajonu“, je tak možná 40.000. Praktikujících, takových co chodí do kostela, je kolem 400.

2) Jednak jsou to staré Modřany, což je taková vilková část a nad tím je modřanské sídliště, pak k tomu patří takové okraje Prahy, jako např. Komořany, Písnice, Točná. Je to asi tak půl na půl.

3) Kromě bohoslužeb, nebo případně nějakých přednášek, nebo biblických hodin, jsou to ještě osobní návštěvy, zvláště pokud jsou senioři nemocní. Dělávaly se i farní poutě a to i do zahraničí.

4) Farář, jinak jsou tu i dobrovolníci.

5) Tak to, co senioři potřebují vůbec ze všeho nejvíc, mít na ně čas. Samozřejmě můžeme mluvit o zdravotní, ošetrovatelské péči, nebo pečovatelské, ale to je pravda, že tyto služby tady tak nějak fungují i po té státní rovině. Senioři potřebují nejen donést nákup a píchnout injekci, ale také si sednout a popovídat. To je služba, která mi přijde, že se tady děje naprosto neformálně, bez jakékoli instituce. Když to řeknu ošklivě, tak já jako farář to mám v popisu práce, ale jsou zde mnozí další, kteří to nemají v popisu práce a dělají to.

6) Nemáme.

7) Tím, že to není oficiální projekt, který by byl nějak dotovaný městem, nebo státem, tak ty problémy jsou spíše v tom, kolik si najdeme volného času. Je to spíše na té ochotě, vůli a určitém zápalu těch lidí

8) Já mám radost, že tyto věci tady, třeba i neviditelně, ale fungují.

9) Tady funguje skutečně jenom jako charita, spíše takové dobrovolné služby, máme IČO, ale nejsou to placení zaměstnanci charity a ta se spíše věnuje pomoci bezdomovcům a spíše jako této oblasti.

Sociální pomoc seniorům přímo nenabízíme, pokud se někdo obrátí s žádostí, tak se samozřejmě snažíme, ale aby byl z naší strany nějaký první krok nabídky, tak to ne.

Samozřejmě lidé z kostela tady jsou, kteří se tomu nějak věnují a samozřejmě, že arcidiecézní charita je pod složkou diecézní charity, takže určitě ano, minimálně farnost spolupracuje tím, že se také účastní nějakých finančních sbírek na účet i třeba diecézní charity i ty, které vyhlašuje třeba arcibiskupství, tak samozřejmě i ty, které vyhlašuje arcibiskupství, tak ty jsou také v kostelech vyhlašovány, lidé na to také reagují, tak tímto způsobem.

15/22 FARNOST: Římskokatolická farnost Neratovice

Kontaktovaná osoba: Mgr. Peter Kováč

1) Naši farnost navštěvuje 150–200 lidí.

2) Nacházíme se spíše v nové zástavbě.

3) Vycházíme vstříc, že jsou bohoslužby na nějakém teplém místě v domově důchodců a jinak se jich zúčastňují tady i ti důchodci, kteří mají zájem o katechezi. Potom samozřejmě návštěvy, ale to už jsou spíše nemocní, když nemohou se akcí účastnit.

4) Především kněz.

5) Když jsou nemocní, tak chtějí návštěvu kněze, když ještě mohou, tak si dojdou k těm záležitostem. Když si vzpomenu, tak nejčastější žádostí důchodců je, aby kněz mluvil nahlas.

6) Nemáme.

7) Myslím si, že ani ne. Když mluvíte o těch službách, myslím si, že tady docela dobře funguje ve farnosti, že třeba i ti lidé přivezou i ty starší lidi. A jinak takovým specifikem zde ve farnosti, že samozřejmě ti lidé třeba přes týden mají jakoby daleko do kostela, protože tady jsou kostely v podstatě na okraji města, takže ti lidé tam nedojdou. V tu neděli, to je vždycky někdo nějak doveze, ale třebaže by rádi chodili přes týden, ale v podstatě je nemá kdo dovést, protože to je daleko všechno.

8) To bych ani neřekl, akorát říkám, že tohle mi přijde jako, co jsem moc jako i v jiných farnostech neviděl, že by opravdu jako vyšli vstříc i ti lidé jako, kteří nejsou příbuzní. Ale jinak celkově, spíš bych řekl, že je ve farnosti spíše převaha mladých lidí a mladých rodin. Senioři tady netvoří velkou skupinu, myslím si, že statisticky to bude tak maximálně jedna třetina.

9) Tady je to takové specifické, tady v Neratovicích a vlastně na území celé farnosti působí největší charita v Čechách, na Moravě jsou i větší, v Čechách si myslím, že ta neratovická charita je největší. Mají sociální, zdravotní služby, charita pokrývá skoro celý Středočeský kraj. Má tady i několik zařízení. Pak je tu městská pečovatelská zdravotnická služba. S farní charitou se nám za 20 let nepovedlo spolupracovat. To je podnik sám pro sebe. Upřímně řečeno, ono si to tady asi málo kdo spojuje jakoby církve s tou farní charitou, protože tady už to má tradici, to vzniklo opravdu hned po revoluci a je to dobře zavedený podnik, který funguje, má normálně i isa všelijaké a normy, takže to je jako dobře fungující podnik, ale jakoby s farností nijak nespolupracuje. Do zařízení docházím, když mi někdo zavolá, ale to je ale řekl bych něco úplně běžného. Jsou větší spolupráce, kde to je opravdu jakoby součástí i té farnosti a i ti lidé z té farnosti pracují v té charitě, alespoň 1–2 a má to nějakou spojitost, ale tady je to opravdu podnik sám pro sebe, opravdu už léta zavedený.

16/22 FARNOST: Římskokatolická farnost u kostela sv. Antonína Praha – Holešovice

Kontaktovaná osoba: p. Pavel Semela

- 1) Jsme spíše větší farnost, na nedělních bohoslužbách bývá okolo 600–650 lidí.
- 2) Nacházíme se víceméně v centru Prahy.
- 3) Jednak my máme společenství seniorů, potom navštěvujeme seniory, kteří se už nemohou aktivně účastnit bohoslužeb, jak se svátostmi, tak s nějakou pomocí a potom spolupracujeme s nějakým domem sociálních služeb a domem s pečovatelskou službou a tam máme jednou týdně besedy a krátké modlitby s nimi.
- 4) Převážně tedy kněží a akolyté a částečně třeba to společenství seniorů si vedou sami, nebo o něco mladší důchodkyně to pomáhají dát dohromady pro ty starší.
- 5) Senioři jsou vděční za každou péči nebo nabídnutou pomoc, nebo i aktivitu. Zrovna u nás se ti senioři, zvláště ti, co se scházejí na tom společenství, tak oni tak nějak vítají všechno, i jako obecně si myslím, že jakákoli návštěva seniora, který už není schopen chodit na nějaké společné akce, tak to, že o něho někdo projeví zájem, má na něho čas a povídá si s ním a přijde za ním je velkou cenností.
- 6) Samostatný ne.
- 7) Asi ne.
- 8) Asi ne, vše je takové standardní.
- 9) My máme farní charitu, která ale funguje relativně nezávisle na farnosti, ale farní charita poskytuje pečovatelskou a ošetrovatelskou službu. S farní charitou částečně spolupracujeme.

17/22 FARNOST: Římskokatolická farnost u kostela sv. Václava Praha – Smíchov

Kontaktovaná osoba: Petr Chvátel

- 1) Na Prahu průměrná.
- 2) Farnost se nachází v centru Prahy, naši farníci bydlí převážně ve staré zástavbě.
- 3) Pastorační péči poskytuje především pan farář, ale je nový a moc to tady ještě nemá zběhlé. Já myslím, že speciálně pro seniory nic. Seniorů je tu většina a vše se koná pro všechny věkové kategorie.
- 4) Pastoračního asistenta ve farnosti máme. Máme tam paní Durkysovou, která je pastorační asistentka, ale spíše dělá kostelnici a hlídá kostel, pak tam máme ještě katechetku, která je také pastorační asistentkou, obě dvě mají povolení donášet svaté přijímání.
- 5) Nevím.
- 6) To ne, to jsou takové věci, které jsou otevřené všem, senioři se účastní, ale není to nijak speciálně vyčleněné.
- 7) Nevím.
- 8) Jinak ta speciální pastorační péče o seniory moc nikde jako nefunguje si myslím, je to prostě na té charitě, že si za někým třeba jednou týdně zajede, ale pochybuji, spíše tak jednou za měsíc. Na tom Smíchově je lidí, kteří by se navštěvovali pravidelně týdně, tak jich třeba ten kněz bude mít 6–7 ani to ne. Pak jsou někteří, kteří čas od času a pak ti za kterými chodí pastorační asistentka, nebo třeba já, do toho domu s pečovatelskou službou.
- 9) Již jsem odpověděl v dotazníku pro charitativní organizace.

18/22 FARNOST: Římskokatolická farnost Řevnice

Kontaktovaná osoba: Mgr. Karel Biško

- 1) Máme spíše větší farnost, do kostela chodí přes 400 lidí od Všenor až po Osek.
- 2) Zde jsou bývalá letoviska, kde bydleli lidé a je to všechno dohromady.
- 3) Setkání seniorů se dělají jednou za měsíc, při kterém se sejde v rozmezí 10–20 seniorů, jezdí se na výlety asi 2× do roka, potom se také jezdí na poutě.
- 4) Farář, farní vikář, potom se tady o to starají dvě pani, které dělají takové to technické zázemí.
- 5) Nevím, že by senioři chtěli nějaké služby.
- 6) Nemá.
- 7) Neobjevují se potíže, buď lidé přijdou, nebo nepřijdou, buď se sejdeme, nebo se nesejdeme.
- 8) Ta setkání se také všude nedělají, jinak nic zvláštního se zde neděje.
- 9) Je tady charita a ta pomoc nabízí.

19/22 FARNOST: Římskokatolická farnost Říčany u Prahy

Kontaktovaná osoba: Konstantin Petr Mikolajek

- 1) Naše farnost je hodně velká. Máme 12 kostelů. Bohoslužby navštěvuje okolo 400 věřících.
- 2) Napolovic satelitní.
- 3) Pravidelně navštěvujeme oba dva domovy seniorů, které tu máme. Výlety nepořádáme. V jednom domově mají mši svatou každý týden a v druhém jednou za 14 dní. Pak tam naše katechetka má biblické hodiny, ty má asi jednou za 14 dní.
- 4) Farář, kaplan a katechetka.
- 5) Svátost smíření.
- 6) Ne.
- 7) Vzhledem k velikosti farnosti my můžeme poskytnout jen základní služby. Takže problémem je nedostatek času, nedostatek prostoru ze strany kněží, z důvodu velikosti farnosti.
- 8) Ne.
- 9) V naší farnosti je ještě charitní dům, kde je ještě jeden kněz, tam je přímo ustanovený a tam mají mši svatou vlastně každý den a jako pravidelná pomoc není, ale charita už začala dělat pravidelné sbírky, takže třeba v tomto měsíci se dělala sbírka právě na ten charitní domov pro seniory. Máme takový program, kdybychom věděli o někom, kdo vyloženě bude potřebovat určitou finanční podporu, tak vlastně se bude dělat sbírka měsíční na něho.

20/22 FARNOST: Římskokatolická farnost u kostela sv. Jakuba Staršího

Kontaktovaná osoba: ThLic. Adam Ryszard Lodek

- 1) Velká, cca 900 návštěvníků nedělních bohoslužeb.
- 2) Jedná se o okraj Prahy. Naši farníci částečně pochází ze staré zástavby a částečně i ze sídliště.
- 3) 2× do měsíce – výlety 2× do roka – duchovní obnova 1× do roka 3 dny – atd.
- 4) Laik a kněz.
- 5) Osobní setkání, setkání společenství, zájem o osobu, rozptýlení samoty a vyslechnutí starosti.
- 6) 2× do roka den starších a nemocných obyvatel Prahy 13: mše sv., svátost nemocných, posezení s kulturním programem.
- 7) Poptávka je větší než můžeme zajistit.
- 8) Ne.
- 9) Máme farní charitu, která pečuje – dochází domu za nemocnými a má přes 100 klientů.

21/22 FARNOST: Římskokatolická farnost u kostela sv. Jakuba Staršího Praha – Petrovice

Kontaktovaná osoba: Mgr. Renata Černá

- 1) V neděli máme dvě mše svaté a chodí celkem 250–300 věřících. O svátcích je to méně.
- 2) Spíše stará zástavba a z třetiny sídliště.
- 3) Jednou za měsíc máme setkání seniorů, které bývá s knězem anebo s někým, kdo jim dělá nějaký program, to je speciálně pro seniory. Dá se říci, že některých aktivit se účastní senioři raději, třeba, když se jede na pouť autobusem, tak je tam převážná část seniorů, když se jde na pouť pěšky, tak je tam převážná část juniorů.
- 4) Pro seniory pastorační asistentka ve spolupráci s knězem.
- 5) Nejvíce chtějí setkávání, které my jim poskytujeme, dále samozřejmě mši svatou, svátosti, zejména pomazání nemocných, účast na některých pobožnostech, mají v oblíbenosti třeba křížové cesty, nebo májové pobožnosti, chtějí třeba akce, které jsou dopoledne, chtějí návštěvy doma, individuální péči, rozhovory.
- 6) Ne.
- 7) Naše farnost se potýká zejména s nedostatkem pastorační asistentky a faráře. Nedostatek času, zavalení administrativou a věcmi, které nejsou tak důležité, ale které musíme dělat.
- 8) Samozřejmě kvalitou personálu, který se o ně stará a také individuálním přístupem. Máme výhodu v tom, že máme bezbariérový kostel.
- 9) Na to jsme moc malá farnost, abychom poskytovali sociální služby. Spolupracujeme s charitou v individuálních případech, když je potřeba.

22/22 FARNOST: Římskokatolická farnost u kostela Všetech svatých Praha – Uhříněves

Kontaktovaná osoba: Jaroslav Batóg SVD

1) To záleží na tom, jak se na to budeme dívat, protože rozlohou a počtem lidí, není tak úplně malá, jako počtem lidí, kteří farnost navštěvují. Uhříněveská farnost je vlastně rozlohou jedna z největších v pražské diecézi. Do ní patří myslím 8 městských částí Prahy, jak jsem tak počítal všechny ty obce, tak je to okolo 17.000 lidí, ale do kostela jich chodí 200 – 250. Já mám na starosti čtyři kostely a dohromady ve všech bude 250 lidí,

2) Uhříněves je vlastně stará část, ale okolní obce jsou nové, všude kolem jsou nové výstavby, jak bytové jednotky, tak domečky. Takže asi tak půl na půl.

3) Normální standardní péči. Ve chvíli, když někdo požádá, tak chodím a navštěvuji je se svatým přijímáním, ale není to pravidelně, není zde ani jedna osoba, která by si toto přála každý měsíc. Takže spíše na požádání, za rok bych řekl, že navštívím okolo 20 lidí. Jednou za rok děláme takové společné udělování pomazání nemocných, ale to je spíše pro ty, kteří se ještě nějak do toho kostela dostanou (jsou třeba dovezeni).

4) Farář. Tedy já.

5) Nejčastěji svatá zpověď a svaté přijímání. Sociální služby nežádají, protože Uhříněves nemá charitu ve farnosti, nejbližší je myslím na Vinohradech a žádná jiná charitativní organizace tu neexistuje. Vím o pár rodinách, které nosí starým a nemocným obědy a takto jim pomáhají, nevím zda za to dostávají nějaké peníze

6) Nemá.

7) Ne. To spíše já to vnímám jako kněz, že vlastně není takový zájem o ty svátosti. Předpokládal bych, že lidé budou mít větší zájem, ale já to vnímám tak, že často to jsou rodiče, kteří chodívali do kostela, ale jejich děti nechodívají a ty děti na to nedbají a nemyslí na to a buď se samy stydí, nebo bojí, že prostě to nechtějí udělat. To je takový můj postřeh.

8) Ne, myslím, že ne.

9) Jako farnost ne. Možná, že lidé jedni druhým pomáhají, ale to je spíše taková sousedská pomoc, než taková typická charitativní. Farní charita zde není a s arcidiecézní charitou jsme letos dělali poprvé Tříkrálovou sbírku. Ale typickou spoluprací, tak charita sem nejezdí, protože to by projezdili spoustu peněz, taková konkrétní spolupráce není.